

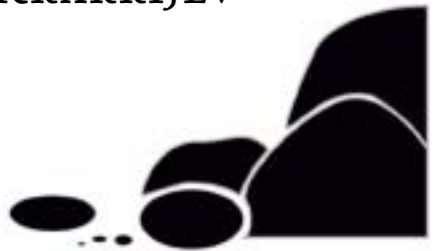
OGAHAKAS TAIVAL

ALEKSANDR KRÄKKIJEV

KKK
3-2

© 2017 Aleksandr Kräkkijev da Karjalan Kielen Seura ry

Kirjottai Aleksander Kräkkijev
Tuottai Pertti Lampi
Taittai da piirokset: Armi Jaloniemi
ISBN 978 - 952 - 5790 - 70-2

OGAHAKAS
TAIVAL

ALEKSANDR KRÄKKIJEV

OGAHAKAS TAIVAL

Sisältö

Prouzu

<i>Oigei suudo voittau</i>	7
<i>Haskargei pettymys</i>	12
<i>Eloksen tozi</i>	24
<i>Kazvoitunnuh n'okoh</i>	37
<i>Oijoi-joi</i>	41
<i>Matkas</i>	45
<i>Luonnon helmas</i>	49
<i>Arbaitus</i>	59
<i>Hengenliikutus</i>	62
<i>Mečästys</i>	66
<i>Aiga kiuzu oli!</i>	73
<i>Himo ajettu — magu mujettu</i>	76
<i>Mittuine lindu, moizetgi pajot</i>	77
<i>Ota parki, kuni on nilal</i>	77
<i>Omembi on čomembi</i>	79
<i>Homehsiiran magu</i>	80
<i>Nero kazvau, kirjupino korgenou</i>	81
<i>Myödytuuleh vai sidä vastah</i>	82
<i>Omas kieles vieraitandat</i>	82
<i>Yhtes kattilas kiehumas</i>	83
<i>Kivi lykätty, allot viertäh</i>	85
<i>Mittuine oza on lepitty</i>	85
<i>Keksitty kieli — päđöygo</i>	87
<i>Toizin</i>	90
<i>Toko vai toko!</i>	98

Runot

<i>Konstantin Nifantjevan kunnivokse</i>	105
<i>Talvivoinas</i>	107
<i>Čilmien oza</i>	108
<i>Kodoilas</i>	110

<i>Vahnoil päivil</i>	113
<i>Kačkerus</i>	114
<i>Kriizissu</i>	115
<i>Nägemys</i>	117
<i>Kaice</i>	118
<i>Tottu paisten</i>	119
<i>Mečas</i>	121
<i>Talvel</i>	122
<i>Muutoskuva</i>	123
<i>Toivomuksis</i>	124
<i>Rehendely</i>	125
<i>Vačankydo</i>	126
<i>Eloksen vivahtuksis</i>	127
<i>Hoiivu</i>	128
<i>Piäsköi</i>	129
<i>Ihalmus</i>	130
<i>Hyllätty</i>	131

Kiännökset

<i>Minun karjal (pajo)</i>	134
<i>Orboit</i>	134
<i>Sygyzyl (pajo)</i>	135
<i>"Bugor" (Mätäs)</i>	135
<i>Mieletöi varoi</i>	136
<i>Ristivellet</i>	137
<i>Himo</i>	137
<i>Abevus</i>	138
<i>Valgiet kajoit</i>	138
<i>Vägivallan uhrut</i>	139
<i>Inä — baboi</i>	140

PROUZU

Oigei suudo voittau

Gu minun vähnembien juuret ollah Karjalan Anuksen alovehen Čilmien hierus, on tulluh mieleh purgua syväimen syviä tuskua hierun da armahan suvun ozas, mi on virketty meile eläjes omas muas, kaunehes Karjalas.

Pitkyaigaine kielettömänny i iännettömänny olendu, konzu en paissuh ni hyväh, ni pahah, toi minule hengen vaivua.

Čilmien hieru oli čomal sijal kylännimizen joven da järven korgiel vuural, kuspäi avavuu kaunis nägy. Tiedoloin mugah vuvvennu 1937 sie eli 69 hengie — 31 miesty i 38 naistu, puolet heis vahnat ukot, akat da lapset. Nygöi tämä eloipaikku on tyhjennyh. Sen endizil peldoloil kazvau sagiedu meččiä, on jäännyh vai yksi ränzistynnyh ikkunatoi da uksetoi taloi — valdivoherroin muan ”viizahan”ohjuandan lopputuloksen mustomerki. Taloin pihah on jäännyh kazvamah vai eräs juablokkupuu. Sygyzyzin net mečät viegi taritah luonnon andimii harvinazile muarju — i sieniniekoiile, kalastajile da magiedu suvaiččijoiile viärykähälile kondielloile.

Sinne sai piästä dorogači Kotkatjärvelpäi Goran, Pekin da Anukespäi Mägriän, Kuittizen i Pächyn kauti. Sen eläjis erähät ollah jo mennyöt toizele ilmale, muut muutettih ruavon da leivän peräh suurembih kohtih libo parembih mualoih. Ajettih eččimäh parembua elostu.

Minun died'oin Nifantjevien sugu oli suuri. Perehes oli Kosti, Ivan, Johor, Miikul. Toimeh tuldih omal ruavol: kuattih meččiä, valutettih pihkua, poltettih tervua, kaskenvierdo keviäl oli ylen jygei ruado. Yhtenjyttyine riihenpuindugi. Kas-ki ajettih lehtimeččäh, kudai pädi parahite sih. Moizis hommis löydyi kaikile ruado. Höblistelemizeh ei olluh joudoaigua.

Muat kynnettih adral, pehmendettih ičeluažitul puuhizel as-
taval. Kurrelline aidu pystettih huuhtas ymbäri. Käzin komšu
kaglas, kylvettih ruistu, ozrua, kagrua, nižuu. Kazvatettih na-
gristu tuhkuhuuhtal, tahiedu kartouhkua. Uudine enimyölleh
ei tuonnuh pettymysty perekunnale. Nälgy ei näiverdännyh
vaččua, syömisty oli kylläl. Heinarel hyvin higie lykättih he-
bozile, lehmile, vazazile heinän suajes. Piettih huoldu elätti-
löis. Lähizes mečäs kerättih siendy, muarjua. Kalakkahas joves
i järves sai pyydiä nuotal kalua: lahnua, haugii, särgii, ahvendu.

Ei kai lapset jovvettu opastuksih. Puutui panna gurbua
oman piän da perehen syöttäjes. Hieruseläijän ruavot ollah
tiättäväzet. ”Kel käzi talmas, silgi leiby.”Pereh eli kaksikerrok-
sises keldazekse kruasitus talois.

Suureh karjalazeh muanruadajan pereheh vuvvennu 1875
rodihes minun Kosti — died'oi. Školah häi ei voinnuh käv-
vä, sendäh jäi kirjattomakse. Vagavazekse roittuu tuli aigua nai-
ja. Pereheh rodihes viizi lastu: Šan'oi, Fed'a, An'n'oi, Pol'a, In'a.
Vahnu taloi tuli ahtahakse, sikse pidi luadie perehele oma ko-
di. Se nouzi pihahuonuksienke mečän reunah. Lapset tuldih
täyzi-igäzikse, näittih da mendih miehele, muutettih perehin-
neh Anukseh, Yllöžeh, Kotkatjärvele.

Oli kulunuh vai vähä aigua uvvenuvvikkaizes kois elä-
jes. Erähänny räkkikezäpäivänny, konzu lapset oldih vie pie-
net, hädä tuli eččimättäh. Karule selgäh lähtenyöt, sen kuh-
kutukses viliköi-äblisköt suures vihas sytytettih taloi palamah.
Se kerras rubei kohisten lököttämäh. Kägälehet vai huastettih,
konzu heinarrel olluot kodirahvas, suaduu sruastiviestin, juos-
tuh haihatettih sinne hengen lähtendässäh. Se paloi tuhkakse
kaikkineh, jädih seizomah törčöttämäh vai päčči da savvutru-
ba tulihilavien kivilöin da kirpičöin kel.

Kois olluot pienet lapsirukat pellastuttih omil voimil tuli-
palos da varavos peityttih mäin oččah kaivettuh kartouhku-

kuoppah, tuas vaivazes lapsijoukos oli minun ielline muamoggi. Vikse Jumal piän piäl kätty pidi, kačoi da vardoičči hädäh puuttunuzii lapsii.

Et midä luaji. Vastutuuleh et puhu. Omahizet avvutettih rakendua uvven taloin ojan rannale, roindukoin vastale. Hiäs pidi piästä, ottuakseh kaikel väil ahkeroimah.

Vallankumovuksen da kanzalaisvoivan jälles kai muutui jyrkästi. Uuzien tuulien vastu rubei pyhkimäh kiännelmyksien jiännöksii ylen ruttoh, jyrkästi.

Karjalas 1930-luvul algoi muatalovuon kollektivizatsii. Muanruadajii vägeheze käskiettih yhtyö kolhozoih. Varakkahil perehyksil ei olluh himuo kavottua muadu, karjua da muudu eluo. Died'oi ei tahtonuh mennä kolhozah. Ei ruvennuh elätikse, kuduale pidäy panna suičēt piäh da ravvat suuh, syvätä rien aižoih, gu suas ohjata händy. Ei tahtonuh muga eliä. ”Ei kukoi käskys laula”. Sit ”viärykses” händy vuvvennu 1933 suudittih kolmekse vuottu ehtonalazekse vangikse (rehabilitoidu vuvvennu 1961). Yksityizii muanruadajii käskiettih maksua piäličči suurii veroloi.

Kodihierulazien kielitykses died'oi pandih mustile ”kulkoin” listoile rahvahan vihaniekakse. Elo silmii kyndžii, kuppetti piädy. Hivottih kynzii muijien eloloih. Erähän vuvven peräs hänen omažuos ryöstettih: taloi pihahuonuksienke, vezimelliččy, seiččie lehmiä, nelli hebuo, vazat, pellot, niityt, mečät, kai elot otettih vägeh.

Ei semmoizile huigei rožah tartunuh, omua vai painettih. Heijän syvään oli kovan kuoren ual. Kui lujah, rözmäkösti hyö vihattih died'oidu da hänen perehty, kudai hypäsköitettih iäre hierus.

Elos koval kobral puristeli hengizesti i talouvellizesti si-

dä perehysty. Oli ylen jygei jättiä armas kodirandaine, hyllätä omahizien kalmat, kavottua kogo väil, hiel, verel, ahkeral ruavol azuttu elos. Sendäh armuo vuottamattah pidi alistuo valan alle. Sit koumkus piäzendiä ei olluh. Yhtellä karjalazen miehen tabua, gu kadaidu, nikui ei voidu katkata, puzerdua kuivakse, čuglata ”omah vieroh”.

Kusbo häi, vaivaine, takku selläs, ei oppinuh ečcie eländy-i yösijua? Toiči pidi olla yökunzis heinysuabras rohjon tyves. Pitkyaigaine tyhjäntäyttienny olendu, vastutuuldu puskendu hapatti syrjityn miehen herkiä syväindy. Kunne vai häi ei oppinuh sijoittuakseheze? Tuloksettah. Lykky ei muheloittanuh hänele. Jälgiiperäh ozan ratas pyörähtih. Häi gor'anke puolei sai hebozienkaččojan virran meččyruadomual. Yksikai elaigu ei muhissuh hänele hädäpäiviny. Valdivovaldu nikui ei tahtonuh jättiä miesty rauhah.

Heinykuun 26. päivänny 1937 Konstantin Nifantjev rahvahan vihamiehenny vangittih. Hengensyöjät kytkyös lykättih Anuslinnan tyrmäh, kus hänel tuli kestiä kyzelykset, hirviet pergamizet, ilgiet muokkuamizet. Tirpi kai vaivazeh vaččah, ynnäh harmavui.

Syvyskuun 1.päivänny 1937 händy suudittih ammuttavakse. Se pandih toimeh 8.syvyskuudu 1937 viijen čuasun aigah huondeksel (Rehabilitoidu 25.07.1959). Sinny sygyzypäivänny lähäl Anuslinnua hengenhävittäjät tapettih ezmäzet viizi muanmiesty, kuduas joukos oli minun died'oigi. Kai karjalazet. Sit varavokohtas vuozinnu 1937–1938 oli viäryttömästi ammuttu kaikkiedah 158 hengie.

Tuomittuloin ambumine oli todevutettu NKVD:n Karjalan ASNT:n syväinazieloin kanzankomissuariatan kolmehengizen joukon luajitul päätöksel. Eihäi silloi olluh tozisuuduo. Mintahto karun käsky hengi hammaskeskis täytettih žiläoiččemättäh. Tappajes nämmien miehien syväin ei lekahtannuhes,

käzi ei särähtännyh. Ei varattu ni tuldu, ni tervua. Armo i žiälövyš oldih nämmile julmile piäniekoile tundemattomat sanat. Piettih ristikanzoi elättilöinny, lämmähtyttäjen heidy oman tahton mugah heijän suostumuksettah. Oldas vai orjallizes-ti tottelevasti kuundelijat, moitittomasti väčkämättömat. Sytytettih varavuo i tävvellisty sruastii ristikanzoin keskes m.s. uvves muas, kuduas oli uravoinnuh ravvoispiässyh pahahengi. Ristikanzalline hellys i tundo lämmitti harvah villisköolendon kačahustu.

Died'oi oli tavalline muanruadai, pravvakas kirjatoi ristikanzu. Häi oli elänyh toven mugah, ei istunuh kielastelijoin kel, kudamil kobris oldih ilgiet tegot. Ei mennyh muanittelijoin joukkoh, kudamat havvottih pahoi mieli, kannettih vačas vihua, huigiettah havistih omil toivomuksil, löyhkettih kiškonduvoittoloi, polletettih ligah tozieläjien kunnivo.

Died'oil oli iččehine kaččomus elokseh, sikse häi ei päinnyh valdusistiemah i oli joudunuh armottomih valdivon ruadomašinan hävittävih jauhundurattahih, kudamat oldih ainos hovus, vai lodineh meni. Ažno kiihkei suonenedossah tora, ponnistukset oman ičen puoles ei voidas katkata lujua ylivoimuvastustu, olla piäzemäzilleh tumakkopäivis.

Vallankumovus oli kluassuvoinua. ”Verizil kluassuvihaniekoil” pidi kiškuo juurineh, pumpata iäre heijän kaikes ijäs hommattu elos, hävittiä se hos mittumal hinnal, mädžöttiä kandupiäl gu juaduvdeliškö. ”Äijän perä on täydymätöi.” Ristikanzuhäi oli pienembi gu čuurujyväne i pädemätöi gu vezipizar. Silloi niken ei vastannuh nämmis pimielišis, hirvielišis vägivalduruadolois.

Duumat, sanat, tunnot peityttih vaikkaniolendah i vuotettih piäzendιά välläle. Hyvä mieleh juohtuu, paha ei ni vačas lähte. Aigu juoksou. Yhtelläh muokkavovuozien varavosolendat, vačču kobras eländät ei unohtuta nikonzu. Tozi ei tules-

gi pala.

Ilgiet hengenottajat, aigassah piäniekoittuu, langettih syväh haudah, kudian iče tälleh sitkiesti kaivetti h muile. ”I ki-
vi kiveh tyrskähtäh.” Pahat dielot hyvin pahoi nostah konzutah
vien piäle. Oigei suudo voittau.

Armottoman, tylyn sistieman jogahizele viärättömäle uhru-
le löydy sija hienotundozen ristikanzan helläs sydämes.

Haskargei pettymys

Kylmykuun 30. 1939 algoi suuri tragiedii: Nevvostoliiton
da Suomen väline voinu. Moskovon Kremlin pyrgimys
oli vältämättäh levendiä omua suurdu valdukundua.

Iosif Stalin pyzyi Nevvostoliiton ohjaksis Vladimir Leni-
nan kuolenduvuvves 1924 kevätkuun 1953 vuodessah. Se vä-
li tunnetah muan syväinpuolizen terroran da omua kuvahas-
tugi varavon aijannu. Häi ei uskonuh nimih, nikedä, algoi
eistämäh omal tiel oljoi, ”puhtasti”armien. Häi oli järjestänn-
yh järren mugah vägehgi muanituksel da varaitandal kaikkiele
armieh, valdivohallindoh, virastoloih, kolhozoih, opastundu-
laitoksih omii kielenkandelijoi, provokuatoroi, kudamat ylen
tarkah kuuloiteltihes, kačeltih, pietti h silmäl, yllytetti h tos-
tu toizen piäle, ajetti h jälles, vardoitti h midä kus hairahtuksis-
gi tapahtui. Net tarkailutiedot puututti h kunne pidi. Ebäiltävät
da toizinajattelijat vietti h kyzelyh NKVD:n laitoksih (Nevvos-
toliiton syväinazieloin komissariatatan virastoloih) da jovvutti h
yhtet ammuttavakse, toizii ajetti h vastuhagah iäre kodirannoil
loitombakse pahoi h kohti h libo kytkyös potkatti h happane-
mah tyrmih.

Moralistu estettu Stalinal, toven mugah, ei olluh olemas.

Häi petti kaikkii, kedä vai voi: omii kannattajii, ruadodovariššoi, kudamien aivoloi häi käytti hätken. Hänen oman perehengi arvo oli langennuh. Sidägi häi ei armastannuh. Joga čupus hänelle, verenhimozele, smuttiheze vihaniekku. Kaikkiel oli kova kuri. Myöhästymine ruadoh toi hedi pakkoruaduo. Piäle 20 miljonua nevvostoristikanzua menetetti hengen Stalinan muanojuandan, terroran aigua. ”Äijän perä on täydymätöi”. Stalin Suomesgi reknaili luadie moine ”kommunistine ruaju”, hinnal mil hyväl panna se polvilleh. Omas muas eläjes ainos oli vačču kobras, ainos pidi olla varavos. Ristikanzat ”hiemal higie pyhkittih, vyöl vaččua kiinitettih”. Vikse se tuli vähäkse, pidi ”uuttu huttuo tulele panna”, ”hivuo kynzilöi”-toizien mualoin eloloih, oppie tungiekseh toizeh iččenäzeh valdivoh. Häi, kudaman syväin oli yöksynyh, ei perävynnyh omas himos.

Tovellistu tozie et ni kämmenel peitä. Hil'lah terväh se yksikai tahtomattahgi nouzou vien piäle, pall'astuu juurineh yhtehizele silmäilyle. Tullah ilmi kai ”kyvyt”, ristikanzan tozi syväinkuva. Mieron suudu et salbua.

Nevvostoliiton puolel jo edukädeh oli kerätty ylen äijy sodavägie. Suomehpäi oli kiirehel tavoittehen mugah rakendettu uuttu raudu- da muatiedy. Ga pajogi oli jo valmis: ”Vastua meidy kaunotar-Suomi...”

Azevelvollizusijäs rezervasolijoi ruvettih ottamah armieh jo kezän aigua sodaharjoituksih i sygyzyl niilöin miäry vai liženi liženemisty.

Kotkatjärviläzele Vasilii Kräkkijevale, minun vahnembale, puoli- da kolmevuodizen lapsen tuatale oli tulluh kučundukäs-ky jo kezäl piettävih sodaharjoituksih. Ristikanzu kuundelou, i händy on pakotettu kuundelemah käskylöi da valdivon miärävyksii midätahto valliččemattah. Et kätty vastah pane. Eihäi suannuh puččuokseh, olla vastukarvah. Pidi suuh panna type.

Tuatto pandih 18. diviizien 97. jalguvägipolkan tykistö. Sit diviizies oli suuri miäry Karjalasotettuu.

Sinny rahvahan mustannu päivänny nevvostojoukot julmah, rikottuu rajan, tungevuttih Suomeh ylen suuril voimil piädorogoin suunnis Suojärvel, Käsänäselläs sego pitkin Luadogan rannikkuo. 18. diviizii, 34. tankubriguadu da muu vojennoloin joukkoloin yhtymy oli hyökännyh Saarijärven suvipuoles pitkin Käsänäsellän tiedy i vallannuh Uomaan kylän, jatkannuh menemisty ielleh Koirinojan tiešuarah sah. Sinne tuli diviizii Salmin suunnaspäi, kus net yhtyttih.

Nevvostosaldatoin varustus vihjai sih, gu sen muan valloitus olis suoritettu ravieh i ebäilemättäh vastustamattah. Erähän pinnačikaččojan sodapiälikön sanoin myöte saldatat la kezäformusovis parem ruvetah toruamah.

Tykit puhkevuttih jyhkyttämäh loitombazii pualiloi. Ammuksii tuli gu vezisordumas. Bullkat pamahteltih jäädynyzis puulois. Tovessah jymizi. Ammundat da räjähtykset oldih erotomat toine toizes yhtenytyönnö kauhiennu bauhunnu.

Sil keskie konehtulitusvehkehen pezovalatin, siirrellen sinne-tänne, kiihkehyksel rubei leikkuamah hangie, katkomah sagiedu vezoikkuo, murjomah kangahan pengerdy, murendelemah kivireunoi, kylväjen kaikkielepäi surmua.

Miehet, huoristunnuot, lačistuttih lumeh, kiirehissäh, kiiristellen, čongurdettuloih haudoih. Lumehtunnuot, viruttih liikumattominnu bullku-,ammus-, čiluvihmas, kuni piälikkölöin käskys ei tömevytty vastustustoimeh, kudai kesti 105 kauhiedu yödy i päiviä, muutettuu konzollou rauhažun alovehen hornan kattilah.

Pakkaskuul nevvostojoukkoloin varustus loppevui, gu tärgei huoldodorogu oli katkattu Uomaan kylän kohtal. 18. di-

viizii da yhtymy, kudai oli venynyh Käsänäselkä- Koirinoja vä-
lazel 40 kilometrin meččytel, kudamua myöte ei suannuh
putilleh ajua eri puolih kahtel riel, talvikuul puutui kiindieh
kierokseh. Yheksä suardokierostu kibristyi i ahtistuksis vähi-
tellen rubei umbevumah.

Talven tulizet pakkazet paukuttih. Krinkistynnyzien fron-
tumiehien tukat jäävyyttih muates sigiundu suojuksien seinih,
ruanitut kylmettih kuolliekse, kovettih kivekse verduamat-
tomis azendolois. Lumentulo järgieh peitti nämmä kauhiet
”vestokuvat” da ristikanzoin rungien jäännökset. Lämpömiä-
rättimen artugu oli heittynyh alembi nelliäkymmendy pakkas-
gruadussii.

Kova, armotoi alalline vilu korvendi kobrii. Kohmakot käit
ei annettu valdua vieldiä ammunduvehkehen liipačindu.

Pahois sovis, jallačinnu kotat, pohkiet sivotunnu lastikierie-
löil, nälgiä näppiämine haškalleh vaikutti sodakundoh, lannis-
tutti sodamiehii. Eineh, tarbehet, ammundubarat, sodavehke-
het, rehu silminnähten kučistuttih.

Gor'ušit muokkavuttih lopullizesti, turvonnuot, säristih vi-
lus. Hyö, nälgysonen alalleh soittajes, kylmäjes kuolendusuk-
sihsah, jätkettih toimie omal verizel väil, ahkeroijen akkiloija
omas ičes eloksen kyvendy kui vai voinnou hätkembän.

Hyö ei ellendetty voinan piämiäriä i niilöin motivatsii kuol-
ta sikse, gu piästäi välläle Suomen ruadorahvas buržuulistil-
lizes sordovallas, oli ylen heikko, hos politrukat muga sitkies-
ti tungiettih sidä ajatustu endizien tavallizien muanruadajien
piälöih. Talvikuun lopus ruvettih sellittelemäh, buitogu aino
piämiäry oli Nevvostoliiton luodehpuolen da Leningruadan
turvuamine. Maltettih vedellä nenäs. Libiet oldih ounahien
kielastelijoin kielet.

Sil aigua, konzu Moskovas nostettih viinumal'l'ua Ruskien

Armien pruazniekkupäivän kunnivokse i syödih hienoma-gustu syömisty, 97. jalguvägipolku oli läs kai lopullizesti mu-rendettu Saarijärven čupul lähäl Pitkänrannan linnua 23. tu-hukuudu 1940. Kai sodamiehet omal nahkal tiijustettih da tundiettih, mi on kirottu voinu, tirpettih koiran nälgiä, mua-tes, tajuttomannu töllöttih kovas vilus. Miehi kuadi da kadoi viestittömäkse. Hyö nikonzu ei avata kodih ustu. Äijy sordui hangele. Moni leski da armoittomakse jännyh lapsi itkiettih kargiet kyynälet, mustelles omii miehi da tuattoloi.

Minun mama vie hätken moliheze Jumalale, hos mittuine ruanittu, niistii, armas tulis omah kodih, puuttus nähtä elävil silmil. Häi polvistui obrazoin edeh huondeksel dai ehtäl i kar-jalakse pani malittuu, kumardellen. Eihäi silloi olluh hierus ki-rikkyyö. Se oli mielettömästi hävitetty kovasydämizien kommu-nistoin käzil rahvahan vačan hapatuksekse. Kirikön kellot oli vietty loitombakse hierus. Pappigi perilleh kadoi. Jumalallizeh huonukseh avattih kluubu. Sie äijy vuottu herroin kuhkutuk-sel, ohjuandal da käskendäl hierun nuorižo suurel ahkerol pa-lavin silmin ravistih täytty keroidu, kaglu-suonet pulčistujen, vallankumovuksellizii pajoloi, kehtattih kuluttua suappailoin pohjii pläšindäl da tansuloil higimärrässäh, helmoin huškajen, kačottih izänmuansuvaičendukinoloi.

Moniluguzet peittokielikirjutukset eriluaduzih sodakes-kuksih, pokoroičendat tulla abuh libo andua luba omil voimil piästä kierokses ei suadu aigah vaikutustu. Jätettih ihan turvat-tah libo kuhkutettih jatkamah edenemisty Sortavalahpäi. Moi-tindua, varaitanduagu toiči kuului libo ei vastattu.

Hengenlähtendyhädäh puuttunuh diviizii ei suannuh tar-vittavua abuu. Vikse sodapiäliköt vaziteltiheze, vitkiteltih se-gavuo šeikkah, voi olla ei oldu libo ei tahtottu olla azien peril. Yhtellä ”mutku” jätettih huomivon ulgopuolele, panemattah n'appii. Kuulumatoi armottomus!

Kodvan piäs kuului lendokonehen hurineh. Lykättih nerotomasti einehty. Se puutui suomelazile, mis kuului kiitändiä: ”Passibo, dovariššu Stalin, hyvämaguzes greččupudros!” Lopus tuhukuudu tuli lendokoneh i täl kerdua lykykästi järähytettih einehuavot. Uravuksis nälgävynnyh saldattuarteli, gu sualehenhimoine pedolindu korbihaukku, ahnahasti bučkah-tiheze huavoloin piäle, näppäi vägitukun zuuharilois. Vaiku ilmahammundu huarotti kaikkii vuittiniekkoi.

Jälgimäi oli suadu luba puhkatakseh suardokierokses omil voimil Salmi-kylähpäi. Kovan toran, ammundan, räjähtyksien kel koskemattoman sagien mečän kautti, ymmärdäjen upottavii suoloi i lagevuksii, syväs umbilumes, gu lieččoit hebozet, 18. diviizien i 34. tankubriguadan muokkavunnuot, surmas pagoh piässyöt koiduttih Salmin kyläh, kuda i oli nevvostolazien hallus.

Vaiku täs murdavundas oli kavotettu 201 hengie. Jiännyh eloh 1237 ristikanzua. Se on kai, mi jäi diviizies da tankubriguadas. Läs 15 tuhannen saldatan da komandieran hengi katkeni Luadogan Karjalan lumikivoksih. Moine atkal, ällis-tyttäi virgustatistikku.

12. kevätkuudu 1940 oli allekirjutettu Nevvostoliiton da Suomen väline rauhansobimus. 13. kevätkuudu 12.00 čuasus algajen tora perävyi kaikkiel. Jälgiagoih sah nevvostolazien talvivoinan tovellizet kadotijot oldih peitos lujien lukkuloin tuan. Nygöi se julgisuatandulugu on 126875 hengie.

Voinu ei roinnuh kebjiekse kävelendäkse. ”Ei tuuli mu- ga tuule, kui venehel pidäs”. Vavahtumattah, ilot oldih loitton. Sodavoimil pidi vajota kohtalleh kylmyuaduh, jouduo ”tuli- tuuččazii da rauduragehizii vastailemah” verizis lumikivok- silois valloittajinnu.

Vie enne tädä voinua kaikis nerokkahimmat komandierat

armien suuren ”puhtastandan” tuloksennu poliittizen perustehen mugah valdivon jauhondukiven uhruloinnu kovasydämellizien oigevuksien valvojen laitoksien kauti oldih ammuttu libo joukkoloinnu lykätty tyrmi, kus hyö tirpettih gor'ua, muokattiheze toven puoles. Ohjaksisolijat piettih vägivaldua kiduiččijoih näh.

Ruskies Armies tavan mugah ei pietty huoldu, kačottih läbi sormis tundujen kadomuksien täh. Sikse komanduičus kaikkineh ei turvonnuh tuskih, eigo harmavunnuh vaivoih omis väryksilöis, moizis žiäleimättömis voinutoimiloin johtamizis libo omat hairahtukset ličattih toizien niškoile. Akat la suajah äijän uuttu lastu, erähät yhteh kohtuh kai kolme poigua. Sodavoimat silminnähten, kui ilmeni, oldih pahoi valmistunnuot toratoimiloih sagies mečas, piäzemättömil dorogoil talven tulizien pakkazien aigah.

Silminnägižöin mugah niil aijoil erinomastu valdurajua oli annettu valdivon turvuazieloin ezittäjile, kudamat piettih armottomua vägivaldua. Ozutussuvvot mielenkäskyl vaiku tarkoituksel halveksie ristikanzan kunnivo. Tavoitteenmugazet sodapiälikkölöin- da rivimiesammundat riävysolijoin ies. Ravvois piästetyt, vallattomat, suvvottomat da tutkimattomat tapandat.

Kuri pyzyi varavol piälikkölöi. Mielykiinittäi alghupanoyr- rähtys ei suannuh hyväksyndiä. Kuhkuttai joudui ahtistel- taven joukkoh. Moizel varmal keinol reknailtih sodakygy, sodamieli, elinvoimu juurruttua, pidiä korgiel tazol da röyhkiesti hallita.

Ruskien armien Piäpolitjohdon piälikkyö 1. tazon armien komissuarua L.Z. Mehlissua, kudaman vägivaldu oli rajat- toi, varattih ažno korgeičiinusodapiäliköt. Puuttunuzile hänen käzih ozattomile surman jalgu ei jyrskähtännyh.

Verraten suomelazih, kudamil oldih lämbimät sodamök-
kizet i m.i., suurin miärin suojuksinnu nevvostoliittolazil ol-
dih kaivetut lumes kuopat, kus hyö luajittih robivoloï, varaten
lopullizesti jämpistyö. Hyö vie, tavan mugah, kerävyttih suu-
ril joukkoloï sie pal'lahan taivahan ual, min tuloksennu tul dih
suomelazien tarkahambujien kebjienny uhrunnu.

Minun tuttavu harmain'ouskupardaine frontoviekku kiitteli
ozua, gu, olluh surman pardahil, piäzi tervehenny kodih. Hä-
nen zuakkunoičendan myöte susiedu sai surman tabakoïjes si-
garkan kurindan aigua. ”Tulitukkuine” ozui oččah. Miehen
hengilangu katkei tabakan periä. Moine oza oli virketty häne-
le.

Senaigaine kuhkutusvirkeh Suomes: ”Myö enäm emmo ole
ruoččilazet, emmo roih ven'alazikse, sikse rubiemmo olemah
suomelazinnu”, - kuului ymbäri vuoziï vačan vastah. Suome-
lazet annettih sanan torata jälgimäzeh sah, andamattah omii
alovehii. Tämä armii kannatti harjaitettuu vie lapsinnu us-
kuo omah kygyh puolustua muadu äsken vaillinazil sodaveh-
kehil i konehil. Hyö vähembi muokattiheze vihakkupakka-
zien täh, gu oldih kunnolleh sellitty pädevih lämbimih sobih
da jallaččiloïh, oldih harjavunnuot poikkevuksellizih ololoïh.
Hyvinny hiihtäjinny, maltajen käytettih 69- patronallistu av-
tomuattua ”Suomi.” (Sanakse, nevvostosaldattu oli varustet-
tu mallii 1891–1930 v.v vintouhkoïl pystimen kel, sikse gu eräs
vaikutusvaldaine maršualu ei olluh avtomuatan kannattai. Hä-
nen mieles se pädöy vaiku amerikkalazile rozvoloïle).

Partizuanoin taktikkua käyttänyöt suomelazet tiettih, gu
tankoin, tykistön da lendokonehien käyttö sagielois mečis, to-
ven mugah, kiistämättäh, ei voi tuvva menestysty. Nevvosto-
liitto ei ni uavistannuh tavata vastustustu, toran kiihkehysty
suomelazis, kudamil, kui ilmeni, oli riittävästi sodan kovus-
astettu, oli korgei kundo. Hyö toimittih viizahasti, urhol-
lizesti vihamiesty kohtah. Omuahäi muadu hyö puolistettih

ulgomuan päivännouzupuolizen vihaniekan jalgunuorih puu-
tundas, välläl iččenäzenny olemistu.

4 vuotta tagaperin leitenantan čiinusovat kursiloin kauti
suannuh Grigori Kondrašov, maltandunerotoi, oli 29.11.1939
miärätty 18. jalguvägidiviizien komandierakse, ylendetty gene-
realakse senaigazen tazon myöte.

Et sano ni pieluksele, midä hänele uskaldi johtokundu, gu
hänen ohjavol sodavägiyhtymy valloittas Sortavalan. Urhoin
arvonimen. Sit piä menöy segah eloksen moizis kiemurois,
konzu iespäi čilckettäy vaikuttai, kuččui ičellyö tiähti. Gu oza
on virketty, hos piä kymmeneh palah pakukkah, pidäy oppie
tartuo suarnallizen linnun händysulgazih.

Moine segopäine umbimähkäh menendy, omien tahtoloin
tovendamine, ounastelu, jätändy huomivon ulgopuolele moni-
lugustu merkičyksellisty sodakomponentua, johti nevvostoliit-
tolazen 18. diviizien menetykseh.

Tobjan, kovan ezijoukon, kudaman kieroksespiäzendy-yr-
rähtyksen ohjaksis oli diviizien piälikkö, jälles lykky olizi pi-
dänyh mennä kolonnan peräh puolustamah sidä suomelazis
tarbehen mugah. No se kaksituhanzine joukko mindählienne
oikkoni huruale Lavajärvele päin, alovehele, kudai oli suome-
lazil arvaten ounahasti lujitettu, miinoitettu, puutui kogonah
surmale kaglah. Paiči piämiesty da hänen abuniekkaa leitenan-
tua, kuduat, vaihtettuu komiet čiinusovat surmatun rivimiehen
formusobih, piäkkäi, eruomattomat riičittih paguo. Tavattuu
jälgilöi myöte piäkolonnan, hizisten vätyldettih sen händy-
puoles Salmi-kyläh sah, kus gospitalin, endizen školan pihas,
täyzivaldaine johtai vitkitlemättäh ammuttih.

Vikse oza ei tuulluh miehen oččah, gu hänen eloksentie
meni myttyh muga rözmäkösti, koiran kunnivol moititunnu
pahapäiväzekse.

Minä rubein ajattelemah tuattua jo enne n'abanuorazes piäzendii, tundemattah händy. Voinale otanduajjannu olin puolivuodine. Olin eččinyh tieduo, kus häi oli suannuh surman, kus on hänen kalmu, vai oligo puuttunuh sodavangikse. Äijästi kirjuttelin Ven'an valdivon voinuarhiivah Moskovah. Yhtelläh vastavuksen sain vai monen vuvven peräs. Virgutiedoloin mugah ”Ruskien Armien kavonnuzien kartotiekas nevvostoliitto-suomelazen voinan välil on merkitty Kräkkijev Vasili Aleksejevič, 1906. roinduvuozi, kudai 13. kevätkuudu 1940 kadoi viestittömäkse.”

Vuonnu 1994 työniin kirjazen Suomen soda-arhiivah Helsinki. Siepäi yhten kuun peräs suadus vastavukses ”ilmoitetaan, että sota-arkistossa suoritettuissa tutkimuksissa Vasili Kräkkijev, s. 1906, vaiheita vuodelta 1940 ei ole voitu selvittää. Sota-arkistossa säilytettävistä Päämajan hallinnollisen osaston sotavankeja koskevista asiakirjoista hänen nimeään ei ole tavattu...”

Aziet ollah moizet. Tuatto on kavonnuh, gu tuhku tuuleh. Kesken igiä gu pidi mennä muah. Täyzi tozi. Yksikai, hibrallehgi olles, himoittas tiediä juuret dai jället.

”Abieh tuuli čuhkutti, minuu matkah kuhkutti.” Vuoziloin 2005, 2006 kezil olin olluh niil kohtil. Ga nikus en voinnuh löydiä tuatan muahjovvundusijua. Pitkärannan kodialovehmuzein ruadajien sanoin mugah enimät tietoil olluot kalmat on yhtistetty. Ga tovehko vai se on, gu häi, kieraine, panuh piän voinale, lebiäy nimettömanny kustahto ”mudamuhuzien” alle kaimattu.” Olgah hänele höyhenenny mua. Nygöi händy ei vaivua tykkilöin jyrizendy, avtomuatoim rädžizendy, räjähtyksien jyhytykset, ”rauduragehien” korvujuures vihedykset, ammusulvondat, ruanittuloin voivotukset hengenaukinduajjal, muokkavot da kirosanat. Hädäpäivis ozattomile ei avvutettu ni malitut, ni matit, ni tiedohussanat, ni tiedovuot.

Eihäi sidä voinua pidänyh tavallizile rahvahale. Heidy moizeh hiežlömäh ”tulituuččazii vastailemah” oli muanituksen kauti da vägeheze ličannuh, gu torakukkiloi, ”kaikkien aigoin da kogo rahvahan tuatto, paras lapsien ystävy” Iosif Stalin.

Konzollou 97. jalguvägipolkan surmattuloin saldatoin kunivokse pystytetty mustomerki nygöi on unohtuksis, hyllys. Sinne tielpäi ei ole nimittumua viitehty. Ei sen azien täh herroin piädy kivistä, ei syväin liiku, ei ”rahkiet katketa leibypuulois istujes”. Yhtehizis kalmois on vai harvu pliittu, kudamis ollah ollah nimet. Enimistö olla nimettömat. Miksebo? Kenbo sen luadis? Ollahhäi arhiivat, kus säilytetäh diviizien sodamiehien listat.

On olemas ”Mustokniigu”. Nimettöminny kalmat ollah jo piäle 70 vuotta. Mugago rodieu iellehgi? Läs 15 tuhattu pahhan maailman pahuon uhruu vie vuotetah. Vikse varakkahal Ven'al ei ole sih niškoii ni varua, ni tahtuo. Se kohtu pädis atkaluksen da urholližuksen muzeikse pal'lahan taivahan ual.

Valdivovirgaliston činouniekat omanenäzesti kiistah uskoitellah minuu, la se on vai minun, vähätulozen harmaikorvueläkkeheläzen, kudaman kormanii valdu on alalleh kiško-nuh, ongelmu. Kivine on heijän sydän. Opitah kaikelleh herrat pageneksendella, purgavuo omas ruavos, ollen kuvualle, huaroitellen käzii, lykäten läbipiäzyy hendovoizien niškoile. Käytömaltajah nygyaigah tunnol on vähä arvu. Puaksumbah herkytundoine ristikanzu on, gu karjah tulluh vieras lehmy, kudamua kaikin puskietah. Ga sit ”kellebo regi salboimeh koskeheze?”

*Sevonnuh on järgi.
Riähkän udu vie
peittäy mieleh tärgien,
valehtiele vief.*

Kusbo voinnou katkatun ozan toivon siivet löydiä? Ažno viritetty pičukkaine pilkettäi tulut hävittäš suuren pimevyksen.

Voinat ei löhähtetä palamah lököttäväl kohizeval liekehel kunnontundijoin tavallizien ristikanzoin periä. Niilöin lieččojinnu alguhpanijoinnu ollah kipakot täyzivaldazet piättäjät väristynnyön mielikuvittelun kel. ”Kiičekh rikkazes, tora toppazes.”

Soda ei ole vai saldatoin dielo. Se koskettau jogahistu, ken koittelou sen käzispyzymättömän toropan hävitykset, menettäy oman kodoilan, armahii. ”Aijan mugah i päiväine pastau.” Paha sobu on parembi torua. Ijäkse syväh ”hävattu sodakirves” eistäš ”harpuandan voinutropale”, olis rauhan da turvaližuon varmannu tagastuksenu.

Senaigazis šeikois oli sanelluh minule tuttavu äjäl häpistynnyh veteruanu jo ammui. Se on saldatan formusobih tuturdetun karjalazen muanruadajan erimieline, ei viralline, nägemys Talvivoinan kohtah kogonah, konkriettizesti sih ličattuh ”tulituuččazii vastailemah” sijah da niilöih liittyvih azieloih. Häi vie tässäš sidä ailastu painau.

Silloi täähtele pandu ylen jygien pagizutettavan kodvastunnuh kedomus aijan myödäh tobjevui tiedoloil tatas, kudamii ahkeruksel opiin imie, gu sieni nezevysty, löydiä toven jyviä.

Muassah kumardus čuvvoljiännyzele eloh miehele, kudai kunnivohimottomannu kieldävyi ažno panna oma nimi täh minun kirjutukseh.

Eloksen tozi

Suuren Ižänmuallizen voinan aigua Kotkatjärvi oli suome-lazien vallan ual kezäs 1941 algajen. Suaduu Anuksespäi käskyn, hierun herrat da kommunistat omien perehien kel, kerätty kamsut, ennättämizeh ezmäzinny hattardettih voinua pagoh loitombakse Ven'ale vai polat leuhkettih, šallut räijettih da kotat vinguttih.

— Pidäy kabrastuakseh aijoinajal iäres, karvuhuuliherru, igenet irvalleh, silmät mul'alleh, paheksijen kačahtih jännzyzih hieruh da hyllätylöih, liekastellen, plakkai.

— Brihačču kahačču, tullah tänne suomelazet, leikatah sinun, pelvaspiän, korvat, puhkatah veičel silmät, veri rožal kar-guajen, töllistellen vilusilmil, mändö livutteli paginua i jälgi-mäi työndyi matkah.

Vačču jävvähtih, muga pöllästyin. Heijän vallittuloin ar-telih veriät oldih salvas. Meijän nellihengine eloikanzu, kes-kelekavonnuh, jäi kodoilah. Eulo kes vuottua kannatustu, ol-les ”rahvahan vihaniekan” jälgiläzinny, died'oin viärättömänny puututtuu valdivon kovasydämellizen jauhondukiven uhrukse. Sikse emmo voinnuh olla kenentahto sellän tuan.

Vaikkani seizottih jätetyt oman onnen nojah. Yhtet ei voi-du jättiä omua armastu petiššyä piäniekoin ryöstöh. Toizien jalgu ei kapsanuh muga hyvin, gu oli kerävynnyh vuozii täl il-mal. Erähii, gu meidy, ei otettu ”poliittizes viärykses”. Ala-sijoisgi virujua oli, mielen kaimannuh vahnušši sit ebelözien joukos.

Lyhyön perehpaginän jälgeh oli piätetty piästä mägihieruh Čilmiele, maman roindusijah.

— Vahnate kyrčistyn omale sijale, sih i kypsenen. En lähete nikunne, Marinoi -buabo kynnälissäh oman virren navedii. Pokoroičendat ei avvutettu. Moine yksivagaine inehmine häi oli.

— Surmu yhten kerran tulou. Kodiniekakse jiän. Ole väčkämättäh, In'a. Sinä lapsien kel menevai sinne Jumalan nimeh. Pie mielder piäs. Kunne puu kazvau, sinne kandogi happanou. Vikse mennetty mäinoččua rubien nygöi elämäh.

Huondeksel tuohipoimičču evähien kel käzivarrel, harpaimmo pyzyväh soudoveneheh pyrgimyksel piästä teriäm perile päiväčelleh. Minuu oli pandu venehen n'okkah edehpäi kaččojakse. Tarkah kačču pilčistin silmät ragozilleh. Huavain ottua keräle pahal iänel n'augujan kažinpoigazen, n'uglain elätin šižälih. Ga sih kyskevyi sizär, töykkäi bokkah i, kičitellen, kiškoi sen käzis. Pidihäi kičakon tungiekseh kunna ei kučuta! Ainos häi viivittäy palvuo minuu höčötyksen kel. Soimailou joga askelel. Vuota vie lasket sullat! Nygöi se minun paras elostusystävy jiiy tänne atkalah. Abevus kui tusku: kerras vačas et aja.

— Ei pie häilähtiekseh, jovvummo vedeh vedehizen tartuččukobrih, mama pripevöičči meile lähtijes edukädeh.

Val'a tartui omil vähävägizil käzil melah pidämäh periä. Mama, työnettyy venehen vezile, meni airoloih da, venehen tel'l'al istujes, rytkytti soudua vastutuuleh, a matku ei eisty muga terväh. ”Perämiesgi” rubei meluamah abuh, gu valduvah-nembi, vauhtii ližäten.

Jätimmö tuakse Tepoiniemen. Jo pikoipikkaraine palaine jäi soudua randah. Ga paha ei tule kello kaglas. Vakkipiässäh rubei kuulumah ammundan pavveh. Bul'kua vihmui, gu sieglas jauhuo, kai vezi šihazi. No tundui, gu net mendäs yliči meis. Ambujii ei nägynyh nikus. Onnuakko kus-tahto, tuulen selläs,

hyö oldih libo loitton, libo nägymättömäs meile suojukses.

— Vierkiä vačalleh venehen pohjah! Teriäm! Mama huolis-sah kirgai.

Silkeskie kuului račkeh, toine, kolmas. Airolaba halgei kes-
kel. Kuuzine airovičču katkeni kridžisten i viheldäjen lendi loi-
tokse vedeh. Ručkahtih, gu seibähäl loimahutettih. Venehen
n'okas, ihan sit minun vastevai istundukohtas, laidugi lohkeni.

Mama kiirehel meni venehen peräh da rubei meluamah si-
dä järven reunači tyynen lahten sagien kuuzimečän suojukseh.
Kivyöt venehen n'okkah kirskahtettiheze, čuuruine čurahtih.
Tuulen tervyöh kirboimmo rannale.

Tembaimmo venehen kuivale, jätimmö sen sih. Nellinkon-
dozin krapikoičimmo kadairajakole, vikeldyimmö tuhjoikkoh,
kus sai vähitellen alevuo. Sinnepäi ei ammuttu. Hengie heittä-
mäshäi surman suus olimmo vastevai.

— Toko gu vie randah piäzizimmö elävälleh. Järvel duu-
maičin.

Lähtimmö taivaldamah kaidua hoidamattomua 17 kilomet-
rii piduhustu meččyodorogua myöte, pitkähkyö ei vai minule,
2,5- vuodihezele brihačču-čiberole, korven läbi. Erähis kohtis
tiedy nimittumua. Oli vai n'okohon huave. Nengomua suurdu
matkua menimmö huolittamizeh, minä kandamuksennu ma-
man sellän tuan, 5-vuodine Val'a- sizär bokas varavozilleh pa-
hua. Väzynyzile huogavuskodvaine oli mieleh. Midä loitom-
bakse oikoimmo, sidä puaksumbah mama huogaitaldi sivuloi,
sizär vönytteli jalgoi. Silmy čongis äijän, ga jalgu jygeni.

Syömättömäl vačal eisto loitokse ei mene. Keräle otettu
eväspoimičču oli arvokkahambi kuldua, andoi jalguniekoin
väile ližävysty.

— Ethäi, eloine, ole vaivaloine, voit jatkua matkua, mama kuhkutteli šušunuttu tytärdy, silitellen hänen piädy muanruadajan karhakkokäzil.

— Kestämmö! Val'a ruskoten, gu sualis muarjaine, purten hammastu, burahthih. - Älä jo virka nimidä.

Lopputien mama astui ielpäi, lapset, gu tedripoigoveh, le-kuttih kanan askelil peräkkäi jälles. Ezmäi opiin astuo kokšut-tua, gu tozimies, käit sellän tuan. Ga čihua täydyi vai kod-vazekse. Toiči himoitti langeta dorogale pitkälleh da viruo, nostamattah piäkul'uu. No pidi jatkua taibalehtu piäliči väis. Hädä käski.

Silleh tulimmo, gu tuaskäte viškattuh Čilmien mäghieruh. Sizär odva jalloil pyzyi, muga oli puudunuh. Meijän lohkol ve-riät oldih ainos kahtalleh yösijua eččijäle. Koditaloi, kazvatan-nuh da nerot näppih andanuh, vuotti omua tytärdy lapsien kel täl ennustamattomal vaigiel aijal.

Ei muga puaksuh kävähtelyön jälgiaigua gostih kodoilan pertit oldih täččitävvet yösijah laskettuu kargulastu eri hie-rulois: pogostu, Panšu, Tepoiniemi, Gora, Lahti, Hoškil. Oli sie lappielastugi ristikanzua. Heidy oli piästetty enimih Čil-mien rahmannoimbih taloloih.

Pitky, jygei, väzyttäi, sruastimatku perävyi. Moine voinan algu ehki meile kažah koski. Nygöi teriäm mukelduo yönickoi-le lattiele luajitule magavosijale rinnakkai.

Olluot päivis käzin, väzynyöt pahapäiväzike, vierimmö muata dai hedi yhteh silmänräpähykseh uinoimmo. Pädöy eliä, kuni on uni magei da vačču sagei. Puutui muata hellerdiä um-mipäi kattavuksis.

Tossupiän syväinpäiväl havačuimmo vakkivierahan san-

geišokku brihaččuraškan hirvieh itkunsegazeh ravuh. Kai korvat otti. Kui pal'lastui, häi midälienne ečitteliheze, gu kaži, kobeloitti senčoin čuppuloi. Sydii neniä kaikkiele. Kačahutih bokkuseinän ikkunazeh. Viglai piän irale.

Silkeskie pamahtih. N'uppuhattu lennähtih, gu liipoilindui-ne, irale. Vallatoi poigulapsi lipsahtiheze langei lattiele, kai jal-lat yläh nostih. Aiga sarven sai oččah. Vikse mejän joukkoh petties sevonnuon ven'akoin pienyös pahah harjavundu poroni terväh. Paha taba tahkotah.

Joventagazes harvevunnuos mečäs sit täs vilahteli, vigelöitti astalmiehii tundemattomis meile formusovis.

Hiiristellen, viirukoijen tuldih sillan luo, tarkastettih sen kunduo, jätkettih liikundua hieruhpäi. Varavozilleh lähevyttih mejän komiedu kaksikerroksistu keldastu taloidu. Rapsakkoh tutkittih pihahuonuksii, kodii. Pyörähtäjien salbomes ymbäri, viglattih žiivattutahnuoh. Kudaken jäi pihah. Nelli miesty, huodruveičet vyöl, varmah harpattih mejän luo pertih.

— Tuldih leikkuamah korvii da pystämäh silmiä, pälkähtih piäh. Mugahäi oli sanottu minule enne lähtendiä tänne.

Höpsevynnyöt, istuimmo kaikin lattiel, kyhnistynnyöt, lujasti seiniä vaste selgiä nojaten, omua kuvahastugi varaten. Hibjuhiiri selgiä myöte käveli.

— Päivää, sanoi sodamiespiälikkö, muga tarkah kaččojen meih, korvat hörölleh.

Mama varavospäivin n'uberoittau, a virkua ei ruohti. Sana tartui keroih, gu pačoipun'u. Rahvas vai toine toizeh kačellah, hiiristetäh. Ei suaja ni iändy suus.

— Ga päiväyhäi on vie jallal. Myöhäzeh ehtässäh on vie äijy

aigua, paginakas, kerännyh päivät täl ilmal, kirkeikieline ham-bahitoi baboi pahah kieleh, häblistymättäh, hägläi.

Kehtuau häi mällätä, midä sylgi suuh tuou. Muuten suvaičči tallattua lapsien kel, hos kieli šäbli paistes.

— Terveh teile, hyvät rahvas, jatkoï paginua toine mies liv-vikse, kyzellen jogahistu eloisijas selgiel iänel.

— Kiänykkiä omih kylih, eläkkiä rauhas, kehitti häi kaikkii lopus da lystikse läppäi minuu kämmenel piädy vaste, kosketti čagarisormel nenän n'okkastu.

Kuundelin händy tarkah. Ga nikui en voinnuh pon'ah puuttuo, miksebo häi ajau meidy elämäh kylyh? Eihäi kaikin sinne synny ahtahuttu. Menizin järilleh omah hieruh da eläzin parem kois. Toko vai toko! Hos mies ozuttiheze tyynimielizek-se gu kezäpäivän meččylambi.

Kahten päivän peräs, toibunuot, vägi suurel artelil kiirehet-täh lähtimmö järilleh omah armahah čuppuh, kus vezigi on magiemi. Lahten kainaloh jätetty veneh vuotti meidy.

Kudamidä kohendettuu, kudakuï myödytuuleh piäzimmö kodoin järvirandah, kus silkeskie Marinoi-buabo kažinpoigu yskäs (minun ilokse) kud'mi. Ilomielis bərbättäjen puasitti mei-dy pertih.

Hieru oli jo suomelazien vallas. Toššupiän huondes valge-ni povvannu. Rahvas kučuttih kerähmöh suuren pardehizen kaksikerroksizen Heroïn taloin pihah. Se kodi oli vie konza-nah korrotettu perehenpiän aloittehes täyttiekse ylähäzel kezä-pertil availtavan ikkunan ies galdarin kel. Sih pertizeh, gu lin-nun pezäzeh ahavas, sai nosta jyrkii rudžizijoi pordahii myöte. Ižändättömile huonuksile perehkunnan olles tuulen selläl (tii-jot peitospiettävät) löydyi uuzi omistai. Vaihtus mukeldui kol-hozahpäi. Silloi-toiči oli annettu luba eliä sie pinnalpyörjielegi.

Päivy oli jo parahimuolleh, päiväine tävvel teräl činkotti, valoi sägehii meijän lohkole. Endizien herroin varaitandan jälles vačču sijoilleh ei syndynyh, meni varbahien n'okkih. Vuotimmo, gu ongittai valvattau kalan näykindiä. Pagin čuhkuzil sit täs katkeni keskisanal, vahnoin jasatukset, gu kääzikiven karaitukset, perävyttih terväzeh kodvastunnuzien suomelazien tulduu pogostovehen edeh silkeskie. Seizoimmo vaikkani silmätysti. Iellisty elostu vie ei suannuh tiediä. Se oli hämärän peitos.

Sit kodvazen peräs vallasolijoin vagaumieline ezimies puhkevuï čihattomah perustehellizeh paginah. Häi rauhazeh tovendï, gu hierulazil ei pie olla huoles, ei pie olla varavozilleh da varata heidy. Suomelazet ei luajita nimidä pahuttu eläjile. Heijän keskes ei ole sarvipiäsattanua. Karjalazet la ollah heimovellet suomelazile. Kehoitti ruadoh, mis uskaldi maksua markoi, mil voi ostua tavaruu. Pidäy vai eliä Jumalan pyhien käskylöin mugah: älä laškottele, älä varrasta, älä kielasta. Sit kai eistyy hyvin.

— Yksi paha kaiken joukon rikkou, sikse se pidäy juurineh nyhtätä iäres. Älgiä pangua pahakse sanondas, häi, leviesti muhahtajen, virki varmuol jalgagjah, vaikastui, vältähdih agjembah, hyvänmielizenny čökkäi käit syvih kormaniloih. Pagizi gu valoi, pädi kuunnella.

Yhtelläh moine vaikkaine sobimus oli luajittu. Erähät kai šmutkahutettih piäl suostumizen merkikse. Näiväkösti levittih iännettöminny, uponnuot omih syvih duumih. Mi piädy, se mielädy. ”Jogahine vai omua venehty tervai.” Ristikanzu oli harjaitettu elämäh suu typitynny sumbah, avuamattah hengie. Tyhjä dielo on ruveta ilmendämäh omua tunduo täl ristikanzan eloksen aiguvälil. Vähäzin rahvas rauhoituttih. Ruvettih toimimah štuabu, meččylaitos, muatalovustoimisto, bol'ničču, škola, laukku, kirikkö. Pappi Suomespäi ristii kai hieruh jännnyöt lapset. Sygyzyl pogostoveh pandih kirjale.

Školan pihas liehui korgieh salgoh nostettu valgosiniristaine Suomen lippu. Lapsile opastettih suomen kieläl eri ainehii da Jumalansanua. Opastundukniigat, syömine oldih ilmazet.

Laukas sai ostua zuaharii, jauhuo, suolua, koufeidu, suurimua, n'amuu, meile enne tundemattomua näkkileibiä da äijy muudu. Bol'ničan ruadajat piettih huoldu lapsien tervehyös. Kaikkii meidy rokotettih taudilois. Elos äijäl täh menoh kohe-ni.

Tahtuo eliä, ga kamarissah pidäy olla. Mama toimi heboloin kaččojannu da segaruavon ruadajannu. Hoidos oli herroin kii-rehissäh tänne unohtunnuh kolhozan Pekko-nimine hebo, 7 suomikoidu, niilöis yksi salvattamatoi komei tobju sukkujalgu -uveh Honteri. Pidihäi kuitahto elättiä omua piädy, kahtu piendy lastu, tatan rist'oidu Marinoi-buabua.

Meile annettih kyndömuadu. Nygöi sai niittiä heiniä lehmäle, vazale, häkile da myöhembäh ostetule hebozele. Heinäžy-niitty andoi mahton luvva korgiembazele kohtale ei vai yksi suabru. Mama tiezi, gu nerottomah alandehle luajittuh suabrusijah menöy vezi. Elaigu käsköy priičoittuo hyväh, eistyö pahuksis, tiediä hierun eloksen algupohju.

Vältämättäh pidi olla iče kaikis hommis. Ei olluh aigua paimendua päčči. Pidi pitkendiä päiviä yön čottah. Mužikattah hierus eläjes olet rienny, retukannu dai hebozennu hirvityshädävuozinnu. Toinah mamal ruado käis kiehui, abuu ei pakinnuh nikes. Ezmäi, kuni ei olluh hebuo, häi harjaitti häkin aižoih. Sil häi kyndi muadu, vedeli mečšpäi hallot, ičeniitetyt, kuivatetut, puukeskeh nostetut heinät kodipihah. Hiet dai väit pidi panna täh jygieh ruadoh. Toimen virikeh, indo, elinvoimu äijäl kummastutti.

Suomelazet piettih arvos putin ruadajua. Muatalovustoiniston ezimiehenny oli herru Seppänen Pohjois-Karjalaspäi,

hyväntahtoi, tarku, kunnan ristikanzu. Elättiliägärinny ruadoi mielužu hyväsanaine nuori mies Savijärvi, kudai ainos oli valmis tulemah abuh. Häi mielihyväl parandi minuu, konzu kezoidu kylbijes valgamos, satatin jallan teräväh kiveh.

Hyö ei suvaittu tyhjiä paginua, kielastustu, muanitustu, kičkistelyy. Heijän syväimis ei olluh vihua meidy, karjalazii, koh-tah. Hyö ei kiellävytty omis sanois. ”Sanasta miestä, sarvesta härkää.”Elimmö heijän kel sobuh. Jogahine pagizi omua kieldy, kiändäjäi ei pidänyh. Kodvazen peräs mama, opastamatoi, jo maltoi paista suomekse. Kois pagizimmo vai livvikse.

Sai välläh liikkuo sijas toizeh. Oli putti Marinoi-buaban kel kävvä Anuksen suarikirikköh suomen mašinal. Viedih dai tuodih valmehekse. Mama ajeli hebozel Videleh hoidamah ruadoazielo. Silloihäi kai täyzivaldazet herrat oldih sie. Mama Natoi-lesken kel oli muarjas Int'erpos'olkan dorogal. Keräiltih luonnon andimii ihan tien pieles. Aiga telegän karjua meheviä buolua puutui nakata kukkurilleh suurih kaksikorvuviršilöih keskekkäi.

Olin kirkei brihaččuine. Ainos himoitti kai omil silmil nähtä da tiediä juuret dai jället. En vierastannuh nikedä. Juoksen-delin kaikkie, gu nuoratoi purjeh. Puaksuh olin gost'annu ezikunnasgi, silloigi, konzu sinne kerävyttih suuret herrat. Sie liedžustuulas istujes, pajattelin hembiel čilakkuiänel opastetuloi suomelazii da karjalazii pajoloi. Pajatandas sain lahjakse magevustu, toiči suomenmarkuagi. Oli sit Santeri-pikkuhummul iluo hyvän mielen muhelo huulil, lahjat pajjan helmas, juosta hynnätä kodih. Vai sorku soitti.

Puaksuh ylen rakkahal hizahtimmos kon'ušših hebozien hoidoaigua. Suvaičin istuo seinysoimes, kačelles muzavumu-ankarvazen Honteri-ubehen, harvazeh hirnahtellen, kagran syöndän rauskutustu. Mengäh pitkin libo poikin, a siirdiä agjembah, hengie pietellen, silmäilemisty hebozien pichtaroičen-

dua lumes jälles ruaduo i, jalloiteltu, puistelemistu nikui ei voinnuh. Aiga mieläkiinnittäi nägy hierun brihaččulapsen uskoittelun mugah! Kogonaine tapahtumu, kohti paisten!

Kezäl 1944 suomelazil pidi perävyö hierus. Loppih voinu. Ga myö emmo voinnuh pyzyö räiživol. Elaigu, gu ennegi, ei muheloittanuh meile. Ei armoittomile lapsile ni päivöi passtanuh.

Vie kerran kogo perehele pidi riiččie paguo. Jallansijan saimmo Tiioiselläl. Enne pagoh menendiä mama erähän lesken kel viettih venehel parembat sovat, astiet da muut lomut järven toizele rannale meččäh da peitettih kuoppah. Pavos tulduu syväinjuuret katkettih. Avoi voi! Sie mual katettu kuoppu oli avvoi. Kai kiškottih. Kodvazen peräs hierulazet huijuttomasti keimoiltih Suomen voinah kavonnuon tatan sovis. Akat pestih meijän astieloi järven rannas. Oli heil ”koiran nahku korvil, počin nahku silmil.” Mamale annettih tovestus, buitogu se oli suomelazien ilgei ruado. Ei nenil ni huigei rožah tartunuh. ”Očal hamarua et halgua.”

Endine kolhozu luajittih uvvessah. Suomelazien aigah jugiel ruavol suaduloih jengoih ostettu heboine pidi kytkyös suattua kolhozan kon'ušših, häkki vediä sen liäväh. ”Liigu” vill'u ryöstettih. Köyhän kolhozan korman on ainos vajai, pohjatoi. Ahnahat, gu varoit, herroin silmät oldih halgie-mas eloloin täh. ”Kulakoin” siivilöin katkondu, elon kiškondu, nenga sanottu kuolematoi Ven'al ”konfiskatsii” oli uvvessah hovus.

— Vai tuldih aijat eletäväkse! Kui ruvennen minä, kurju, kallehii kandomuzii leiväs pidämäh, gu valdu keričči rovun pal'lahakse. Kuibo minä rubien elämäh perehen kel tämän ryöstön jälgeh? Kulleh äijäl mama pačkoindelih. Omua ozatomua elostu, silmät kukkurilleh, itki, ga ni kyynälet rožih ei koskiettu.

Ei avvutettu ni pokoroičendat, ni lapsivāngēh kohtukidua, ni baban voihkehet. Virguniekku vai omua painoi. Ei perä-vynnyh.

— Kus enne pagei jogi, sih hos ojaine ga jāy, viluverelline, kovasydämelline hierun ezimies, kätty vimsuttajen, irviste-li. Poikin sanal katkai ristikanzan.

Maman raden'n'uruavol elovunnuh perehkundu suomelazien aigah, ”omien” tulduu uvven ryöhkien kiškondan peria köhytyi, jāi, gu höyhendetty kana. Ajettih kubluh.

— Älä unohta sidä, gu sinä olet rahvahan vinahiekan tytär, hierun ohjaksis rippunuot herrat ainos, pöyhkeillen, virčistelen suudu, mustoiteltih mamale.

Voinua pagoh juoston kamus olluon hierun herran talois suomelazien aigua oli muatalovustoimisto, kus erähät vallasolijois eletti. Pietti huoldu huonuksis. Heijän kazīl oli salvettu, nostettu uvvenuvvikkaine kyly, perustehellizesti laitettu kai tarvittavat vehkehet sen sydämeh.

Vihan vallas meih pidi itkettä lesken pereh voinan armoittomien lapsien kel. No ni n'apil ei n'aykäty kodimuale nenäsullat pystys järilleh äglästynnyty, ei omal hiel bohatunnuttu hierun herrua. Kuibo neče nenga? Muga ilmeni sydämelližys ”parahembistoh” kuuluvale samanmielizele.

Ehki pädi nygöi ilmaisuadus kylyzes kylvettä putinhavvotul koivuvastazel selgästy kylynlavvoil vačan vastah, briilottua vilustujes kylynsenčois, kiitellen lykky, olla ozankainalos!

— Kui hyvä, gu suau nojevuo luotettavih kannattajih da abuniekkoih, libui viizasteluh hellävynnyh kyynäläh suate mies. - Tugi heiniä ei syö, varaseiväs aidua ei kua.

— Ga kukkahat kummat ollah käis! Pahas hyviä ei pie vuottua! Käzi kätty pezöy! Minbo minä sille voin? Mama kačerah mudžoi käzii da puhkeni tulizil kyynälil omas pihäs välennyön liävän ies. Elos katkei, gu kanan lendo.

Mustan hyvin, gu erähänny kezäpäivänny leibypuuh piässyh karvuhuulimulliško hyödyhyvytty hyppäi meih käzin veičči kobras, vuahti suus, kridžaittajen hambahii, satatteli meidy pahoil sanoil. Rožapuoliško varaitteli meidy, ozattomii, kui di-ed'oirukkuagi, ajua iäres hierus Jämeren rannikole libo kivilouhimole ijänigäzekse aijakse happenemah. Sit häi n'ulizi iäre suures vihas, ga hyväs mieles. Meile kulkuh nouzi, gu paha sana vaččah vizahhti. Moizet vahingollizet ”paharaškat” myö olimmo yhteiskunnale kommunistizen muan ”ruajus.” Paha ei voi koheta, pane hos mezipuččih.

Sanotah, lapset ei vastata vahnembien azielois, ruadolois, hommis, luondehis. Elaijas ei ole ainos muga. Jo silloi Kotkatjärven hieruh liygiläzele Vasilii Kräkkijevale miehele mendyy, mama o.s. Irina Nifantjeva ainos tunzi, gu pogostan herrat da kommunistat, igäine viha vačas, ollah vastuhuzin hänele ”rahvahan vihaniekan” tyttärele. Kolhozah pidi mennä, higessäh vatuldua päivät. Palkakse murčukku edeh. Toko-vai toko! Purtih kätty, kudai syötti heidy.

Mama sai da kazvatti nelli lastu: Valentina, Aleksandr, Klavdiija, Viktor. Kirjattomannu kunnan inehmizenny noudi Jumalan kymmene pyhiä käskyy. Minun tuatto häviä viestittääh, gu muaragoh Talvivoinan aigua. Vuvvennu 1947 mama meni toizen kerran miehele kotkatjärveläzele Jegor Bukinale. Mama 91 vuvven ijäs sygyzyl 2002 oli pandu mättähäh Anukses, kus sai hengele hoivan.

Elos olles häi musteli mennyzii vuozii. Pagizi oman syväimen kel, konzu oli kargei da tusku vačas. Yksi pielus vai sen tiezi. Häi tirpi kibiedy alalleh. Händy škellättih, irvistettih sil-

mih, piettih gu iškiettäväkse varustettuu lammastu. Kannatuksettah pidi perguakseh, gu kala jäädü vaste. Ozatoi, no hyvä kaikin puolin ristikanzu, oli gu kirjau pehmei alaine, puutunuh koiran kudžuloin terävih hambahih.

Enne voinii Heroin taloin čardakkupertis oli hierun kantor, kus ohjavokundu omien piätöksien sovittelimizii paginanpidolois piettih.

Erähiči tata oli petties sevonnuh heijän keskeh mittumannen dielon täh. Eräs liijalleh kirkei noudailii rubei ammullamamah tuulestemmattuloi čagarinsuuruzii ”viäryksii”, purgajen vihua mamam piäle. Pidäs hos igenet salvas!

Aigassah škelliändiä ilmi kuunelluh tata opii händy rauhoitua sanan vuoh. Subozensudre. Se ärevyksis kida kahtalleh rubei kiruomah vie julgiembah iänen kähizendässäh johtajien läbisormeskačondal.

— Rodu roduh vedäy. Tämä ”kulakan” siitetty sigivö dai kogo hökötyš pidäy hävittiä juurineh, gu paižeilmivö, pläigy tylgiškö plökkäi jälgagjah.

Haskargei oli kuunnella, konzu mamua nenga moititah, valatellen pezoviel. Tirpandu loppih. Tatal kirosana lennähti suuspäi. Rutostunnuh, hengensalbuandan nervukiinityksen vallas, riuhtai händy ryndähäs, tembai kąziriivičäs, tanahutti niškah. Räškäi uksen avvoi. Uksensuus potkai mečäle pertispäi jyrkis pordahis. Häräkeh langei kamahtiheze murčin märčin alah. Paha taba poroni terväh.

Vagavui tatan voinale otandassah. Myöhembäh net hengen syöjät elevyttih, piä vembeles, piästih maguh. Suureksemeni-jöin herroin yllytyksel nygöi sai yllinkyllin rehendelläkseh, ränätäkseh, vuardua, hōbistä, silloi-toiči heidy kurittajan suičis pidäjän mejän perekunnan ižändän hävitty jälletömästi.

Lujua, kenen sydämes on suadu jallansija, hyö kannatetah ainos vagavua vastah. Vägeväl on alalleh väitöi viäry.

Mama ei satatannuh pahal sanal, ni sormel ei näykännyh nikedä. Pahin ruado oli ruattavannu. ”Kandai takan tiedäy, vedäi rien.” Varavo painoi duumii, gu sagei jyrypilvi. Alalleh piä oli jungalleh. Häi tunzi iččie linduzennu, kudaman piäle oli lykätty hoikku hienosilmyverkko. Inehmine ei kelvannuh vastustajakse vallasolijoile, ket elettih sananpolven mugah: huigei ei muigei, silmii ei leikkua. Sikse viäryöntunnustustu heis igänäh ei kuulunuh. ”Reboi riähkät hännäl peittäy” pitkän eloksen viidažikos. Ristikanzan arvo on moine, mittuine on hänen suhteh toizih. Se tunduu ihan selväh. Tozie pidäy kaččuo silmih.

Kazvoitunnuh n’okoh

Jälgimäzil aijoil puaksuh Olešši oli huomannuh elävänny endizil mustoloil — vahnenemizen varmu merki. Tunzi, gu olizi hetkahtamattah sivoksis hänen suvun kodoilah kummallizel nägymättömäl n’abarihmal. Hänen mieles idänyh duumu uppoi syväh.

Erähiči häi tunzi mittumanlienne nyhtävön, buito gu händy tarvittas kustahto, i sit nägymättömäs nuorazes, kudai tundui sivotunnu sih kohtah, olis vietty, juurrutettu viriteh. “Silminnähten mieli on hyvä, a kaksi vie parembi. Tugi suabrua ei syö” — ajatteli iččeh yöksynyh Olešši. Järgieh tarattamah omas vačan hallas jallat viettih ruavahan kaverin Miikulan luo.

Lämmät paginat mendih myödymägeh, herkendettih miel- dy. Häi nägi tozirikanzan kannatussilmät i avvoimielizen hymyn. Buito gu mitahto lämmy tundo oli havačunnuh Miikulan sydämes. Häigi tunzi selgiesti sen kodoilan kučun, kudai

luadi häneh syvän vaikutuksen, sidoi heidy kerras lujasti toine toizeh. Sulatettuu ajatustu kodvazen, leviesti muhisten, häi sanoi: “Älävai pahua mielädy pie, elä kui rynnäs käsköy. Sit läh-temmö, hyväh čuassuh!”

Sulas sovus ystävät ajettih heijän mollembien vahnembien kodoilah. Pitkät asfal'tutaibalehet jumistih yhteh luaduh mašinan pyörien al. Aijan kulukse saneltih toine toizele eri tapah-tumis. Kielirašku väzymättäh ruadoi. Vägi palan ajettuu, kiänävyttih tienmerkittömäle hoidamattomale meččodorogale. Tie mutkitteli poikki näčäkön vanan, kierdäjen suomättähien i mudalambiloin välis. Motor ulizi avton jugiesti nouses jyhmyh, kuotellen pyzyö räiživos sen laskus. Kuherdelii lindu-parvi čiäkkäjen pörähtih suojukses, lendi metrii sada i peityi vičikköh. Dorogu kaideni. Ielleh oli vai kaidahko käiverdelii heinävynnyh n'okoh, kudai loivasti jatkui mäin rigiedy veza-vunnuttu kaldevustu myöte ihan järven lačakkočuururandah sah.

Oli tulluh akoinkezä, juuri semmoine aiguväli, konzu nenga kahten nedälin vihman i enneaigazen harmuan vilun jälgeh algoi kerras uvvessah lököttiä. Meččy löhötti kirkahanruskien nu hiiloksennu.

Päiväine valo i omii sugahii, gu sulavua kuldua. Voi nähtä pikkarazii udupilvilöi nouzus kiemurdellen ilmah, gu pienet savvumerkit päivöin lämmittäjes kazviloin lehtilöi. Huondes oli gu ihalmočoma huaveh taivahan rannal. Ilmu oli puhtas i uskaldi sikse päiväksegi kajožan taivahan.

Vienos tuules lainehti, gu järvi, ristikanzan vyödälössäh kazvanuh lekahuttamatoi heiny. Moine myöhäh puhkevunnuzien halvazile kukkien duuhu pöhähytti nenäh! Kodvazen kičkoiltuu, miehet ruvettih kaččomah kiinnol hälyelaigua pikoi pikkarazes muan palazes: kudžoit, madozet, vihandupuulutit, čirkat, kiärbäzet, böbökät, hämähäkit — kai net elävät olendot

köbistih heinis, muas päiväzen kuldazes virras ilman rözmäkö vaikutustu, tungenduo täh elättimua ilman olemasoloh ulgopuolizii ärzyttäji.

Korgiel taivahas laškasti uijeltih lumivalgiet pilvet, kudamat ilmestyttih meččän tuan sinizeh korgevukseh. Ozuttihes, buito kirjavu meččy, mua i hyö vedävyttih pilvilöi vastah. Pilvet kuvastuttih järves valgieloinnu i puhtahinnu, gu jouččenet. Puut nävyttih järves oksat yhtes. Net seizottih tubahikon randuäbrähäl juuri juures kiinni i kumarduttih kohti toine toizeh. Vezi oli mustahko, ga pilvis läimähтели valuo. Järvele heittävyi iänekäs sorzuparvi muga, gu vai vezi läiski siibien räpsytykses. Rannas kuulu vien helliä liblatustu.

Täs oli olluh endine varakas hieru. Mibo merkilline voimu oli vedellyh huonoh suundah reknailijan kätty? Nygöi se oli vai pala konzulienne hyvin luajittuu, lujua i varustettuu laivua. Puuttunuh tuulisviehkurin valdah, se rubei karguamah argavunnuzil aldoloil, kaimai peränpidäjän, purjehen, ohjavon. Luonnonvoimil vajonnuh, luhistunnuh, se on lykätty madalikle happavumah.

Olluh luja hierun elos radiži, lendi murčimärčän, katkeni. Sit on tulluh suuri kalmužin, kunne on havvattu kogonazet polvet, todevuttomat aigomukset. Hierus ei ole ni yhty eläviä hengie, elo on mennyh piäliči peigalos. Ei kuulu heleviä kukoin lauluu, kanoin kakatustu, biädžoin bliämindiä. Paimoi ei lirahuta torvel, ajajes lehmii meččäh.

Päčis, taloin sydämes, ei ole tuldu, eigo ilmas ole syömizen varustuksen duuhuu, jogapäiväzen elaijan, gu hutu härkimes, hälizendiä. Ei puutu korvah sepän čilakkua pal’utandua pajas.

Hieru ei voinnuh pyzyö sidä laduu, kudai oli raivattu, ei ole viäry ni hibjal, ni hengel. Tündui, gu kogo sija olis olluh lauhutumattoman surun vallas. Ainavo merki on jännyh hierus — erähän taloin lahonnuh päčči törčöttäjän, gu mustopačas, sav-

vutruvan kel.

Miikul on älykäs, ei satata sanal, čopakko, luja, varmu ičes ristikanzu, enne aigua harmavunnuh. Kunnon miehen sydän ei muga kebjiesti särähtä. Miettimine hierun tyls ozas sytytti hänen atkalan kačkeruttu. Syväimes häi tunzi terävän piikin. Tuskakas kibu ahtisti vačan pohjan. Hengi nouzi kulkuh. Piäs kuhistih ielleh järilleh syngät ajatukset. Häi rubei hengittämäh syväh, rupisti kulmat, buuristui, gruhnistui. Silmien räpytys tiheni. Häi kiändyi sellin Olešših, ei voinnuh estiä tulizien kyynelien nouzemistu silmih. Sit meni sageiladvuridvakoivun luo, kiäri käit silien puunrungon ymbäri i seizoi hil'lah, tundijen, kui puun voimu siirdyy hänen rungah, abei alenou, syväin sulau.

Tuli aigu, kerättyy kamsut, luajittuu syvä kumardus, jättiä tämä tyhjendetty, hyllätty oman ozan nojah, nygöi mečän valas olii kohtu. Kaverit livuttih menemäh mašinan azetussijah läbi tuulen, kudai nygöi oli yldynyh täytty vägie, sikse oli pakko puskie sidä vaste, piä kumaras. Päčin truvaspäi, pitkäs, gu nälgyvuozi, rubei kuulumah buito gu kažiraškoin ravuu lembikižoin aigah. Ozuttihes, buito gu kummallizet olendot vagavumattah voiveroitetah atkalas.

Uskomuksen mugah, muuttajes uvveh eloisijah, pidäs ottua sinne koinižandygi. Gu ollou se jännyh unohtuksih, se itköy i vonguu. Perehty, kudai ei kuččunuh sidä koinhengie, uvves sijas vuottau paha oza.

Huuhkai töllötti kuuzen oksal meripihkuvärizil silmil. Sit se yöpedolindu levitti suuret siivet, liideli järven poikki, kučistui lopukse täpläkse taivahan värikkähän, suarnallizen mečän yläpuolel. Kovas tuules kuului hirvei kridžineh. Järčäkkö kuuzi vongujen kuadui, vedäjen juurien kel suuren muamöhkälehen poikittai meččyodoroga, salvaten tien endizeh hieruh.

“Sillat poltettu” pälkähtih Olešin mieleh. Sanondu on roduzin vahnoil sodaretkilöil. Hyökkyövy sodajoukko polti ylitetyt sillat, gu ei tulis houkutus perävyö ielpäi oldavis sodatoimilois.

Olešši oli tulluh huomumah, elaigu potkiu, gu jalgu-miäččyy. Tundui, äijät ristikanzat jovvutah puuttuo potkittavakse jalgumiäčykse. Erähät lövvetäh läbipiäzyn. Ei kaikin, sikse, gu yksikierdazesti oldih olluot viäräs kohtas viäränny hetkenny. Elaigu ei muuta omua luonnollistu kulguu. Kenelle tapahtuu puuttuo sen jauhondukiven alle, se kiirehettäh loppou oman dielon, murčoten eloksen.

Biblii vihjuau: “Kui ahtas ongi se veräi i kaidu se tie, kudai vedäy elokseh, i vai harvat lövvetäh sen.” Hengi hikkau löydiä se veräi, se tie, kudai vedäy täyziarvollizeh elaigah, kus olis sijnua hyllättylöin hieruloin armahan Kodoilan menetännyzile eläjilegi.

Oijoi-joi

Ehtäčel ystävät priičoituttih lähtemäh huondekses matkah. Vähilleh kogo yön čihmerdi. Duumaittih mustu počči evähät syöy. Ga yhtelläh rubei raikostumah. Povvannu vallennuh huondes herkendi mielder. Nouzii päiväine oli jo levitännyh taivahale kaunehen kirkahan värikižan. Nägöala kylbi päiväzes, taivas oli sinine i meččyperän hieno kaunehus lumovutti.

Ei pie olla vältämättäh herky terävysilmytaideilii, huomua-mattah sidä mielikuvituksellistu, lumovuttavua luonnon ilmevyö suarnallizesti čomal värikylytaivahal. Veri kuohahtah ilos sidä ihandelles.

— Gu olizin taidoilii! mielet taivahas ajatteli Olešši.

Juamu oli kuivu i hyväs kunnos. Miehet työnyttih ajamah, i joga pyörien kiänälmys ližai matkua, mašinan ahmijes himol kilometrilöi. Uinottajan yksitoikkožuksen rikkoi vai silloi-toiči siiriči hurahuttai ajonevvo.

Tienpohjan muuttujes toizenluaduzekse avton pyörien hurinehgi muutti noottua. Pahal dorogal ajajes piä kičkahtah keran toizen. Motorgi rubei pahapäiväzesti köhkyttämäh. Miikul nyrpisti neniä, rupisti oččua i azetti mašinan hierun agjah. Konehkanen avattuu, hänen silmät kiirroituttih. Häi rytkähytti piädy, gu vahnu hebo niityl koval päivypastol keskel puarmu-parven börizendiä i rubei kohendamah lövvettyy vigua.

Oli aigua niveldykseh i tuorehen ilman haukkavukseh. Miikul, hoidettuu homman, kykistyi, nojavui puuh käzivarret ristalleh, oijendi pitkät jallat i nosti suappuan toizen suappuan piäle. Häi kačoi oigieh, silmiä lipettämättäh, olles syvis ajatuksis puuloin duuhu huogaimis. Olešši, nyhtättyy muas kazvikoren, puretteli sidä duumu syväh uppovunnuh luuloih. Sit meni sellälleh sagieh heinikköh i ummisti silmät. Häi tunzi päiväzen lämmön rožil, kuuli mehiläzien yksitoikkozen börizendän. Häi piästi ajatukset liikkumah myödyvirras, kävelemäh sevoksis rouno unes. Ehti čuverduakseh kodvazen.

Miehien välän ajatuksien jalloittelun keskusti puunladvas istujan harakan ärzyttäi hačatus. Hyö kipsahettihes, äijähköl kummastuttuu, jämpistytiih, kačelles igäviä nägyy. Heijän ilme muutui gu taivas, mi kerras mustenou jyryn tulles.

Pitky da laihu, gu aiduseiväs, längisiärine mies oli kyndämäs ennevahnazel adral nurmevunnuttu kivekästy pelduo. Vedäjinny aižois naine, sen mollembis puolis kaksi 10- da 12-vuodehistu tyttösty, vedonuorat olgupiälöis piäliči käzis. Äijy kerdua nuoru oli n'ulehtunnuh vägitukul väzynyzis lapsirukkazien hendovozis käzis. Äijähköl šuštuuot, hies mämmät

gu pročkyt, hyö tuldih pienarruoppahan luo, kunne oli tuodu puuhine astavu. Kodipihaspäi arrastellen čoivaltih i libui möttiämäh pellolepäi valgeipiä kaksi- libo kolmevuodehine brihaččuine vahnembien kulunuh šunti piäl, helman ribisten muadu myöte, hudrevunnuzis paikku paikan piäl štanilois. Öntästellen suuris kotis, kažinpoigaine yskäs, lapsut briilahtih očalleh. Ga yhtelläh vaivaine piäzi kynnäteksele i muheloittajen istahti lačakole kivele. Ei ole aigua hukustua. Pahas pienyös pidäy harjavuo hierun elokseh. Kogo eloikanzu kerävyi yhteh.

Hierulazet oldih jännyöt ruadosijoittah. Kodielättimättömäl perehel, elaijan kučistuttuu, elosuoneh on vaigei puuttuo. Midä vai et opi keino eččijes. Elokses on äijy vuottamattomua. Pahuttu suau yskäl kandua, katkata kylläl jugiedu. Olgah kui olgah, yhtelläh pereh on i pyzyy vahnann tavan mugah, hos taivas romahtas niškah.

Olešile tuleniškuluadah, kudai kerras valgoittau pimevyksen i ozuttau löhähtettyy kaiken selgiesti i tarkah, vilahtih mieh, jäi pilkettämäh ammui nähty TV-lähetys erähän suvimuan ristikanzan läbipiäzemättömäs elokses. Eloksen kiemurat pandih oigiedu muanruadajua, eččijes ruaduo, voittua varavo i mennä suureh linnah. “Suuren pinon rinnal on parembi lastuu kerätä.” Ken voi ellendiä, kui kačker on valehkuvan romahutus? Ken maltau arvata edukädeh, kui vaikutetah net vačkämättömykset i kirmiet sanat, kudamiä häi jouduu kuotelemah borčuujes oman kurjan elaijan puoles, piästes läbi vaigevuksis?

Virketty oza pani elottomua menemäh rikšan edeh aižoin välih. Rikša-nimi on japounilazes sanondas “jik rik ša” — ristikanzuvoimal liikkui ajonevvo —halvin energiivara.

Laihu, gu pajuvičču, mies juoksi silmät piäs i kaglusuonet pönnistyjen, hengi hammaskeskis päivyägies. Syväin jymssytti, hänen hengitys kiihtyi. Suu kuivi, huulih rubei tulemah vuahtie. Hänen paidu musteni higie. Ozuttihes, rouno händy revi-

teltäs palazikse. Higi valui muokkavunnuzii šokkii i rungua myöte. Vaččua näiverdi nälgy. Azetui. Ajonevvošpäi laškasti heittävyi lähtemäh hyvöindellen ajanuheze mägräkse min korgevuttu, sen sangevuttu herru, kudaman lihavuttu tostu et lövvä. Kiiriskön järei tagapuoli šläimähteli čurah toizeh gu hydynyh studeni. Äijygo kilometrii vaivaine taivaldau päiväs omua piädy i perehty syöttäjes?

Ven'a. Elokas, ydinenergiedy käyttäi tehniekalline, tehnologielline valdukundu rakiettuamotoroin i rakiettuammusnevvoloin kel. Toizielpäi verdailtavu — eräs vähäl kehitynnyh, köyhy suvimua.

Kaksi muadu. Ollougo olemas niilöil yhtehisty — liitin, mi tagou yhteh čiepin ozat? Ečindy ei pitkäkse vöny. Silminnähten yhtehizys haravattah löydyy, kačahtajes sih tozinägökulmas. Innunmannunaigazet muanruadovehkehet. Käytös ristikanzoin higi — halvín, ammuldamatoi energiälähte. Ristikanzuvoimal liikkui ajonevvo — rikša. Vikse mollembat “yhtel arvotazol ollah, yhty venehty tervatah.”

Pahoitetah mielder, huijaškoitetah pitkäzeh kačondal, ärzytetäh tavallizien oigieloin ristikanzoin mudavunnuon eloksen kynnänotko. Taloin kannan katkettuu — hädä käis, tyhjy ies. Se on gu terävy järei piidoiohtoi, syvästi mennyh herkäh lihakseh. Egläzet toivot tuvvah tuskua, huomenizet varaitetah piinattuloi. Eläjes on äijy murčittuu pahua päiviä, kai vastah tullah. Piästes niilöis piäliči parembale pohjale tartut ollenkordegi. Toinah hyvä oza toiči olis tärgiembi älyy.

Mibo ähkiäy siivittömii gor'uššiloi menemäh aizoih, pyhkimäh hiemual higie, kiinittämäh vyöl vaččua? Nälgy käsköy, gu agjat vastai ei tävvytä. Nälgähisty ynnälleh voi ellendia vai se, kudai iče on nähnyh nälgiä.

Puaksuh kudamidä tapahtuu mieras, gu vastustamatoi voi-

mu vastavuu liikumattoman objektan kel. “Aijan mugah i päiväine pastau.” Nimi ei ole ylähyöllizembi silmiä, kudai huomuu toizen ristikanzan mielen pahoitukset, atkalat, paiči abuh huolittajua syväindy.

Matkas

Ei ristikanzal sentäh ole hyvä sydämen olo, gu hänel ei olis problemua, vai sikse, gu händy keinol libo toizel lykysti maltajen piästä pahas päiväs piäliči, voittua arrastelu. Endizis gu piäzet allonharjale, kaččelet kummastellen, silmät kiiralleh, toizetgi tullah niilöin sijale, sevoitetah syväindy. Myöhäi enimyölleh väistävymmö vai lähtözin ristikanzois vaigevuksis. Ongelmatoi elaigu olis tylčy. Ga sit ummistammo silmät, annammo mielen ajella juurineh päivineh parembale pohjale, välähytämmö leviesti muhun. Muhizendu luadiu atkaloijan ristikanzangi vesselembäkse. Toivoh on peittynyh huomenine. Elaigu on lopun lopukse elämisty niško.

Sygyzy. Ezmäzet hallat sytytettih puuloin lehtet liekkilöih. Kullattuu lumovuttavua čomatar-lehtimeččiä, sidä leviedy värikyllymeččyperiä, en ehtinyh ni putilleh ihailla. Siä on täl aigua moine ennustamatoi. Huondespuolel taivas sumeni. Li-gahizenharmual taivahal madalal suinpäin liikkujat vihmupilvet tyhjenttihes muah, armottomasti röčän kel tavottih sen pindua, turvottih virduajikse vualazikse ojikse, uurdajen dorogan erähis kohtis.

Äijähköl kulutetun pienen autoubusan rattahat rämistih, nostettih ajajes vezifontuanua libevynnyön dorogupinnan syvis luhtis. Vägiपालan matkua ajettuu, azetuimmo huogavole hierun mägyričale laukan pihale. Ummakko taivas rubei vähäzin selgenemäh. Tyynistyi. Jällebäči päiväine jo valoi lembiesti sägehii meijän piäle, gu sulua kuldua, täyttäjen kogo

hierun i sen ymbäristön valol.

Istujes hätken, jalloin nivelet kibevyttih. Kävelimmö iel-leh-järilleh pihal, kičkoitellen mielihyväl. Rubei jo n'aba kelloh soittamah. Rabevuimmo ennättämizeh syömäh kuivačelleh evästy, sammuttajen vaččua näiverdäjän nälgytunnon.

Huomaimmo meilepäi huohittajen möttiäjän sangien pieni-kazvuzen, levien, gu pienen taloin peräseiny, kulunuzet sovat tručmalleh, ruavastunnuon naizen. Häi vaivanke kikitti kylli-mänkylläl piirualoil täytetty töhläkösti pestyy päreviršii. Ul-gonävön puoles brossu da kartouhkušipainiekat ei oldu mu-jettu ni voidu, ni kannatestu, ni zuaharii. Kui enne sanottih: “Net oldih päivazel pastetut piiruat.” Kovat gu kot-tupohjat. Hambahat katketah niidy syvves. Minuu myöte ni ainavo silmy ei nägis tädä pastostu. Ei silmy syö, eigo vačču vastah ota. Vikse se hierulazien nero on ruostunuh ynnäl-leh. Tokovai buabo, ohjakset omis käis, niilöin korgies hinnas pyzyi kivenkovah.

Silkeskie sinne azetui suuri autobussu. Nälgähizet turistat ločottajen rutttoh tyhjendettih virši, n'ablaten pastoksen. Mi-däbo sanot? Taričendu rodihes argipäivyeloksellizes kzyyndäs. Se on biznessu hyövynkanduajjal. Vaigu eräs ostajis, haukat-tuu palazen piiruađu, kiroten, lykkäi jäännökseen karahtannuzi-le äräččykoirile, kudamat toraten keskenäh ahmittih se. Näl-gähizet olendot, mädžisten vihazesti, kida avvoi, haukkujen, vihjaten iškettäi omat torahambahat pohkieh libo kynäbryk-seh, ahkeroittih vuordua syömizes. Ollougo niidy pietty čiep-pilöis syömättäh i vaste nygöi nareko piästetty välläle?

Elomättähän n'opannuh buabo, gu siibii vajai lindu, rutttoh n'uglai käzipaikkazeh kiärityn den'gutulostöytyn peittoperäzeh kohtah — šizäläh. Onnuako hänen ozankainalo ei keštän-yh hätken. Keskevyttäjänny oli sinne prähkäjen da öntästel-len, edenöin vauhtil hömsyttäi pitky da hoikku gu kulgukoiru,

längisiäri-gryhniškö. Hänen šlängäjien ligahizien kottien pohjat irvistettih. Hudrevunnuh ärmäkkö oli nähnyh jo parembii päivii. Piäs jo ehtinyh viertä ammuine hattu, gu varoin pezä, kudaman häi oli survonuh pliešin peitokse.

Rupikas vahnu mies, harmai pardunäppi rožal, kudaman “čomenduksennu” oli järei siniruskei viinumuagarin nenä. Häi avai suun erähän keldazen hambahan kel, ekettäjien kähiziyänel, gu varoin kruačkeh, nyrvijen buabua bokkah, rubei n’ur-nettamah den’gua viinah.

— Vaikastu! Ehtit vie valua bal’at! käskevy sävy iänes, tuhahtih naine, murčistajen huulii. Ehki “koskih regi salbomeh”.

— Ga butket paletah! Älä räyretä! vavahtujen vihas, ärähtih ruttotabaine vahnušši. Viäräččy kotkunenä vie enämbäl gurbistui.

— Nygöi häi n’uokkuau, livahtih mieleh.

Yhtelläh inehmizen herky syväin lauhtui. Ei voinnuh olla hätken suutuksis. Kiduiččii homehkorvu sai mahton šn’avvatakseh laukkah, kunne häi, virinnyh, hattardi, gu kiištähkižoin sprinteru. Nygöi täl ripsakol ehki kabju kapsahteli. Avoi-voi, kulleh nagratti! Tervähköh, hengi lujasti viinal kuariččijen, häi äglästih i taputti viinubutilkua hellästi. Ihastuksis ukkai buabua šokkah. Se huarotti silmät, kipsahtihe, ruskoni, gu muarjaine. Ukon rožile ilmestyi levei, korvas korvassah hymy, mustuttajen kaži, kudai, vällilline, oli näblinyh suuren juvvan kannatestu. Mustien silmien läpetys toi ilmi hetkekse ilon, tuandozen ärzytyksen sijale. Äijygo pidi, mollembien piästes sulah sobuh? Kummakas nägy hierun laukan pihal!

Matku jatkui. Tässäh olimmo piässyh hyvin pahoi, ajajen nerokkahasti i tazazesti. Dorogan pahettuu ajajua pahusgo rubei nygöi kandlemah? Libo biznessubuabon syödy šipainieku vaikutti rözmäkösti käyttäytymizeh. Häi painoi guazupolgimen pohjah. Vauhtimiärättimen nieglu jatkoi matkua

oigielepäi. Mašinan rattahat piettih kovua jyriniä, leikaten mu-
dahizien luhtien pindua. Auto tärizi, kolizi, valmis levitä pala-
zikse, myöädäillen sidä koval movvakkahal muuzikal.

Yhtes kohtas se tanahtihes kivoh. Meidy, gu hyppylavvas,
huškattih yläh omis istundusijois. Vešit tomsahtettihes alah
matkutavarpuoličois. Kogo matkan ločottai heittelemättäh, sil-
mät viinal valanuh iänekäs vendovieras matkalaine, vaikastui.
Hänen zuakkunatgi hirhetyksien kel, čiihuondat, kudamis ei
olluh ni piädy, ni händiä, tuskeitettih kaikkii. Yldynyh kielen
pieksändäh, nikui ei tahtonuh lapata suudu summembah. Vai
korval kuuli, toizel työndi. Ga čiihakon humal kerras pakui.
Kieli keroih tartui. Ällistyttäi vuottamattomus!

Minun syväintundo soitti hil’p’astu iččenästy vardoičuskel-
luo. Ei sudre. Mašin, kuotellen kaikel vauhtil ylittiä suuren sy-
vän luhtan, ryvähtih erähän kerran i sambui. Täs kai! Ällisty-
jen istuimmo vaikkani keskel ligaluhtua, kudaman mollembis
puolis oli kaksi suurdu kiviruopastu. Ilot oldih loitton. Abe-
vutti. Nikenel ei olluh himuo kastua jalgoi. Šeikuiččii vai kö-
kötti jäykänny, gu seibähän lainonnuh, möllötti keskevymät-
tömästi ikkunah. Tartutti kynnet ohjavorattahah. Hilloi, ga
särviä ei tahto. “Mielder nahkah et ombele”, kui ennevahnas
sanottih.

Sih mennes kajjal tiel jono oli kazvanuh ies- da tuanpäi vä-
hilleh virstan pitkäkse. Iänitorvet toitetettih. Mädžistih kohtu-
kidua, min ehtittih. Täyttty keroidu kiškottih mattii. Pyöritettih
keskisormie ohimol. Pahanuskaldustugi kuului. Koiraitettih.
Kargieloi sanoi oli haškalleh kuunnella.

“Magavol suabru ei nouze”. Sit matkustajien joukos lä-
bi tungevui dokko briha. Köbelöittäimättäh jaksoi jallat. Kuo-
rii štanalahkiet. Kiändi hiemuat. Avvuttai kuovai raudulangu-
nuoran, meni sen kel rahtimašinan šouferil pakiččemah abuu.
Hädäh puuttunuh, imevynnyh saveh ajonevvo, riähkän kel se-

gai, nyhtävyi ligaluhtas. Hyvyön azunuh nuori mies avvutti panna käyttöh köhkyttäjän i bavuttajan motoran. Häi otti yksin kogo dielon hoidoh. Häi oli yksi harvu ristikanzu, kudai ei voinnuh kodvan tirpua da nähtä ebäilysty, ei voinnuh vuottua hetkiegi. Toimekas mies, kudai riidelemättäh ezmäi piäzöy ongelmas läbi, vaste sit suau vaihtella mieli. Hyvä tego pahas šeikas. On olemas hyviägi, kullankallistu ristikanzua. “Hyväle miero hinnan andau”.

Uraivoiččijoi ei pie ni kyndiä, ni kylviä. Niidy kylläl rodivuu ičepiäneh.

Loppumatku putin dorogal meni kunnolleh, gu razvattu. Tuli aivoloih ajatustu: “Mibo ollou mittumantahto, huogehen libo kallehen, liikendehvehkehen pahin oza? Ga toinah iče sen ajai, šouferi.”

Tokovai oli kulleh oli, yhtelläh vačču muheloitti, gu taival ei kesken katkennuh.

Luonnon helmas

Väzynyöl ristikanzal, kavonnuol tuskih, vajonnuol vaivoih, on rungu täyzi alallizien ozattomuksien, elajan mutkikkahien kiemurdeluloin, hälizemizen tyhjiä tottu, kui huttu härkimes da segasotkuloin täh. Elaigu ozuttaheze ilottomannu.

Syväin pyrgiy piästä välläle hämähäkin verkos, puhtistua ligahizet kouhkoit puhtahal ilmal, suaja toivottuu mielenhyvyty, täyziarvollistu vaikutustu, levittiä omat siivet.

Aigaine pyhänpäivän huondeksut. Vakkipiässäh pertin ozankainalorauhan rikkoi telefonan čilakku kilineh. Soitti do-

variššu da hienotundozesti, kui ainosgi kyzyi:

— Kuibo tervehys?

— Olen terveh, gu nagris. Kävelen, gu sreppan, vai kabjat loškau, luuloisgi on vie lujuttu.

— Hyvä kuulta. Huogavopäivii tahtozin viettiä luonnon helmas. Voinnetgo lähtie kalastamah minun kel?

Kodvazen peräs auto oli jo mejjän koin pihas. Lad'd'ailimmo tarvittavii mečas da järvel vehkehii. Sil aigua meilepäi, huomuan, homsuttau hizu vahnušši. Häi puaksuh kävelöy taloin pihua myöte da alalleh azettuu pagizemah omah luaduh sie piädynyzien miehien kel. Paisten suodu da sammaldu, sydiy omua iččehpäi kočkalleh linnunn'uakkuneniä, kulmukarvoil mustoittajen siibii, tartuu joga sanah, gu kyls havvotun vastan lehti. Tungou mielä ”tolkuttomih” piälöih papin stat't'ah. Riskanzuhäi on kaksi kerdua lapsennu.

Lähestyttyy, häi lykkäi meih terävän kačahtuksen sydämetömil, kylmil tervusilmil. Luulois tunduu, net nikonzu ei voija kaččuo lembiesti. Net lipistytth pikoi kodvazekse:

— Kunnebo sit oletto hovulleh?

— Ga, luonnon helmah.

— Ollougo teil liikkunuh mieli, mennes syöttämäh čakkoi da puarmo?

— Sinä sit, ezimerkikse, et tahto nosta korgien mäin piäle kaččelemah päiväzen nouzuo da huondesruskuo?

— Enhäi ole urai. Kodi sordukkah, taivas pakukkah, ga nagrettavakse rodei en vahnois päivin.

Paha hänen toi. Pidihäi äinästiekseh aijattomal aijal. Ei olis händy ni korval kuuluvil. Silmät kižaten, n'uhoi homehkorvu piäzi maguh. Piä vembeles, suu soitti, kieli kalketti:

— Parem suostun olemah tyhjän täyttienny. Miksebo jätzän mugavan divanan, kus voin poltella rauhas tabakkua da

ryčettiä mielenhyvyös sangeimahazes butelis piivostu töllöt-
timen ies? Miksebo pidäs minul, ponnistellen kaikel väil, kra-
pikoijakseh nellinkondozin kunne libo da tulla järilleh? Omas
sijas ryömästelläkseh jalosti tagameččäh himovu en. Päiväi-
ne nouzou dai laskou, hos en istus mäin harjandehel da silmäi-
lizin ymbäristyö. Älä ni vastusta! Ole vaikkani, pärpättämät-
täh!

Sanottuu suun puhtahakse, ukon silmih tuli järilleh yksisa-
naine, ilotoi, innotoi, kylmy ilme. Ryyčkäten neniä täydeh vä-
geh, krömpiskö möttäi ielleh. Suuren meren kierrät, pahua
miesty et. Pagin ei mennyh myödytuuleh. Jäin sanavelgah, sil
hetkel vaikkaniolendu oli viizahemi. Minä en olluh pagintuu-
lel. Vaikkanioli vallon ottau.

Parahite tuli aigu työndyö matkah. Vai ei pidäs unohtua
lykky keräle ottua.

Kuni ajoimmo asfal'tudorogua myöte, kai oli hyvin, oza oli
myödäzesti meih. Sit tiešuaras kiännymmöö sinne, kus ei ol-
luh mostu keinotegostu piälusty. Tovessah sil jo innunmannun
aigazis vuozis ei ole izändiä. Sen bokas äijät telefonpaččahat
ollah mendy viippih libo kuadunut. Luhtu luhtas kiinni.

Herrat ainos ”pietäh kyzymysty silmä!” Ga ei agjat vas-
tai tävvytä. Ehki pidäy olla neruo, et nukahtai ajajes sie. Eulo
kummu, vuottamattah suaja tundui čummu oččäh tyhjänpäi-
väzesgi mašinan ohjuanduhairahdukses.

Ga kačovai, vikse irviständäkse dorogan viereh on pandu
kaksi vauhtirajoitustu ajajile kuvveskymmenes nellähkymme-
neh kilometrih sah. Sit voinnougo löydyö moine, toven mu-
gah, näykätty tyhjänruadai, kudai oppis sellittiä sidä omalua-
duzesti, ajua mielettömästi?

Avoi-voi! Aiga kummat ollah käis!Kedäbo sie pahas kan-

dau? Kačommo, gu siiriči meidy eräs urhako, igenet irvalleh, kohtalleh ajua hurahuttu komiel muasturil iänekähän muuzikan juminehen kel (ei vikse varua lumehtuo) vägevän motoran ulvojes, huomuaamattah haudo, hypähtellen uhuabo, gu piätöi kukki libo kevätkezäl ezmästy kerdua liäväspäi pihah piäsetetty vazaine, valellen meidy ligaluhtan viel. Mittuine čondžoi on sidä purruh?

Natodielo vaiku ilokse omal vägevymotorajonevvol äbliškö, ličaten julmah meidy juuri juamupieleh, huavai ähkätä kaivetuh dorogan myödäh ojah. Vaiku kaverin nerokkahal toimindal lykysti vakustua vältämätöi ozanongittajan ilgei šeikkailuhommu. Erähien mieles, onnen pyöry pyörähtäy vai silloi, konzu heil puuttuu luadie pahuttu toizile. Vaste sit alevutah.

Jätkammo matkua kiirehettäh. “Hi!’ah menii regi mäin piäle piäzöy.” Ga vai vähäzen ajettuu, huomaimmo keskel suurdu luhtua sen samazen “jyrkän” ajonevvon, gu höyryläivan merel. Myö ällistymmö sidä nähtes. Täs kai! Suu avavui hämmästykses korvujuurii myöte. Vikse hiilaupiä riähkähine, händy torvelleh, koitteli oman mašinan lujuttu, ajajes gu puskičču, bul’ut salvas bošši.

Ezirattahat levälleh, viäristynnyh konehkanzi möllöttäy tai vahah, vilustimes, gu palobutkes, yllinkyllin virduau vetty. Rauduhevon izändy, mägyčäle nostuu, kačču huaristau, kui lehmy uudeh kaššalih. Rožalihaksien särähtelles, särizendyiänel matkutelefonan kauti häi oppiu suaja abuu. Aiga čäijyn on suannuh oččah! Käit, gu huavan lehtet säristäh. Nirzat mujotunnuot. Tukat pörhälläh.

Sit moine ozanladvas olijas imkoin šeikkailuajeluksen atkal lopputus. Rözmäkkö hölynmieli. Mustanen hyvin, minun roinduhierus Kotkatjärves enne sanottih: “Ajajes dai eläjes pidäy raiživol pyzyö.”

— Voimmogo mil avvuttua? kzyimmö myö, arbaillen, gu hänen čihan siivet vähäzel alettih. Syvä erehtys. Huonot jället jätti.

— On bokaspäi dieluo! Kabrastu silmis iäre! Mene mečäle selgäh! juuttuvuksis, suu vuahtes jorakkuiänel rängähtih rap-sai häräkehšeikkailii, ottamattah ohjaksih omua tabua. Kag-lu-i oččupindusuonet pulčistuttih, rounogu raudulanguuorat. Šokat lydištih. Vihapiässäh sylgi muah i gu ligavastah kaččojen, punaldiheze sellin meih. Muga hyväkse menöy, ga ni kare vellekse ei päi.

— Aiga kiiskoi olet! Jovvat seizuo burčottua suutuksis, bul-listellaheze, gu puskičču häkki. Emmohäi myö sinuu kubluh ajanuh. Iče olet viäry. Sukkel on ainos bokalleh. Midä ečit, sidä i sait. Älä toizele haudua kaiva, iče sih langiet!- pidäy olla päivilleh hänes, ajattelin.

Ajoimmo ielleh vie vägi palan. Tuli nägyvih hierupahaine. Kačahtimmokseh vähäzel ymbäri. Luhistunuzus, hävitystila tuli meidy vastah kovasydämellizenny toveližuon kuvastajannu. Kurrellizii aidoi bokalleh, kyndämättömi peldotilkuzii, tyhjii piharakenduksii, puolekse rippujii kahtalleh oljoi veriälöi. Abieh möllötetäh tyhjät pertikuluzien ikkunat. Ga ni ainaivo silmy ei nägis tädä ilottomua hylgyeloksen toveližuttu. Avoi-voi! Igävy nägy!

Kiänyimmö meččydorogale. Oza ammuzis aijois on muga tutkimatoi da keräilöy estielöi, panou ridoi hyvängi ristikanzan tiele juuri silloi, konzu häi niidy vähiten vuottau.

Vaste tämä dorogu oli mutkikas, ligahine. Sendäh jovuimmo liikkumah ylen hil'pah. Kezän allalizien vihmoim täh kai havvat, ojat, jovet, lammikot turvottih ylikuonnollizesti. Tää tunnet ičče turvattomakse luonnon vägilöin ies, gu pieni böböky, kudaman piäl lendelöy nälgähine lindu.

Piäzimmö nygöi jovekse muuttunuon ojan randah. Sen poikki varaitti mennä, gu vahnu sildugi oli vien peitos. Pöngy-parret buitogu lekuttih vägevän vezivirran ahtistukses. Erähis kohtis se oli hözähtynnyh. Mekkelii tiedäy, mih nygöi rabevuol!

Muga ei himoittas kiändiäkseh. Omih sanoih seguot.

Tyhjy hommu seizuo käit ristai, ajatella kaiken muallizen aijalližukses, olla huoristuksis, kuluttua aigua, kupetellen tagaravuo, pačkahtellakseh. Eihäi keskikämmenes ole peigoii. Karjalazilhäi joga dielo käis kiehuu.

Kočkupaginat bokkah! Pidäyhäi ottuakseh hutkahtunnuzien teloin kohenduksih, kiinittäjen rahkehet. Piän vaivua-mattah, vikkelyksen avul, hädätilandeh muutui jyrkästi. Eihäi pidänyh mennä muan rajah eččimäh ni ruadovehkehii, ni rakendusmateriualuea. Ruavosgi oli tävvelline yhtessobu. Sai matkata iellehpäi, uhkavottah uuvistetun sillan kauti dorogan vuottamattomuksittah.

Tie mutkittelou sagies mečas. Konzu krapikoičemmo, gu uuhi, ylämägeh, konzu čukeldammo, ollen varal, alah myödy-mägeh matkates. Kiärdäjen suoloi, lammikkoloi, piäzimmö la-gevuksese, kuduan muanpinnale, buitogu natodielo, on kyl-vetty yllinkyllin andelijasti eriloadustu kiviä, segai čuurun kel. Nouzimmö kallivoizele harjandehele.

Täs on meijän azetuskohtu. Edeh avavui harvinaine, sanomattoman čoma nägy. Oigiel puolel on suo, kus nägyy sammaldu kazvajii da suurilehtizien kazviloin peitettylöi valehellizii upottavii kohtii. Hurual nägyy vihandumeččäine mä-gipaltie da sen myödäh virduau alahpäi kimaldelii hobjusargu, jogut, kudai laskou omua vetty järveh.

Suurellizesti seizou korbimeččy, kudaman suarnalline čomus lumovuttau omal kaunehuol äijän kyzvyjiägi ihailijua. Mu-

ga minuu ihaskoittau mečän ymbäristökuvan komehus! Hengen salbuau. Hel'p'evynnyh mieli havailou hol'ahuttua čomua lemmpäjuo.

Suvespäi ilmestyi mustahkonnu ualokkahannu viivannu järvelepäi tulii linduparvi. Se lendi sobuh toine toizen peräs, noudajen yhtenjyttysty keskuččua. Voi olla linduloil on oma, vai niidy viettävät tiet. Niilöil ainos pidäy tulla järilleh.

Tiättäväine, loittozes suves on kai hyvin: loppumatoi kezä, lämmin vezi, mielenmiärin syömisty. Ga sie ei ole roindusijua, mi ei anna valdua suaja jälgeläzii. Moizet ollah luonnon siännot da ilmevöt. Sikse linnut ainos omah aigah nostah siivilleh da omanenäzesti, viihtijen tuhanzii kilometrilöi, väzyjen, työnytäh sinne, kus ollah roinnuot. Oma mua vedäy. Luonduo et muanita.

Sorzuparvi luadi kierron ymbäri järven da iänekkähästi pakutettih muuttolinnut iččie vien pinnale. Ehki vezi kiehui niilöin al! Järvi otti seväten argulinnut vastah. Vie hätken net jatkettih suurel kiindymyksel hököttiä azielois omal kulkukielel, kuni šuštuנוot, lopullizesti alevuttih. Täs suau viettiä yoaigua, hengähtiäkseh.

Olgah kui olgah, nygöi pidäy tartuo talovushommih. Ruttoh pystytämmö sportulaukas ostetun "mökkizen". Kandlemmo mečäspäi halguo, ečimmö pättäviä viritesty. Tuohi on paras sytytys. Tuli vähitellen , rohketen , nuolou kuivii oksii. Robivo, sytyttyy rutttoh, jo lököttäy. Täytämmö kaikkie nähnyön sangeimahazen čainiekan viel da riputammo vuagale tulele.

Rubei jo nälgsuoni soittamah. Tartuimmo kois tuoduloih evähih, söimmö nälgyalazen. Sil aigua vezi jo kohizou čainiekas. Kaveri suurel palavuksel ottavuu jumalallizen juomizen varustushommih. Moizel raden'n'al häi tiedoiniekuiččou. Mi-

nul on vaigei kuvitella älykkähän täs dielos miehen neros liečheinien kerävön käytös. Sidä häi, ottajen n'apil eri tötterölöis, gu šamuanu, pirottelu kiehutettuh vedeh, sil aigua hil'pazeh čuhkutellen. Kummakas nägy!

Hänel kois moine tagus on turbei. Joga vuottu häi varustau iččeh näh tervehellisty ristikanzale kukoinmuarjua, dušmankua, hormua, kuz'manhattuu da äijy muudu. Arvokkahasti täytämmö kupit kumman duuhukkahal juomizel. Mittuine on ozanladvu! Silmäilimmö robivuo. Konzu pidi, ližäilimmö sinne halguo tulen kannatuksekse. Kačoimmo, ihailen, tulen karguu, upoten omih duumih.

Päiväine painui alembi, kadoi taivasrannan tuakse. Lyhyt hämär meni terväh siiriči. Pimevys lopullizesti katoi kogo muan omal peittiel. Kuundelimmo iänettämiä yödy. Vaiku tuuli suhizi mečän piäl. Se oli gu loittozen kosken alallistu huminehtu. Jällespäi segi, vaivuttuu, vähin vähäzin oli alevumizeh. Arvaituksellizesti ollah vaikkani puut, vezi, pohjatoi taivas. Ni čubuine ei čubahtai. Meilgi tuli aigu čuverduakseh yöpuule jälles päiviä, ynnälleh vaikutuksi, hommii, huolilo.

Mennyön päivän suittunuzien imminkummallizien sovuttomuksien täh magaimmo ylen lujasti. Olizimmo voinnuh ihan hyvin jatkua magiedu undu ehtypäiväh sah. Ga ei ehtinyh ni päiväine čirahtuakseh, jo olimmo nossuh. Aijembah nouzet-päivy pitkempi roih.

Lähisuol kurret vuorotellen kirrutah toine tostu. Hil'penemmö da kuundelemmo suurien linduloin pajuo. Iäni on korgei, vähäzel kridžizii, huolestunnuh, kučči.

Ližävynnyh viluine ennustau huondeksen tulemistu. Päiväzen nouzus algoi valleta. Ga meččyperän ymbärysviivoi emmo voinnuh eroittua sagien uvun täh, kudai peitti meijän kodazengi pehmieh sebäilyh i nikui ei tahtonuh levitä. Jo päi-

väinegi selgiettömänny täplänny rubei ilmestymäh, a udu oli liikkumatoi, kuni kebjei tuulut ei ruvennuh ajamah sidä iäre, silmis sulavua valpahanruskiedu katapultinua. Kodvazen peräs, buitogu suičis piästetty, väittynyh tuuli, ajoi verhon kogonah. Päivän nouzun kullankarvazet sugahat ruvettih čomendamah, levendämäh da ylendämäh taivahanrandua.

Unizinnu, haikostellen, hieroimmo silmii. Palazen syödy, ripsaimmo piäle eglästy oivua juomistu. Laskimmo venehen viele. Tartuimmo airoloih da melah. Palavah ponnistuimmo soudamah hil'Pazeh lahteh moizel innol, poikkipuolizin lainehih, kai aivot, gu heinysuaton kandajes sablahat, lämmyttih. Vai vezi solizi venehen n'okas. Himo pidi ammuldua loppussah.

Kumarduimmo venehen reunan yliči, nähten järven pohjan lagevuksel muzavanruozmeliivua, kuadunuttu puudu, kudamien välis vilizi toukkua, bōbökkiä. Rannan mäinkaldevuksel kazvajien puuloin ladvat kuvastettih järven vies. Äsken kallivo heitti sinne kuvahastu, päiväzen nostes korgiembale piäliči taivahanrannan.

Ankuroimmo venehen lähäl čuloižikkuo. Panimmo čyötöt ongiloih da laskimmo net vedeh. Vuotammo näykindiä, otajen silmät n'appih. Harvazeh tiglahuttelimmo ongiloj vedeh, vai pulloine bl'ungi. Sudre. Pindupuolizen pullozen ruskei oza vai kelluu vien piäl, eigo tahto upota. Myö vai istummo kokotammo.

— Täs kai! Ollougo tämän järven kala čirču, tottu paisten? En voi pidiä suudu typpies.

— Yhtekse, libo ongi ozatoi, libo järvi kalatoi, kaveri viizahah pilčisti silmiä. — Toizekse, kala on notkies otettavu.

Tämä vaigei tila pidäy oppii katkata. “Maguajale kažile hii-ri suuh ei tule.” Kahamielettäh nostammo iäre ankurin, ke-

riämmö onget. Mieli čuhkuau mennä jovensuule, eččie lykky sie. Myödytuuleh on kebjembi soudua, pyhkimättäh higie hie-mual. Azetuimmo madalikole lähäl kaižlikkuo. Uvvistimmo onget sangieloil razvazil hagomadoloil. Syllimmö magiesti bu-rahtajen.

— Puutu, kala, suuri dai pieni!

Laskimmo kalastusvehkehet vedeh, kunne pirottelimmo vie čibrun suurimua da leivänmurustu. Kodvazen peräs rubei nikkuamah. Saimmo mieheh näh kymmenizen ahvenistu. Mieliala tovessah koheni.

Ilmu rubei viilenemäh. Varaittavat sagiet mustat jryrpilvet salvattih kogonah päiväzen. Siä muuristui. Tuli mieleh kolahuttua venehen n'okku randah vihmuaijakse. Järren mugah, eihäi suas pahal ilmal olla järvel? Ga vai čipahteli da jyrähteli vähäzel kodvazen. Yhtelläh taivas ei puhkevunnuh ni pitky-aigazeh vihmah, ni puadarih, ni jryrh tuleniškendän kel. Kai meni bokači, siiriči meis, mejän ozakse. Pilvet häivyttih. Taivas puhtastui kogonah. Siä rodih, kui riesku maido.

Moine vuottamatoi pöllättäi siämuutos oli vai hyödykse meile. Kerras rubei kala muga ahnahasti ottamah. Ehti vai onges piästellä. Lykimmö venehen pohjah tukun kalua, lugh sevoimmo. Ongehtulluttu ahvendu aiga vongalehtu lykysti nos-tua järves veneheh, ongiruagoin vembelleh lämbyjes. Kai kiistai toine toizes. Kogo ijäs minul ei olluh mostu suuren-suurdu sualistu ongittajes. Se oli ennustamatoi, keskenäh ver-duamatoi kalastuslykky.

Voinnogo vie onnen pyöry pyörähtie? Aigu huškahtih nägymättäh. Kezäl päivy hätken on jallal. Yhtelläh pidäy ehtie piästä kodih päivänlaskussah, pilgopimien tabuamattah keski mečas.

Arbaitus

Meijän endizen tavan mugah mennyön kezän aigah kaverin kel myö hälisten kerävyimmö vallitule mavun myöte sanomattoman čomale meččyjärvele. Oma himo vedäy. Suarnalline meččy, ihavu järvi — luonnon kaunistus — kučutah, kuhkutetah, liikuttajen herkiä syväindy.

Täl kerdua matku sinne onnistui kudakui, ilman tapahtumii da pettymyksii. Azetuimmo kallivozele harjandehele, kui aiven. Oli jo myöhäine ehty. Pahakse mielekse, meččyelätimuailmu otti meidy vastah ei muga myödäzesti. Hedi, vai avattuu mašinan ukset, puutuimmo möndžölöin da pin'oloin kiihkehshyökkävykseh. Verenhimozet urhakkoparvet žiäleimättäh, azettumattah vidžistih, imevyttih rožih, oččah. Palavah n'uhoit syvittih omii nälgähizii nenii sovis läbi, murdajen, liččavuttih kaikkiele. Jälgiperäh, kyllästynnyöt, himottah, ihas-tellen hyllättih omat uhrut.

Ottajen huomivoh meččyolendoloin pahantahtožus, myö, šuštunuot pitkyaigazes matkas, jäimmö yöpuule autoh. Kui jälles ilmeni, se oli oigei siäennustegi. Ilmu rubei viilenemäh. Sägiet mustat pilvet salvattih kogonah päiväzen. Siä buuristui. Taivas puhkeni vihmah. Vihmui, gu korvois kuadoi. Meččy šohizi, räcki, tuldu räškytti vägi tukul, jyrizi lujasti, ažno korvat otti. Nengoine vuutoroppu proidii, olizimmo ynnälleh marrät, gu uitetut, jiajes pal'lahan taivahan alle. Ni yhty kiihvua kohtua ei löydynys, puututtuu bauhujien luonnonvoimien kovah sebäilyh. Silkeskie ummakko taivas rubei vähäzin avavumah, mi herkendi mielyd.

Onnuakko uni rubei painamah, yön tulles. Ehtimmö vai sukahtua huondesvalgiessah. Ezmäzien päiväzen sägehien kel čoivaltunnuh kova, mi vai kerois piäzöy, čiihundu, voitotus,

čuoakes “Kuiik-ka, kuiik-ka!” i vai kodvazekse aigua läpehtynnyh ločotus, pakotti meidy silmänräpähykses havaččuo, katkaten magien unen. Ga kudamuo kehnuo? Mi kummii rodih?

Järven piäl silmien nägövil lendeli kaksi tundemattomua meile linduu. Kaččeile tobjembat sorzii. Olendot punoiltiheze ymbäri, vikkelästi räpyttäjen siivilöi i sit jyrkästi liidettih alah. Piästyy vien pinnale, net ojendettih jallat i čuiluttih loppumatkan, sundozen vien läikkyjes kahteh puoleh. Höyhenet pörhälläh, kodvan vie kičkoiltih, näveldeltiheze. Pannen čopakosti kiindieh siivet i sulgazel, kubluttih loitombakse čoloižik-kohpäi, ruapastu ymmärdäjen.

Niilöil vezilinduloil on virduviivaine rungu, ylen lyhyt pyrs-tö i oiginaine terävyn’okkaine n’uokku. Jallat ollah tuanpäi, mugaže, kui toizilgi kovil uidajil. Selgypuoli mustuvalgei, nel-ličuppuine, piä i nišku — muzavanharmuat, kaglutačmu — mustu.

No vikse hiäntundo pakotti linduloi siepäi oikota kirkahan sinizele taivahale kogonah nossuon päiväzen tulizeh kerähpäi. Lendoh piästih ezmäi juosten pitkiä matkua vienpindua myöte, mi vai “käbälis piäzi”, gu niilöin siivet ollah rungah näh pienet. Nosten siivile, linnut livuttih liikkumah suurel vauhtil. Lumovuttai nägy!

Houkutus suaja tieduo sit lindulajis ei kavonnuh, näiverdi syväindy. Tokovai “muates muarjat ei tulla.” “Randu soudajan edeh tulou.” Ga muan rajah ei pidänyh mennä eččimäh. Ker-ran, kiändäjes karjalankielizen päivykirjan sulakuu -2011 sivuu toizeh kuuh, olin ällistynnyh, nähtyy sen, samannägözen ar-baituslinnun kuvan oraskuu -2011 sivul.

— Ga sehäi on kuikku! Karahtih mieleh.

Eri kohtis suadulois tiedolois pal’l’astui kudamidä uuttu elättimuailmas, uuvvistustu bauhujan aijan ellendykseh, sen vai-

kutukseh elävih olendoloih.

Linnun rodujuuren igälangan piduhus on enäm 40 miljo-
nua vuotta. No jälgivuozinnu linduparvi vägitukul harveni i
on läs häviendypardahal pezindyrauhan rikkomizen täh. Tun-
dui, abevuttai kadomus, gu muga roinneheze.

Kuikat pietäh parembannu eloipaikannu korven selgeivezi-
järvilöi. Nämmä argulinnut ollah iänes enimyölleh pezindyai-
gah, kuulutah kodisija- i puaru- uskollizien kategourieh.

Yhty samua pezindysijua vojiah käyttöä ei vai kerran. Tal-
vehtitah suven rannikkovezil. Kuikil on luulois lujuttu, täydy
neruo rapsakosti uidua, gu vai piä da nišku čokotetah vienpin-
nan yläpuolel. Maltetah čukeldua nägymättömästi, jälgie jättä-
mättäh. Einehty eččijes vojiah pyzyö vien ual hätken.

Čykellysaijan piduhus enimilleh kestäy yhten minuutan ver-
ran. Ahdistus pakoittau olla čukkelis pitkembähgi da čuglua
ylen syväle, vajoten suurile syvyksile.

Pohjolan kirgujan loitoskuulujua, verduamattomua ar-
guiändy “Kuiik-ka, kuiik-ka!” on vaigei unohtua. Norjalazen
kanzasuskomuksen mugah “lennos iändäjät kuikat ollah kai-
muamas taivahah menjöi hengilöi.”

Hengenliikutus

Aigaine keskikezähuondes. Enne päivännouzuo, kui kukoi, olin jo jalloil. Aijembah nouzet, päivy pitkempi roih. En voi istuo sijoilleh, sieni- da muarjumuagarinnu olles. Evähät sellän tuan repus, suurehkon päreviršin koivuvičas punottu pangu sijoitettu kázivarrelle, astun pitkil askelil, kabjat muah ei koske, kaverin luo. Kodvazen peräs jo, nenä pystys, ajua hurahutammo tunnetun mečän muarjukohtile.

Kaste ei vie ehtinyh kuivua. Kui hyvä on kävellä huondesruskon aigah mečas! Vihandučerinnu vönyy minun jalloin jälgi kastehistu, vallennuttu heiniä myöte. Läbi sagieloin tuhjoikkoloin, sevoitunnuloin tartuččuheinil, opin heittiäkseh vanandehel. Moine hyvä on hengittiä duuhukkahal ilmal! Kai hengen salbuau! Sagei mečcy nukkuu ihan gu suarnallizes unes. Kävelles, puutui löydiä suuri must'oižikko. Konzu kaste oli hävinnyh, mollembien miehien viršit oldih rutttoh täytetty karjal kypsäl muarjal. Kaveri lähti vie tutkimah kohtii gribah näh. Minä rubein lippuomah mašinan seizondusjahpäi kallivoharjandehtu myöte. Pietellen livundua ielleh, azetuin huogavole syömäh nälgyपालस्तु lähäl mečcyjärvie. Istujes viluzes pi-meikös kuadunuon hongan rungol, hyväl mielel, lumovunnuh, ihailin luonnon komehustu, andajen lebävysty jalloile, silmile ällistytävän nägöalan ies, mi täspäi avavuu.

Järven bauhu täyttäy ilman, gu sen azettumattomat ielleh-järilleh liikkujat lainehet vuorotellen heittävytäh huogavumah järvenpiän lieterannale, vuorotellen uvvessah tuulen yllytyksel kastellah omil vuohטיפלölil randukallivon kylgie. Sukkel laineh, hyväilöy atkalasti painunuon vedeh ridvakoivun varboi hellien šulkulehtilöin kel, kižaten, sebäilöy, ukkailou karhakkua kivimöhkälehty. Sit, vikse kylläl šuštunuh, se lievenöy. Laškotellen, čurčettajen, vieröy alah, jättäjän rannale riävyn

tyynel kerävynnytty vien pinnale meheviä liivua. Järven välksel sil on mahto suaja vägie tuulen livutuksel.

Suurellizesti uijetah sinizel taivahal lumivalgiet pilvet, buito mielikuvituksellizet, omaluaduzet olendot.

Siä on kui riesku maido. Olles täs erinomazes luonnon suarnas, oma himo vedäy jorahuttua pajuo, vai meččy kajuos.

Ga kudamua kehuo! Mi neče nengoine on? Täh ozankainaloh karahtih omanenäine, ellendämätöi ravu, buitokui ken on puuttunuh hengenlähtendyhädäh. Kenbo sille oijendas käin abuh? Kenbo tartus puolistushommih?

Gu minä olin korvan kuuluvil, lähäččäzel, pidäy oppie keb-jendiä rungallizis vaivois. Tozissah čuokeh kuuluu kaižlikos. Pidäs nähtä omil silmil, tiettäväine dielo. Ga vai sanuo on keb-jei, sendäh, gu ei nävy, hos olen selläl. Ovvostin nouzemah hörčypuuh. Piindynyh sih aloitteheh, sijoituin istumah kačondas keštäväle oksale. Hyödyy hyvytty silmänräpähykses se katkei. Höžähtimös. Se ei minuu typännyh. Langetes, lykykästi tartutin kynnet alembah oksah. En jo ruvennuh tuperdellakseh joga tyhjiä. Piästä jumal!

Hörköin kaččomah järvie. Minbo selgäh on karu piässyh? Ga näin vai sen piäl lendelijän sualehenhimozen haukan. Heityin pedäjäs alah. Silmäilin katkennuttu oksua mielenkiinnol, verdaillen hyvännägözeh, hoijettuh ristikanzah, kudamal ulgonävön mugah olis luulois lujuttu. Lougiekkua myöte hänel eliä kylly takku. Kuulet, gu vie nuorennu, häi on jo kuolendusuk-sil.

Hengilangua ei kestä hudran syväimen täh. Hyvin on sanottu: “Ei pie koirua karvoih kaččuo”.

Yhtelläh opin olla lujal, jatkajen ogahastu tiedy nygöi järven

rannale. Kallivoharjandehel päi ylen jyrkiä kaldavustu myöte, kazvoitunnuttu rigiel pajužikol heinien kel segai, on vaigei ongelmu, lendämättäh mukkiriekulleh, mučkatén jalgoi libo katkaten ičel niškat, piästä sinne alah. Ei pie nohtua, gu kannettavannu on pärekorzin, täčöitäyzi must’oidu. Ga en jo rubie arrastelemah. Loivua vien uurratestu myöte hyvälleh piäzin sinne.

Nostettuu kumisuappualoin pitkät siäret ylembäkse niärävissäh, čuurule lykätn siimattoman ongiruagan kel, opitellen järven pohjua, silmät, korvat hörölleh jatkojn matkua. Järvi kimaldelou. Tuuli hil’pakkazin alevui. Vezi oli moine selgei, äsken joga pienen kivyöngi sai eroittua pohjas.

Čoloižikos läbi työnyin kohti ruapastu vezikazviloin rinnal. Kuului vai kähizii iäni. Olgah mitahto. Edehpäi vai. Juuri muga.

Tuuli oli lietostannuh seibähäzis leikatun laskuverkon järvenpiän kaižlikkoh. N’uhoi äbäreh oli paloitelluh sen verkon sellysnuuris algajen. Eihäi pidäs tostu kubluh ajua? Ga, nähtävästi, erähil, vaiku luajittuu pahustu, mieli vagavuu.

Verkos kyyhötti laihu, gu pirdu, vai silmii lipettäi sorzanpoigu. Ongiruagazel ehätin tämän minun hengenliikutuksen ydimen-elävän olendon-randah. Rubein piästämäh piäs käläläzissäh tartunuttu verkon silmih vezilindustu. Olles kauhien kobras, se vie oppiu rehendelläkseh, n’uokaten minun kähizii. Pidi panna sen piäh hattu.

Äijän kärzinyh lindu, tuijottajen minuh, ei tahtonuh livah-tuakseh iäre. Kylvynäpil ripoittelin kudamidä nelli-viizi čibruu jäännyzis einehis sille syömizekse. Kodvazen arrasteltuu, se ahnehuksel kuival suul söi mäkeldi kai. Nälgä käski. Rohkettuu, otettu turvah, se vai istuu kokottau, kui arvokkahan nägöine ad’vo. Tiedäy ičele hinnan. Aiga kiuzu on!

Vilahtuksel kačhtin taivahah. Haukku, pahanonnenlindu, vainuten omua endisty uhruo, verenhimoine, nikui ei tahto kabrastuokseh iäre. Opin viuhkuttua ongiruagal. Sudre. Tyhjy hommu. Se, kudamal ylen äijäl kynnet kubistah, vai jatkau lendelemisty, alalleh oppiu heittiäkseh alembi i alembi, kuni minun käil lykätty terävy kivi ei puuttunuh pedolinduh. Suaduu tuijun, sen, nygöi tulluon pörhöpiäkse, oli pakko erota. Muga sille i pidi. Tiije čeri! Eigo ole tozi?

En ehtinyh ni piädy kiänäldiä, gu surmas siiriči piässyh olendo, vikse perinpohjin väittynyh pörähti lendoh. Täs kai! Toizien duumii ei sua tiediä. Sorzu luadii ymbäri minus kieroksen, voi olla, nenga kiittäjen hyvyönazumizes merkillizen piävyndällizen vastavuksen aigah.

Täl koskemattoman luonnon linduloih kuulujal pienes hel’pas sydämes oli yllinkyllin hyvyön ellendysty, enäm, gu äijil röyhkeilöil, tunnottomil olendolöil, kudamat, ylähäči lennelen, nenä pystys, pietäh ičče ristikanzoinnu. Hyvyöle vastatah pahuol. Moine heikko, herkytundoine on ristikanzan luondeh, langetes piäs jalloissah riähkih. Se muga selgiesti pal’pastuu, gu kämmenele levitetynny. Ga häräkkehien vačču ei kipsahtai sen periä. “Olis vai suo, karut lövvytäh” - lipistäjen silmiä, viizahasti muhisten, kurkettas Pyhärven pardusuumužikku. Voinnemoigo myögi nojavuo moizih sanoih?

Gor’ua näykännyöl luonnon lapsel oli sitkei hengenlangu, mi minuu äijäl ällistytti. Haškalleh olluh tilandeh sai myödäžyn sellityksen. Vikse sen oza ei olluh muannuh. Jumalan käskylöi myöte joga kalagi pyzys omas parves. Ei ole kummu, suaduu arbuamattoman vällyksen hengähtyksen, ihastuksis, korhistunnuh, se oppiu temmatakseh linduparveh. Ota oza keräle, sorzurukku! Vähätöigo midä häirivölöis rihmois pidäy ielpäi arvata, silmäillä, kierdiä vuozi vuottu, omua piädy syöttäjes. Sendäh opi olla hairuomattah.

Kyvyt roindua myöte, luonnon siännöt da ilmevöt, omina-
zet linduloile, luonnollizesti, vojiah avvuttua vastavuo omien
kel, perävymättäh, työnyttiä tozidorogale. Yhtel tiel nojavun-
nen vie älykkähien suistamolazien tarkoih sanoih: «Eččijä löy-
däy, ajaja tabuau».

Mečästys

Peša aniko oli murginoiččemas Gauroi-dovarišan kel, gu
hänele tuodih viesti kodirannaspäi, kus hänen sevoitar
Ogoi “hiilutti yhty tulehmuo”. Reboi-kehnolaine oli
äglännyh kahtes nedälis vähilleh ynnälleh baboin armahat
kanat. Se muga n’upsistutti taloin emändiä. Oli itkustu lykätty
kyllimänkylläl.

Innol miehet priičoituttihes menemäh mečästyskoiran kel
abuh kannattamah jugies aijas upehtunnuttu ailahuksesh oma-
histu. Pidäshäi rahkistuo avunandoh, suamah toiči sugahazen
pirahتامah kodvazekse pilvizypäivänny. Omis tegoloishäi kai-
kin konzutahto vastatah hos kerran. Mietindy sit, gu suau näh-
tä kodilohkon hieruymbäristyö, armas petiššy, kävellä tuttavii
dorogoi da troppazii myöte, rubei sulattamah syväindy.

Matkah varustettiheze ehtäs. Tossupiän, ga vai huondek-
sen enzisägehet ruvettih mujuttamah päivännouzutaivastu val-
pahammakse, miehet kehtavol jo ajettih Pešan roindukohtah.
Kahtenpuoline zuakkunoin sanelendu lyhendi matkua.

Čoma hieruymbäristö, kodoi nostatettih herkiä mustontun-
duo jogahizele sydämes. Järvelpäi tuuli, soitellen hil’pastu atka-
lua kandlehmuuzikkua sagien kortehikon läbi, aldoilutti jär-
ven pindua. Vezirandoi myöte čuloit da valgeilumoit čuglettih
gu sotku-linduzet. Lainehet, šulkun jyttjöh kimaldellen, libla-
tettih valgamon puhtahah čuururandah, piettih šolizevuo mie-

lettävyö iändy kivilöin bokis. Ei venehen laidois, peräs libo nenäs, kui ennevahnas. Silloi sen valgamon randah laski kymmenine tervattuu venehty.

Kaksi lumovuttavan kirjavuo tikkua oldih iänes lendäjes. Tobjat siivet hallattih valpahansinisty taivastu. Piästyy puuh, ei kuulunuh muudu iändy, paiči sitkiesti sen, gu seppy pajas, tavondua. Lebävöl net ongurdettih toukkii.

Konzollou suuri varakas hieru nygöi on järrettömästi tyhjennyh. Jäi vaiku kolme tugiloil pöngattyy lahonnuttu harmuadu pärelevotaloidu, valehite paikattuu sit täs konzu mil. Taloit vahnuttu on mendy kikattavalleh, ikkunat čibah da möllötetäh atkalasti pihah sogien silmil.

Ogoin taloi on parembas kunnos. Sen päčis nouzi hoikkaine kohtinaine savvupačas, kudai ozuttiheze sinizenny, nostes truvaspäi. No sit se leveni taivahale da nägyi harmuannu.

Yksinäh tytettämäh jännyöt N'angan Outin da Kondroin Varvoin mökkilöis korvile ni hiiren hiiskahustu ei kuulunuh. Vikse magiedu undu nähtäh. Nygöi vahnembaite dielo kázis pakkuu. Akkurukat vai kud'vetah kois väis piäliči. Suurembat ruavot muatah. Nuorete jogahine heis oli jallal kirmei, eigo kait varattu muurandua. "Aigaine astuu, igäine kuluu".

Peša uppoi omih syvih ajatuksih. Duumat da mielikuvitukset liikutettih vikkelästi, gu kytkyös piässyh sälgy. Musteli lapsusaigo.

Sarvikoi- da mul'ulehmykarju mönggy i yrizöy vazoi. Pato järei häkki, lapsien varavo, kuobiu kiihakasti muadu, silmiin muurin murdellen. Lypsinrengilöin kolizendat emändien kázis. Mužikat kirvehien da stoikkien tahkonduhommis. Brihačut ongittamas järven rannas. Jyvähkähät tähkät lainehtival pelloi kypsymäs. Loittoine balalaikan brimbety.

Kanaparves oli d'uuzin kanua da kaksi kukkiä. Yölöil niidy piettih suojuksis, kudaman reunoih oli navodittu kanoin muni-
mizeh tarkoitetut olgiloil täytetyt juaššiekat. Tagaseinäl oli
orzie eri korgevuksil. Päiväl kanat kierreltih kakattajen suures
verkoaijas. Kukit leviteltih pyrstyö da pöyhistettih kaglua, suu-
rendellen. Jo on täytetty aijalleh oma vellallizus laulul työndiä
tervehdys huondeksele. Nygöi vai ylbeilläh. Talvekse se parvi
pandih kožinoloih lämmembäh kohtah.

Pešan muamo, suuret kannattomat tahnutkotat jallas, pagizi
kubu viäräs syönnyhizien kanoin kel. Erähät niis oldih muni-
mizelleh, pezoiteltiheze. Muhisten häi keräili jäičcii juaššiekois
i varovasti helmas kandajen, hyn'hettäjen pajuo, tömsytti keit-
tämöh.

Kodvahkon ristikanzua korotutti. Sit Peša hörövyi segavos.
Eliässäh ei mustelluh enne nenga lapsusaigo. Kui ilmis, kai se
hänen endine täs hierus elos vilahti silmien ies. Silloi vajavustu
ei tundunuh. Kaikile täydyi armuo, muallistu hyvytty.

Miksebo syndyi moine libei yllytysmahto, gu varmu pilvetöi
elaigu oli huvennuh, gu japančulevon räystähäs rippui jääpuik-
ko siän sunnottuu talvel? Kačkerus kuohahtih, gu tuhoupotes,
kiihtyjen, mustelles roindusijan i sen eläjien ozua. Kylän elok-
sen seizoi vezi nikui ei tahto virrata. Hyviä kodvan mustat, pa-
hua ni ijäs et unohta.

Ogoi, suonekas käzi levval, hyyrötti ikkunpieles. Kuultuu
mašinan hyrinän, häi avai oččupertin ikkunan kahtalleh, piäs-
täjän sydämeh tuorehtu ilmaa. Moine hyvä duuhu pöhähytti
nenäh! Ainazet vaivat, syväinkiinnitys, vägilöin ponnistamine,
syväindy näiverdäi tusku piirrettih hänen oččah, šokkih syvät
uurdehet. Nuorennu čomat, kohtallizel jagavuksel olluot tukat,
nygöi on harvevunnuot da ynnälleh harmevunnuot. Vahnettuu
kaikin tuhmetah.

Ovvestettuu tulolazien paginan, häi höpsöi. Kodvan hörkötti vaikkani, kuni ei tunnustannuh Pešua. Ihastuksis puašitti tulijoi pertih. Gostile oijendettu käzi oli kylmy, gu kirzi keviäl. Kaikkineh häpistynnyh, gryhnistynnyh, hambahittoi Ogoi oli oppinuh hötätä, ga vai höksähtiheze leviele oččuseinylaučale hyketyksen kel, puhkeni itkuh da jasatti omas ozanpotkus. Jälgi-peräkse häi oli suannuh sen suuren kanaparven, kudai aijoitellen hubeni. Nygöi vaivazel on hengen tagan vai kaksi hattu-piäkanua da yksi poigukukki. Kai varraskuuričču reboi näppäi. “Kukkahat kummat ollah käis!” - pačkoi delih ozatoi.

Syödih huondesvero baboin burbettajes da čuajuu ripsuttajes. Yhtelläh herky, torha da helly syväin hänel on. Vähilleh vuvven ei nägynyh omahistu täs kois. Mulloi Peša oli tiä sienes da nägi reboin, kudai vilahutih siiriči, gu kuvahaine.

Meččätäjät, orožat sellän tuan räigyjes, koiru talutushiihnas, huolittamizeh, painuttih haravoimah meččiä. Puuloin ladvoin yläpuolele nossuh päiväine lämmiti. Taivas oli ylen selgei, i viono tuuli hyväili meččyniekkoi, allus liikkujii n’ugeloittajua n’okohtu myöte, piälüstänny pehmei havvunieglu- i lehtipeite. Meččy rigeni. Vezat kazvettih muga puaksuh, gu kurrellineaidu. No sie tiä viidu harveni, libo vezat oldih vastetyöndynyöt nuoret da notkiet. Puunrungot sangettih. Mua rubei alenemah. Taivaldajat puuttutih upottavale, lytettäväle suole, kudamua myöte oli jugei kulgie pitkysiärikumisuaappailoigsi. Koiru, märgy, gu präčky, äijähköl muokkavui.

Rämeikkö loppih. Joukko piäzi miellyttäväle kangahale syväinmeččäh, matkattuu, pitkän taibalehen. No sit edeh tuli avonaine kohtu. Vägiärei hongu oli kuadunuh mäinočas juurineh. Vikse tuulispjöröin libo vezitoropanaigah.

Tuli aigu pidiä lebävysty. Ystävät hies, gu uitetut, istuttiheze hongale. Koiru kučerdui kočkalleh izändän jalgoih, čuverdiheze kodvazekse. Gauroi nojevui puunrungole. Duuhu-

kasti pihkanpizarua, rounogu helmetty, tippui rinnal kazvajas laččupiäpedäjien karhakkolois rungolois. Sen vägevy humalduuttai aromuattu löhähtih huogaimih. Hänen mielen täytti syväinrauhu. Pädi tulla tänne lumovuttavah koskemattoman luonnon helmah, kuunnella sagien mečän hengitysty, ynnälleh upota kaikenunohtukseh.

Lähäččäzel, alembannu sammalistu kangasrandua oli vuolazu jogi, kudai väzymättäh virdai sit kohtas syväny. Vezi liblatti randua vaste. Joven keskel virdu oli lietostannuh pie-neččäzen suarekehen, kunne suau piästä kiviruapastu myöte.

Koiru, hengävynnyh, kuivunuh, hizelöh notkahtihs, välttyi bokkahpäi. Jalloituttuu, kičkahutti niškua, venyttelihs. Vedrettyy, bringutellen händiä, n'uivisti kijan, isketti tarkat, älykähät silmät Pešah, valmis töherdämäh hänen käskyy. Suaduu sen, šnaugi ielleh-järilleh. Innokkahasti n'uustellen, n'uglahtihs vičikkoh. Lövvettyy verekset reboin jället, se piästi lyhyön kimakkahan haukundan da rubei kiihakasti suinpäin, händy kringelilleh, hattardamah vainuu myöte. Reboin mečästyksen alguh sai piästä.

Reboi juosta kuobai pyörikyö myöte, gu koiru ajoi sidä. Sen pezä oli keskel loitombači. Se opii juostes kogo aijan jättiä jälgilöi, tulla järilleh samua tiedy libo luadie valehpainalmustu. No pyörikös se alalleh pyzyi, kougeloittajen. Ounas meččyelätti, sotkijen jälgilöis koirua, vikkeloitti gu sukkulaine. Omil keksindykeinoloil koitteli pakottua sidä hairahtumah, vietellä nenäs i, vazitellen, vediäkseh lopus peittoh omah pezäh jyrkän mäin palties kuadunuon puun ual.

Silloi-toiči kajahti konzu loitton, konzu lähäl mečän hil'p'azukses haukundu täyttty kidua. Koiru armottah ajoi reboidu tagah. Omah pezäh yhtellä se ei voinnuh livahtuakseh.

Vuotandu ozuttihs pitkäkse. Onnuako valvatandu ei mennyh sudre. Jälgimäi se, kasikoi, čuksahtihs mečiköspäi,

kiirehtämättäh ruapaskivilöi myöte piäzi suarikole da azetui, nostajen piän. Se seizoi kičkahtamattah, gu tovelline näven-detty kinotiähti korokkehel, silmät pabeloittajen. Sen selgy-puoli oli kelduruspakko, kaglu da rindu valgiet. Vaččupuoli ruspakonharma. Kābālien ezi puolet da korvien taustat mus-tat. Turbien hännän piä valgei. Ei sua olla ihailemattah sen rapsakon pitkyhändykehvelin kaunehuttu.

Peša nosti orožan. Kogo aijan tuulendeli lievāzeh, ga vi-džizijoi syōjii ei olluh vaivakse miehile. Tähtātes reboih hičoi hil'pāzeh, tuuli alevui. Silkeskie sagei pilvi poltajastu lendi ponnistunnuon meččyniekan piäle. Paha niidy toi! Ihastuk-ses vuottamattomile elättājile kihenāh elättimuailmah kuulujat olendot tungevuttih nenāh, silmih, šokkih, huuliloih, korvan-lehtilöih, kāzih, kibiesti imijen verdy. Syōdih alastomii kohtii elāvāle lihale. Ga čirču ei joga syōmisty syō.

Karkoitellen kyllästyttājii syōjii, Peša lipahutti silmii. Kāzi sārāhtih i hāi petties vieldi orožan liipačindu. Pamahtih. Se meni siiriči. Ammuttuu, mies kai jāmpisty, kummastellen. Vai kaččou hörköttāy. Gauroi punaldih, rutosti tembai oman orožan. Sydāi kāin yhteh kormanih, toizeh, kobeloitti niidy. Tyhjät. Patronat unohtuttih kodih.

— Ga roskehno! kahahtih mies. Ärevykses otti dai sylgi šnaugai. Midābo sanot? Vahnate muston ottau. Vikse net jā-dih meččāh niškoi varustettuloih hierovundua varuamattomih kulunuzih kebjielöih kezāsobih. Huolenalaine mies hōtkytti ielleh-jārilleh, ei voinnuh ičele sijua löydiä.

— Kummat dielot roittih kādeh! Aiga hal'oi olen! Mikse-liente olen tuturdannuh piäle toizet sovat? Karuloingo sar-vien kel kāzih olen puuttunuh! Lektutellen piādy pahoiteliheze Gauroi.

— Ga hebo vie nel'pal jallal hairahtuu. Pie hajut piäs, tyyni-mieline Peša vagaili ystāvii. Sen ellendät vai vahnastuttuu.

Reboi särähtiēs, kuultuu pamahuksen. Rapsakkoh hyppäi suuren kiven tuakse, yrrästiēs täyty ruogettu juoksemah pagoh kohtalleh taembazeh sagieh viidahikkoh, kunne se perilleh kadoi. Vai hännäl viuhkai, sen i nähtih.

Pešan rynnäs tykki häbevyksis. Ei voinnuh ni sanua suus porottua kodvan. Vähitellen lauhtui, häškäi käil da hōlähtiheze nagramah. Horhotti vačan liikundassah. Umbimärgy, šuštunuh koiru, ligahine, gu tuhkimus, tulluh järilleh, liekitti, ga kai kieli ripui.

Mečastäjät, löntännyöt pitkän taibalen, tuldih hieruh. Päiväine, yhtehpalah pastanuh hellerdänyh huondekses ehtässäh, oli jo painunuh mečän tuakse. Järven pinnale rubei nouzemah majonjyttyine udu, kudai, sagevuttuu, muutti järven rannattomakse merekse.

— Tulitto järilleh, ga kai hengele hoivus rodih, ikkunkorvas vuottai, gu lindu keziä, Ogoi ihastuksis hengähtih.

Otettuu suurustu suuh, čuajuu juoduu, rōbäitettyy, dovarišat rötkähtettiheze istumah pordahile. Livuttuu paginah, hätken vie briäkettih eloksen kiemurois.

— Oho-hoo, mejän eläjii! Mittuot aijat, moizetgi kučistunnuot elokset, račkaten sormii, venytellen väzynyzii jalgoi, notkahuttajen selgiä, yhkähtiēs Peša.

Yhtelläh dielot ei jιάdy levälleh, mendy kumualleh. Tokovai, se reboirašku enām ei ruohtinuh pujoittuakseh hieruzen kannoin tiloih. Sih sen lykky katkei, čiha sordui.

Aiga kiuzu oli!

Silloi-toiči tietävyhetkil huaveilen kiändiä vuozii tuakse-päi da ottua mustot vastah moizinnu, gu tullah mieleh. Hengähtän da tunnen kudamidä tulluttu järilleh. Salbuan silmät, i vuvvet ruvetah liikkumah toizeh suundah. Gu kudenen silmil näin ičen nuorembannu. Pälkähtäh piäh yksityiskohtatgi. Silloi minus tunduu, gu olizin elänyh lapsusajan uvvessah. Tundo kummittelou oudosti ajatuksis, rounogu vahnu uni.

Kotkatjärven hierus jälles voinii hebuo oli kolhozas, yksi elättiferšalil, yksi ainavo sel'pos, kus ruadoi Pekin Iba, vedeli tavaroj laukkah, pidi huoldu elätis.

Brihaččuloil oli suuri himo opastuo račastamah vie pieneššy olles. Kusbo löydys huaveilijoile moine neroniemi? Ga kolhozas, kus hebozien hoido oli uskottu Peša-diädöle, kudai, hyväsydämellizenny, suvaičči lapsii. Hänel ei olluh säressäh yhty jalgua. Sen sijas käytös oli ičelluajittu puujalgu.

“Olgah vai himo, ga maltogi roih”. Enzikerroil piäzimmö hebozen selgäh hänen kannatuksen kauti. Sit myöhembäh ičepiälleh soimespäi, aidazele nostuu, piäliči väin kynzin-hambahin krapikoičimmo sinne sägän da harjan avul, suavuttajen, kohti paisten, hokuttelijua tavoitehtu. Ilmestyi kädevysgi i jo varuamattah račastimmo järven Mečoin - niemen randah juottamah hebozii. Toiči puutui kikota hebozen jalgoihgi huolimattomuttu. Yhtelläh priičas sai välttyö. Vähäzin kehitimmö sen neron tävvellizesti. Puaksuh jo täytyt nel'uu račastimmo hieruu myöte siiriči kalmužiman Uut'arvehpäi, jättäjen hevot yökse aidah. Järilleh kengättäh keppaimmo suiçet olgupiäl Čiikoinson kauti tallattuu n'okohtu myöte. Lemikohtis oli jo lahonnuttu levitysty, telua. Huondekses aijalleh Peša-diädö kävyi

hebozih, talutti net kon'ušših.

Kerran yksi hebo oli jännyh meččäh. Mies opii "haravoi-ja" kogo sen alovehen. Vai aigu tyhjäh meni. Se, karun selgäh puuttunuh, kadoi gu muan ragoh. Sidä oli jygei löydiä, gu nieglua suabras. Peša-diädö, väzynyh hengellizesti i rungallizes-ti, kaikkineh lan'n'istunnuh, uppoi omih syngih ajatuksih. Hänen tuskusilmät vihjattih hädäh i huoleh. Pahas mieles puasitti minuu ičelleh abuh ailastukses. Ga en jo voinnuh kieldävyö. Vaikkani šmutkahutin piädy suostumizen merkikse. Priičoi-tuin lähtemäh jaloh.

Gu meil pidi hoidua tämä šeikku, opimmo "laskie sit kunnon nuotan" da kačommo, midä sih tartuu. Ičepiädäh se hommu ei täyty. Ajoimmo meččäh kahtel račul. "Nuottuverkoh" tartui vai karjaseronnuh vazaine. Jatkoimmo matkua.

Päiväine pastoi armottomasti lepikköahole, kunne tuulen hengigi ei piässyh puhaldamah. Rannattomal sinitaivahal purjehti valgei hočoihoikkaine hatakko ihanan valgies valos.

Hebo čoivahtih nägövih gu huave. Se seizoi liikkumatto-mannu, gu kivipačas. Suuri puarmupilvi kihenäh šurizi sen ymbäri. Kodvazen peräs muzavanruskei turbeiharjaine hebo rubei nytkyttämäh piädy, kuobimah muadu ezijalloil, piästi pitkän hirnundan, nouzi mikselienne tagajalloilleh, levitti huogaimet, n'luusti ägiedy ilmua da täytty nel'puu kadoi silmis, gu tuulel koppai.

Pageneksendelemättäh härčävös, kiihakasti jatkoimmo "tarvondua" rigiedy meččiä. "Ota parki, kuni on nilal", kui enne sanottih. Olendu hebozen kannoil kuhkutti meidy järgieh höblistelemättäh kepata sen peräh. Oli olemas vai aino suundu edehpäi, kunne pidi hoikota. Lihonnuh järei häräkäs hebo seizoi mečän reunas, huškutellen laškasti händiä. Minä, häbisten, menin lähembäkse, otin näyhtin veresty heiniä i, suičet

toizes käis, hiivoin kohti sidä, čohčottajen. Pidelin heiniä loiton iespäi i kaččelin sidä kaiken aigua. Hebo ei liikahannuh. Sit azetuin askelen piäh, oijendin käin da kosketin sen kaglua. Sydämen tykkijes, rubein silittämäh sen pitkiä siliedy kiildävän maksankarvastu kaglua. Olendo kiändi piädy, midälien-ne jäykisty i korvat nostih pystyh. Sil hetkel minä sain sidä harjas kiini. Karu nouzi tagajalloile, rytkytti hurjasti piädy, ga ei voinnuh bringahtuakseh minus. Sit se rubei vikkellästi pyörimäh ymbäri, gu väkkeli. Minun jallat i rungu lennähtettih ilmah. Jiännyh rippumah, en voinnuh enäm vastustua hebozen vägie da kirkehitty, irdavuin. Minuu lykähytti i, silmät kiiralleh, gu suiččiloin kolčat, tulizien sägehien lennelles, murčimärčin rötkähtin vičikköh. Tunzin kibuu lannehes, nahku siärivärtinäzes liikui. Pyörittty vie erähän kerran, kehveli azetui i kačahth minuh. Pedvavunnuh, kuottelin nosta pystyh. Se, kezäbluaznu, riičči paguo, juoksi gu lendi, kabjat muah ei koske, vikse kaččojen parembakse jäää yksin luonnon armoloile.

Muga rözmäkösti se minun sualeheto i abuyrrähtys katkeni, gu kanan lendo. Pettymys kazvatti kačkeruttu. Pačkoindelemättäh kannatti yhtelläh kiittä ozua, gu jäin hengih.

Nenga nedälin peräs erähänny huondespäivänny piädyin olemah Heroin taloin pihas. Siiriči minus raččahin sil samal hebozel raudurengin pangu käzivarrel, leviesti muhisten, oli menemäs kon'ušših Peša-diädö. Rahu da hil'ražus hyväiltih hänen tundoloi, gu pehmei höyhen.

— Kummallizet kummat! Ravahtimos minä, omile silmile uskomattah. - Kuibo se heityi sinule?

— Ga kagrurengih se äglähtiheze, gu tuulispyöroi. Vai tuhjikko tuhizi i räcki, mielikyllin, lipistäjen silmii, virki ozakas mies.

Himo ajettu — magu mujettu

Maltua omistua omua sydämellisty oluo on azii tävvelizesti tulokselline jogahizele vagavasti pyrgijäle nengomah piämiäräh ristikanzale.

Ylen ammui oli huomattu, gu muuzikku kogonalleh ozut-taheze vägevänny keinonnu kaikinpuolin vaikuttua ristikanzan tunnokkaalah alah.

Mittumii muutoksii tapahtuu elimistös muuzikan kuunde-lemizen aigua?

Liečindyalan tutkijoin mugah pal’astui: vessely muuzikku vaikuttau sydämen toimindah da verenkierron vauhtih kui kiihoittai, sil aigua atkal, abei muuzikku ahtistau. Kaikis suurembua vaikutustu ristikanzu suau, kuunnelles urutsoitandua kirikös.

Tutkimukset ozutettih, gu erillizesti vallittu muuzikku suu-rendau rungallistu ruadokygyö, kirkendäy valdimon tykytys-luvun kohendusprotsessua da verenpainettu jälles rungallistu toimindua.

Syväin, verisuonet, vačču erikseh herkästi reagiiruijah muuzikkah. Net ei voija kestiä poltavuo kibuu iänekkähien ärzyttäjien täh. Sanakse, estruadusoittajil vaččupaize tulou ammattivoimattomukseks.

Mittuine lindu, moizetgi pajot

Joudaval aijal, käit ristai istujes, igävy da atkal ruvetah murdamah mielidy. Ken, iččeh yöksynyh, iellehgi vai järendäy niškua. Ken heittävy viinan ryčettäjäni suksil, juurineh päivineh menöy Bahuksele yskäh. Äijil, hengen hoivua eččijes, muailmu avavuu silmis muuzikan kauti. Jogahizel sih on oma nägemys. Mustua valgiekse et muuta.

Huonol pohjal kazvanuot, vähälopastunnuot ristikanzat harvah lövvetäh perän, sen vaikutustu mielen hyväkse. Heile ei tartu, gu herneh seinäh, muuzikkutevoksen ydin, sen syvys, čomus. Heidy ei tartuta äsken kunnivonarvozien soittäjien loistai, lumottai ezittely.

Ozanladvua, virikehty ellendämättömät suurembite suajah imminkummazii, murjottuloi, jumizijoi rozmäkkötevoxsii nerottomien ravvois piästettylöin ezittäjien kauti (kai korvat halletah) kuunnelles. La midä enämbäl da kiihoittavambah se rämizöy, sidä “jyrkemi” se on. Muga vai. Lyhyösti da selgiesti. Nuori veri on hiilau.

“I hyvä kirves typičäkse jiiäy, gu tahkole et talune.”

Hienostunnuhmielizile herkysydämellizile on hengie myöte vagavu, syvämieline muuzikku, sen hieno kaunehus.

Sikse, hyglyttämättäh hindua, seguomattah, pidäs opie “leikata puu ičče myö”. Toizin sanojen, tulemtah alakulozekse, vastuavalleh haravattah löydiä tazamittaine uarreh.

Ota parki, kuni on nilal

Vuozinnu 1953—1957 Petroskoin pedagouguopistos opastuksen aigua kerras innostuin muuzikkah. Sen laitoksen torvi-

soittokunnan johtajannu oli Tauno Höglund. Hänen soitin oli torvi.

Tauno oli hienotundoine sulasyväinristikanzu da nero-kas muuzikanopastai. Paiči händy orkestrah kuului vie kaksi ystävällisty muuzikanopastajua: Kauko Haapalainen (baritoneuubu) da Walter Manner (bassotuubu). Hyögi oldih ylen kyvykkähät muuzikkumiehet. Myö piimmö kunnivos da suvaicimmo heidy. Kai muut torvisoittokunnas oldih opastujat, enimät karjalazet da suomelazet. Hyväl mielel soittelimmo linnan eri lavoil da pruzniekkukulgulois. Minun soitin oli torvi.

Parahite sil aigua pedagoguopiston muuzikanopastajat huaveiltih kerätä soittoyhtymys, kudamah kuulus akardion, viulu, fleitu, bassuviulu, saksofon da torvi, kudaman soittajakse Tauno Höglund ehdotti minuu. Tiettäväine, minun silmien läpetys toi ilmi rajattoman ilon moizes luottamizes. Minä suostuin.

Soitandah piindynyh, muga himoitti lunnastua opastajien uskomus minuh. Ezmäi oli hengi kobras. Puutui higie hiemal pyhkie harjoituksien aigah. Ga sit harjavuin. Piästyy maguh, minägi čeris pyzyin, en jännynh jällele. Opastujas ei roinnuh “kaiken verkon sevoittai paha kala.”

Soittajat tiettih muuzikan vägeviä valdua ristikanzoih, soit-tajen eri lavoil raden’nal kaikile tunnettuloi, läbi vačas meni-jöi säveldyksii, kudamat, olemuksen mugah, sulatettih puadunuongi sydämen. Jogahizes tundui, gu muuzikku kajahtau vai hänele.

Rahvas reagiiruittih herkästi ezityksih. Mieli metty keitti, soittajes moizile kuundelijoile. Sikse mejän soitandu, kui sannottih, oli sytyttäi.

Hyvyöneččimättömät ezitykset, mejän myöte ihaškoitettih

äijii, tuodih heile hyviä mielder. Kai se, pahakse mielekse, on jo mennyh läbi sormis vikse hornan kattilah. Kui karjalazet sanotah: “Ilmai vai silmät vilmai.”

Käyttömaltajah nygyaigah (se pidäy tunnustua) maksuttah ei ni sormii koukisteta. Jogahine vai “omua venehty tervuau”.

Kahamielettäh, olgah kui olgah, kuni hiilos oli hiilau, pide-li jatkaa hiiluttua. Ga, pahakse mielekse, minul ei olluh mah-tuo iellehpäi ottuakseh todevuttamah omii mielevii tahtoloi muuzikan alal, piästes läbi eloksen mutkis. Nygöi, gu tuli aigu tyyneh lahteh vench ajua, on myöhättäy haikostellakseh.

Yhtelläh: “kus enne jogi pagei, sih ojaine vai jäi čurčettamah”.

Omembi on čomembi

Elos on moine vastukaraine. Gu tulet igäh, konzu elaigu on toven rakas, hetkahtumattah arvokas lahju, silloi sit rippujes, vähetäh muga tarvittavat väit. Kummua sanot, ku kaikil havačunnuzil mustoloil on sama ominazus, net luajitah ristikanzas hil’l’azen. Ei ole olemas nimidä miäriteltyy astehikkuo, mil vois miärätä ristikanzan merkičysty da arvu. Jogahine on iče omua zakonua da iččessäh omua ristikanzu-tiippua. Hos keitinpiiruadu pastai kieli da lembei muhu ei maksa nimidä, ga se keräy uarrehtu omistajale.

Ajatukset lähtiettih harhailemah eri suundih. Eihäi minul ole muudu nevvuo, gu lähtie niilöin peräh tabuamah net suoizet kargulazet libo muuten olen tartumattah sih duumah.

Kaččelen olgupiäs piäliči varavozilleh projittuu kougeluo, ogahastu, pitkiä, gu nälgyvuvven einchjuno taibalehtu. Ga ei

se ozutahes nygöi yhtenijytyzekse, gu eistyy sidä myöte uvvesah. Muston čilmuzii harhatti mielen läbi, suaduu duumaiččemizen algusyydy. Pälkähti piäh todevuttua siirrändy lappieh kivi, mi peitti problieman juuret.

Vie lapsennu olles minuu lumovutti se eloksenilo da hengelline vägi, kudai pidäy vauhtis da sytyttäy syväintulen. Indo nouzi pilvissäh, konzu paistih mahtolois. Algulähtötieduo palavah, korvat hörkälleh, aherdin juurruttua mieleh, rounogu vahalaukku ahnahasti imöy mehty hienozen da lämmän sienivihmazen aigah.

Homehsiiran magu

Muailmu minun ies oli täyzi rouzu-uskalmoloi da korgien taivahan tähtilöissäh kangevunnuttu huavehtu, kudamih olin unohtunnuh pitkäkse aigua, kuni havačuttuu, höpsevynnyh, en kokšahtannuhes aiganah syngäh tovellizukseh. Ijän aloh olen tomsutelluh tiedy, kudai on miärätty minule kulgiettavakse, hos näin vai lyhyččästy matkua edehpäi.

Taivaldan sidä, päivöindellen, konzu kui, rahkehii myöte, kuni igälangua kestäy, tiedäjen yhtelläh, olen matkas, jallan vie kebjieh liikkujen.

Aijoinaloh ajatukset, gu ei tahtota pyzyö piäs, kunehtutah. Sikse kannattas aiganah panna net aiga vikkelät, šaherot duumat mustoh. Rohkenizin sanoldua sanazen-toizen lugjijoile kudamidä nähtyy da kuultuu, da niilöin perustehel järren mugah monipuolizesti šaikuija artelilleh dieloloi. Gu kehtannetto. Hos ammuzes jutus juustonvalmistajas, kudai oli olluh niilöis hommis naveditus kohtas luondalas. Sie vetty valui seinis. Alalleh. Nezeväš sijas homeh kazvoi seinien čuppulois vuozi vuvvel. Yhtelläh juusto oli erinomaine. Niken muu ei maltanuh luadie mostu. “Kus on neruo, sie on iluo”, kudamua hänele ikku-

nas dai ukses tungevui. Sit neroniekku bohatusi da mualavutti luondalan voimualil, toivol levendiä oma tuotando. “Bohatan puurnu on ainos vajai”.

Nygöi kai oli yhtenhienoh kui toizilgi. Toko vai juusto ei olluh ennempäihisty luaduu. Sit arbitukses puutui sellittiäkseh yhteh aigah. Pal’astui, gu homeh oli olluh hänele tarbehus. Sit oli olluh hänen bohatuskazvon varatugi. “Uuzi lumi on vahn lumen surmu”.

Nero kazvau, kirjupino korgenou

Ounastelijoin täyskäty rumalleh viškattu tagapihale happanemah rözmäkösti pengottu liygi-rukku, uuzien tuuliloin vaikutukses vaivoinke virinnyh, rubei nouzemah muzavien vezilöin syvyksis kohti päiväzes läimähtelijiä pindua toivol, ponnistellen, kehittyjen syväindöllizesti da hengellizesti, nosta mägeh. Aijoinaloh huaveilut livvii nähten puhkevuttas reheväh kukkah, da sit andinpuus vägeväs muas sualistus omii andimii. Sit, minun mieles, kai oman rannan ihalat ilmat ihasuttas. Omembi on čomembi. Gu aloiteh ei vai näivistys. Äijätähäi rippuu rahvahan kehtuandas. “Et maltane rippuo suičis, ga ripu hännäs.”

Mielihyväl, hoivahtuksenke hol’nin sanansuattajas suadulois tiedolois livvikse kirjuttajien luvun suurendukses, heijän neron kazvus vuozu vuvvel, kirjuniekoin kirjupinon, kunne mennes rahvahalline n’okoh ei rigevy, merkiččevästi levenendäs. Gu pynpezähizeh aittazeh aijoinaloh kerätty sanasuitos, suureni da ielleghi on kazvandalleh. Ehki pädöy kačču!

Nygöine liygi ei ole “lapsen kengis”. Se ainos vai kehittyi, mis eulo nikonzu rajua. Vahnioih se on juurdunuh juurineh päivineh. Elinkygyzenny, sitkeihengizenny ehtottomasti pädis juuri kaikkeh, sovukkahasti, hyvyönazumizennu tazavallan

toizekse virallizekse kieleksegi. Uuzi harpavus rahvahanvallallizes kehitykses tundus kandueläjien elokses. Minun semmoizet uskoittelut ei kaikile olla mielädy myöte. Yhtet kiitetäh, toizet moittitah. Mieros, gu meres – kaikkie on. Joga moittijan, soimuajan, kiittäjän suudu et salbua. Sanakse, hyvinpahoi rahvahanvallallizes ilmanrannas jogahizelhäi on oigevus kunnolleh sivilizoinnuzesti ilmendiä omii ajatuksii.

Myödytuuleh vai sidä vastah

Muut ollah vaikkani, niakoindellahes, buite kieli hurveh-tui polvuzilleh. Eletäh mieron mielel libo omua mielenkandua ei ole. Kebjiembi on liikkuo myödytuuleh, gu magnietan vedä-jinny, joudavuttu viinutöyttöine syvätty ponitkupindžakon syvääinkormanih, jorahutellen pajuo humalpiässäh, migu ponnistellakseh, hengi hammaskeskis sidä vastah. Kaivos kaččelijas valgeimahašlopöis kaivonsuu on kogo taivas. Varmus omas ičes on kaiken algu da selgypii.

Syngil, pattoaijoil, konzu livvinkäytös oli solmi, äijät herkymielizet, nevvostovallan rözmäköl ahtistuksel, kuhkutuksel, väčkämättäh, hyödytoivol lämmyttih, alistuttih, erottih muaman kieles, myödih hengen. Erähät niis, hyvän čiinun suanuot, gu karu kannon piäs, vaikkani čuhisten, a kieleh näh omal otetah. Nygöi (aigu yldäy) rajattomasti ylbeillen, hädžisten, havisten, suurendellahes omal “karjalažuol”. ”Jogahine herrastaŋ ičče, stratiegannu torua bokaspäi nähtes”. (nerokas runoili Šota Rustaveli. XII vuozisada).

Omas kieles vieraitandat

Opittih minuugi kaikelleh herroin kannatuksel kaikkielpäi sarkazmanke vieraittua muaman kieles. Niärytykset, murčukoin syvindät nenäh, niškutalkunat, nenäl kynnändät muadu

veressäh, varaittamizet potkata iäre pellole opastandulaitokses, kaikenjyttymät vägivallat, satatukset – et tiije, kuspäi plokku piäh pakkuu. Yksikai eibo voidu pakottua, mudžahuttua minuu, yksivagastu liygilästy, umbuomah selgiel, gu kaivovezi, muaman kielel pagizijua suudu.

Ezmästy kerdua nuoreššu, pašportua suajes, muga sitkiesiti huijuttomasti, julgiesti, koiraitellen, bal’oi vilgaiten, ičepindazesti opittih pakottua kirjuttuakseh ven’alazekse. Ga eibo voidu. Minä, tuuhištellen, gu puskičču bošši, neniä n’uučkutellen, omal aižal otin. Toko vai lujal olin, kuhkutuksien selgäh lähtemättäh. Aiga hyvädehele puutuin käzih vie kerran. Gu työndynöy myvvittämäh, sit agjassah myvvittäy. Onnuako omua hengie myönnyh en. Nenga “sydämellizesti suurelližuksenkeristittih” minuu nevvostokanzalazekse.

Myödytuuliloil purjehtu piäle nostajen, muga virekkähästäti kaikkeh kazah kielen nygyaigazet uvvistajat, gu ennegi, opitah, katkaten siivet, vieraittua meidy livvis. Gu ei tahtota olla päivilleh armahas kielel. Nikui! Ni millenäh ei olla! Avoi-voi! Nagra hyväle, nagra pahale. Jo kiehuu uvvishuttu burhuanu hōcōttäjien piäliči reinoi tulehmol huahlas rippujas kattilas. Jiännöygo midä sen pohjah hos luzikan kastandakse? Kuvu luzikku suudu riibou.

Yhtes kattilas kiehumas

Vähembistön alistamizel enimistön tahtol nevvostovaldu ounahuskeinol, rajattomal kiindymyksel pyrgii kuvata kaikis kanzois “homo soveticus”. Semmoine oli rahvaskunnan vähembistön taza-arvožus muga “sovukkahasti tagustettu” Konstitutsiel. La “harjavuu häkkigi puarmoih dai adrah”. Se lemipohjaine himotavoiteh čiiroitui, gu ripsevynnyön pajan kynäbrys Nevvostoliiton kunnivottah romahtuksen jälles. “Midä kylvät, sidäi suat”.

Nygözet kogeilijat yhtyoigiedu jauhuo jyrätetäh käzikivel duumua yhtehizes karjalan kielel, sevoitandal taiginua segalikkah oman rannan murdehis, kyzymättäh rahvahal. La, vie midä! On bokaspäi dieluo! Opitah ladvas nosta puuh. Sit vägeheze suvaičuttajen, tungie rahvoin suuh kummittelevii jäm-piškösanoi. Ga “ei pie lähtie hudral päriedy kiškomah”.

Nengahäi vuvvennu 1956 poliittizis keksindölöis Moskovan herroin miärävyksel Karjalas-Suomelazes SNT:s tuli Karjalan autonomine sotsialistine nevvostotazavaldu. Tiettäväne, käs-kyn suaduu, Karjalan valdumiehet hykähtämättäh nostettih käin piähizen lipan reunah, kolahutettih kandupiät yhteh da ruvettih sanakuuluzesti ruadamah Moskovan kižasiändölöin mugah. “Ruadorahvahan monikerdazis kzyyndöis” opastus suomen kielel loppiettih, školis da opastuslaitoksis siirryttih ven’an kieleh. Ounahuksel suomi enäm ei ruvennuh pädemäh tazavallas. Sen täh toziliygiläzen herky syväin ei ruvennuh tykkimäh ilos.

Ennättämizeh reknailtus tuules temmatus kiihoittajas uvves, libuojannu rahvoin käyttöh kieluur’kas, šeikkailus, voi hävitä livvin luondehelline ominažus, Anuksen čupule ominaine hembei iäni, hieno kaunehus, kanzan omaperäžys, pitkykestäi lumovuttai pehmei, vieno, elokas paginluadu, oma ydin, lukita lujasti pitkät rahvoin perindehet, vältiä tiel olijat harvinazet sanat da sanayhtymät, ellendykset. Voi häilyö dostalilleh vajondeneh kui tämän kirjituksen mainittu juuston erillizen mavun peitočus-homeh, mi oli tuonnuh juustonluadijale uskomattomua kuulužuttu da bohatustu. Sanaseppypartelin ounahuksel svel’obittu hankeh voi vilaittua n’ulisten kavoksih pädevy, perustalline, mahtonalaine, varmu meijän rahvoinkeskeine harjavunduhyhtevyskeino.

Kivi lykätty, allot viertäh

Loistotuulel olijat kielen uvvistajat bučkahutettih vedeh järien kiven, kudamas ruvettih leviemäh allot. Ga gu ei vai net upotettas järven syvykseh kai murdehet keinotegozen, sintie-tiellizen kielen käyttöhottomahton täh. “Kahtu jänöidy jälles ajat, et sua ni yhty”.

Kenbo sidä rubieu ottamah käyttöh, konzu nygöi meigälästy on vai näppine? Segi on libunuh kurkettamah alamägeh. Vahnuspäivil olijoile vakkinastu eulo midä prižmie. Nuoret, keski-igäzet, erähät ruavastunnuotgi, kudamien syväimes ei ole liygiläžyön ydimen kybenisty, vierastetah muaman kieldy, kudai ei lämmitä heijän hengie. Nikui. Ei olla nimiksenäh. Vaiku juuren nimekse liygiläžinny oljoiin summasti salvattu jäyhtynh syväin ei työny palamah roindukieleh. Vai šihineh menöy silloi-toiči.

Paginakseh, parem olla virkamattah enimien pahakundozes kielimaltos da vai vierehtyö, pačkoiindellakseh heijän, buito natodielo, imminkummazes sanoin iändämykses ven'anke, segai kaikel levevyöl.

Ei pajon huikkuandu kohtu kidua, pl'ašnan panendu, kengien kulutandu loškajen kadrielis, ferezihelman huškajes higi-piäs, mielikylyzenny hihitellen festivualilois, kirkendä himuo kieleh, gu nygözes hyövynekanduperehes liygi näivöinny on n'ulehtunnuh hylgävöh. Livvin kieli armas kuuluu hierus harvas.

Mittuine oza on lepitty

Valdivon “viizahan loitoskaččoi poliitiekän” kylvetty peldo aiga hyvin huobavui, työndyi kazvoh, da vil'lu jo meni tähkäle enustajien rajattomakse ilokse. Perustajien pääajatus juurdui,

kaikin puolin piäzi piäle. Hos anna panna paimoin tuohine torvi vesselästi turuttamah, laput silmil ihandellen. Elänem-mögo jäälautal, kudai hil’l’akkazin sulau? Elämätöi – tiedämätöi.

Mittuine oza ollou lepitty livvile, sen yksivagazile kannattajile? Ollougo sil mahto vedehizen tartučukobrih puuttumatah pyzyö selgien vien pinnal? Voi olla “kuldukulmu kasikoi kaikkii suarele suattau”. Ollougo liygi varavonalazes mustas listas, puuttumas muailmallizeh “Ruskieh Kniigah”? Ga roinnou muga, “toran jälles eulo midä kulakkoii bringuttua”. Konzu on kaupat pietty, loškattu kätty, ihalmon silmis kimaldelles, harjukat juodu, sit eulo midä riähkiekseh da hädäkelluo, silmät kiiralleh, rytkyttä.

Pilvilinnoin rakendajien lugu ei huolita mennä hubelah. Ihandelijoin-utopistoin, kui italialazen Tomazo Kampanellan Päiväzen Linnan -kirjan mielikuvat, gu vierijät kivet, ei tahtota sammalduo. Kuulužu vällymieline sen tevoksen keksinyh mies ihastuksis taputtelis käzii. Merkiristikanzan tuoteh nägi päivänvalgien vuvvennu 1623.

Tobjevunnuos Oma Mua -lehtes nägyy, kunnepäi on andamas kaldavuksen, mittumah randah kieliveneh on soudamas. Ga ei vai mukeldus. “Kenen kätkytty liikutat, sengi i kan’noidu puret”. Ei pie nikedä kipsahuttua. Sit eigo roinne muga: “Nahkaine kinnas uuzi, peigo muuri”?

Muaimal paistah, nykyhetkel yli 5 000 eri kiieldy, kudamis on oma pagin- da kirjutusluadu, syvät histouriellizet juuret, eričukset, eroitukset toine toizis. Oigienmugažuksen täh pidäy yhtelläh huomata, gu on äijy erimerkie murdehien, kielen yhtiständäs eri mualois (Germuanii, Italii, Ispanii, Suomi i m.i.). Ga niilöin mualoin subjektiivine kogomus, iččenäzys, pädevys, elinkygy i m.i. vastuavalleh ebäilemättäh tarvičči perustamistu sinne kaikkien hyväksytty yhtehisty valdivollistu viral-

listu kiely. Eroituksesse toizis, Karjal ei nikui voi kuuluo täh “hinnattomah luvetteloh”, minun mieles. Konzu čauhavo burhuau, gu tulihiielen piäl istujes, sit järgi vois vagavuttua havah-tuoksenke tulluot emotsiet. “Älä kielä kiehumas, kielä muah menemäs”.

Keksitty kieli – pädöygo

Yhtelläh ei suas olla mainiččemattah kudamidä netuas esperantokieles. Kuibo silläh? “Sanatoi ristikanzu on kui kello-toi lehmy”. Se on luonnollizih kielih aluzinnuolii keinoitegoine kieli, kudai oli luajittu 1880-luvul Pol’šas. Se perustuu leksi-kua-sanastuo myöte enimite romuanizih kielih. Kieliopis on lujua vaikutustu sluavilazis kielis. Sen tarkoitus ei ole korvata luonnollizii kielii, a toimie kebjiesti opastuttavannu kielenny, mi hoivendau erikielizien ristikanzoin välisty paginkygyy.

Nimittuine ylikanzalline laitos ei ole ottanuh esperantokiel-dy virallizeh käyttöh. Hos sil on oma paginyhteiskundu, kudai on kazvus. Valdivollistu da rahvahienvälisty kannatustu ei ol-luh. Puaksuh se oli kogonah kielletty libo tukehtutettu.

Esperanton nygöine nimi rodiihes peitonimes Dr. Espe-ranto (douhturi Toivoilii), kudual pol’šan jevrei silmydouhtu-ri L.L. Zamenhof ilmah piästi kielen vuvvennu 1887. Zamen-hof iče käytti ezmäi kieles vaiku nimie “lingvo internacia” (“kanzoinväline kieli”).

Nygöi esperantuo käytetäh eri yhtevykses: matkailus, kirja-zien vaihtos, omis kerähmölöis “sildukielenny” eri kielen vä-lil, yhtevyönpivos, omis himoruadolois i m.i. Esperantol on läs tuhat muamankielenny pagizijua. Suomen ezmäine esperanto-yhtistys oli perustettu Jyväskylä vuvvennu 1904. Suomes on statistillizien tiedoloin mugah vuvvennu 2011 lopus kaksi rist-ikanzua, kudamien muaman kielekse on pandu kirjale espe-

ranto.

Gu esperanto on keinotegoine kieli, se ei kuulu perindön-
mugazes mieles nimittumah kielikundah, ga ominažuksii
myöte se on indojeurooppalaine. Ezmäi esperantokulgu kaz-
voi enembälleh Ven'al da Päivännouzu – Jeuroupas. Sit se levii
toizih mualoih, toizile mandehilegi.

Adolf Hitler da Iosif Stalin 1930-luvus lähtijen surmattih
äjän esperantol pagizijua heijän ebänatsizman suunnan täh.
Natsistat vihattih esperantuo sikse, gu sen kehittäi Zamen-
hof oli jevrei, kudai, heijän mieles, luadi kielen maailmanle-
viekse hajalleh oljoiin jevreilöin yhtistämizeh. Stalin pidi sidä
“špionoin kielenny”. Hänel kaikkiel kuavehtiheš vigelöittäjiä
vihažniekkua. “Kylmy voinu” toi vaigevuksii esperantoliikke-
hele semmite 1950- da 1960-luvul, gu mollembat ozapuolet va-
rattih libo oldih varavozilleh esperanton käytändiä vastustajan
kuhkutuksen varannu. Liikeh voimistui 1970-luvul da oli le-
vinnyh uuzile alovehile.

Keinotegozennu kaikile kanzoile käyttöh tarkoitettu kieli ei
ole piässyh ni Jeuroupan Liiton, ni Yhtistynnyöt Rahvaskun-
nat – yhtistyksien yhtehizekse virallizekse kielekse. Pättävem-
biä kielder on haravattah dai tulettaš löydnyh. Vikse moine
oza oli sille virketty jo roindusijua myöte.

Erähiči vesselästi lainehtijan järven lieterandua myöte kä-
velles čuuruzien šuhistes, kivyzien kirskajes, siän olles gu ries-
ku maido, minun huomavoh karahtih nengoine igävy segasot-
kunägö. Sattavunnuh kajoi ei voinnuh nosta siivile. Šuštunuh,
nälgävynnyh, kauhien kobras käbristynnyh, se oli tungevun-
nuh kallivon piuruh. Linnut ollah srustin kovasydämellizet
toine toizeh nähten. Net yhtehpalah n'uaakitah armottah kuo-
lendassah voimattomua, niistiedy libo muuten eriluadustu, gu
et voinne tostuakseh ajalleh sil päderäl yrrästiäkseh surmas
pagoh libo julgevuo puolustamah ičče.

Hos yhtenjyttymähäi ollah ristikanzatgi puaksuh. Eri-luaduzii, toizinajattelijoi, oman nägemyksenke, taguttomii, turvattomii ei suvaija. Hyö potkittavannu kur'oinnu ollah herroikse tulluzien tiel. Hos oldas ainavot vagavumielizet ristikanzat, yksikai heidy tähtätäh sentäh ennittämizeh ebäsotsializikse da omaluaduzikse. Ei pietä niminny. Tyhjän täyttienny vaiku. Gu tozi olis ihan toizilleh.

Ilmoinijäzis aijois kahten eriluaduzen tiijontazon da tovelizuksen “kaijal kujol vastah puututtuu”, toivahtahes eriskummalline kolmas tovellizus. Gu yhtehizen ellendämizen tunduo ei rodei, alletah luadie arbailuloi puoles dai toizes. “Jogahine vai omua huavuo täyttäy”.

Kolmas tovellizus viihtäy hoivasti omii dorogoi myöte. Ounahuksel hizelöh piädykauti mollembat ozapuolet suattau omah regeh. Nenga roijahes viärät silmihnägyjät vastukohtuhinnoittelut. Gu ei tävvy tirpandua, ellendysty, tahtuo, “ei ole puututtu neroniemeh”, dielot voijah mennä umbimähkäh, vähäzel vönähtyttyy, näivistytäh tukkunah. Sit roih abeittau nähtä, gu kömpiskösanoil ei ole maltettu huahmoittua tävvelleh sen syväindyö. “Gu piästät pahan korrele, se ruttoh nouzou orrele”.

Kielikogeilun čopakko ruado tarviččou laivendumattomua, tarkua toimindua. Se on gu ruvvakkahan kalan syöndiä. “Hyvän kaglas kelluo ei ole”. Toivotus da muanitus ollah rinnal. Huomenine tulou aijalleh, mennyzele aijale sijua ei ole. Erähien peränpidäjien piänvaivannu on vai se, mittumas vivus vedä, piästes ajamah kamahuttamah järgemyksen siiriči kohti iespäi pilkettäjä “karjalastu esperantotiähtie”. Täl proidimattomal taibalehel hairahtuksis riškevynnyön rydzähtelijan aijoitelten rien jallas voi tembualduo kiveh, da riämištynnyh kieliregi riämätä muan tazale.

“On mečäs kaunehuttu, kuni ei lehtyöt langeta”.

Eheh-heh! Parembus roih, konzu käbälät oijendat da silmät salbuat. Igälangan katkettuu “kapsahtan” toizile ilmoile men-nyzien roinduperän edeh Anuksen aižal ottajannu liygiläzen-ny, perävyttymänny armahas muaman kiele. Ei ole midä hy-väs dielos huigaillakseh.

Eččimättäh riidua, unohtamattah petiššii, raden’nal rabe-vuin purgamah syväimen syviä tuskua omah kielen nähten. Kui nikui, a oppizin pidelläkseh endizii nägemyksii muanka-maran kieleh näh. Levon očal hyrhettäi väkkeli ei kiäny, tuul-ten pohjazes.

*Viippua sille käil
da pyhki suudu.
Pienes hierus mäil
on priiččua suurdu.*

Jo ammussah on pandu mustoh: “Ei pannahes sormikka-hat nahkazien kindahien piäle”. Pahal hengel voi olla an’helin rožat. Parahakse tundužas mielikuvas rodieu paradoksu. Vir-duvezi vedäy. Aldoine vieröy pitkin randua. Ei sua arvata, ku-damile kohtazile liygiangelut on kirbuomas peränpidäjien ohja-vol. Vuottua da tavata on yhten pahehut. Samua ebävarmustu tundou muanruadai, kudai kylvökomšu kaglas, jo kai kezän-döt kylvänyh rugehel, seizou pellon piendarehel, ebävarmu vil’lavundas.

Toizin

Olis vai algu, loppu roiheze toivotuksen siivil. Sanotah, jogahine on oman ozan seppy. Ollougo muga? Ga sit orastaioptimizman kel oppizimmo oman vallan mugah terävymielizesti viizastella pikoi vähäzen, rounogu filousofu pagizijanlaval piävyndällizen kuundelijoukon ies. Filouso-

fu-sana on alguperäh “mielevyön ystävys”.

Ristikanzale tapahtuu elaijas äijy mutkastu dieluo, kudamien agjoi ei sua suaja käzih, kudamih ei sua nikuipäi vaikutua. Toven mugah ristikanzal on ylen vähä sih mahtuo. Mugaže lähtökohtien vallindat vaikutetah ylen äijäl. Perehtaustal i lapsusajjal on suuri merkičys sit, mittumakse elaiгу rodieu.

Roindu turvalliszes hyvinvoindumuas on eduoigevus, merkičykselline perustehen mugah. Se ei liity nimilleh omah erinomažukseh libo kovah, higessäh, perävymättömäh ruadoh. Ei se luaji meis parembii ristikanzoi. No se andau ihan erilua-duzet lähtökohtat, migu kehitysmualois roindu. Mugagi varakahah pereheh ilmestymine andau paremban mahton elokseh, migu moizeh, kus kučistunnuon eloksen “kodi on korves, per-ti pediäs, elot oksal”.

Tiettäväine, löydyyhäi poikkevustugi kirjavua, gu käbytikku elaiгуa eläjes. Eräs vigelö ainos tulou toimeh hyvin, ongit-tau oman dielon, “alači airos mukin kiändäy, kuivannu mual nouzou”. Toine on liijan kezi, argu gu meccyelätti, rauhažu luondehtu myöte, joga kohtan iččeheze ottau. Sille “joga tuuli kohti tuulou, joga ahavu ahavoiččou” halgi ilmois.

Erähät, nihkehilleh olijat, puaksuh ei puututa tolkuh, ei voija ottua nevvot piäh. Äijähkö, eloksen kiemurois umbiku-joh joudunuttu, on jätetty ihan turvattah. Oman ozan nojah. Heijän tahtovoimu on sammunnuh, ku puhaldettu tuohus. Ku elos nikui ei myvvitä. Hyö ollah muga šuštunuot, jovvut-tuu toruamah tuulimelliččoi vastah. Puutui ruadua lyvväkseh liblettämättäh herroin ies. Kugali vägie, sigäli higie.

*Voinnogo kovan eloksen
kougelot huavah kestiä,
piästes kiindiehkösivoksis
oivallelhez ozia vestiä?*

Haukan lenduo ei voi suavottua čiučoin siivil. Se on säräh-tämätöi eloksen toveližus.

Semmite, ku ei ole Münchhausen-baronan kuulužua kygyy porottua omua iččie hos sulavas suos, nostelles tukis, joga as- kel on suudittu pettämäh. Ga hos sinul nämmä nerot oldas haltus, pahale vastah kätty et pane, konzu tukkien sijas pliešši, gu kuudamaine pastattau. Toko vai tokol! Vastebo sit olet päi- vis! Mi kezäl ilmal kazvau kukkastu, se pidäs olla eläjes nerostu käyttömaltajah nygyaigah, kudai prižmiy noudua elokses vaiku hyövynekandua.

Kenbo kyvykkähänny vois ozua vestiä? Tiettäväine dielo, enämbälleh ruadoh rahkistunnuh terveh ruadokygyine rahvas da kel on sih mahtuo, on vie luulois lujuttu, kelle hädä kätty andau. Nuoruttu järilleh et kiännytä. Vahnat ruavastutah, nuoret (äijät moizet kipakot, gu helvetin kegäle) kazvettuu vagavutah.

Vältämättäh pidäy tunnustua se, midä ei voi muuttua da kai se, mih on kygyy. Puaksuh maltoloin i neroloin kauti voibi parandua eloksen yhtehisty luaduu. Muga olii ozua tuou, olles lujal ohjaksis käzin. “Kus on neruo, sie on eluo”.

Niken ei ole vallinnuh omua roindusijua, perehty libo lapsusaigua. Niken ei voi ennustua omua elaigua. Bolgarilaine Vanga täh lugh ei kuulu. Sežo fransielaine jeurei Nostradamus, oigei nimi Michel de Nostredame, astroulogu, kudai vuvvennu 1555 tuli kuulužakse “Centuries” runomuodozii ennustuksii ilmahpiäständän jälgeh. Eroituksekse toizis.

Da ei niken ole immunitiettu ebäozale, tragiediele. Paha tulou aihostamattah. Viennouzu, muansäräytys, meččypalo, kuu- vus, epideemiet, vallankumovukset, kollektivoičendu, voimat- tomus, repressiet, nälgy, kaikenjyttymät torat, segavot toizien mualoin azieloih, kriizissu, maafii, herraliston eriarvoine julmu

ounasteluprivatizatsii...

Nämmä rikotut luonnon ilmivöt i rahvahan oigevuonmu-
gazet siännöt; etnillizen vähembistön hirviet puhtastukset, iä-
resajot, käzispöyzymättömät armottomat rözmäkkö kiškondat,
vägivallat, vuordamizet, halveksindat, johtokunnan älyttö-
mys da rajatoi elonsuittoahnehus tuodih prostoloile rahvaha-
le ristikanzoin lugemattomat menetykset, ruavottomustu, yh-
teksellisty ailastustu, köyhytty, vihua, pettymysty, den'guarvon
langenemistu, murjotun eloksen, muokkavot, parahembiston
ylimiärästy bohatundua. A armoittomil laihoil, gu pajunvičču
siniškölapsil, ei olluh ni hädäpäivän varua, ni tuuččupäivän
turbua. Kylläine ei ole nälgähizen dovariššu. Pillas et pagene,
etgo priičas vältäi. Yheksä vastustu löydy yhtelee jälles.

*Näggy vallan jället
tylčän ruavon jälles.
Pidäs tiediä čeri,
konzu kiehuu veri.*

Ohjaksis oljoiin ounahus ei ole yhtekse päiviä annettu. Mi-
dä silmy ei näi, sidä syväin ei itke.

Erähiči erähän Petroskoin virguniekan “iččehsyvenemine”
myvvityi putilleh vai uduzen Albionan suarel meriperänke.
Ei linnantaloin ikkunas kačondal möllötändäl Oniegu-järvele
päin. “Čapperat hevot ei lehmien kel yhtes asties juvva.” Mie-
ros, gu meres, kaikkie on. Ei mies tyhjäl elä. Ga “ei ole kyläl
kyzymisty, midä kois keitetäh”. On bokaspäi dieluo! Vie midä.

Ulgomual “suavut siivet”, lövvetty “järgevy ohjavojuvä” to-
vellizesti pal’astui prostoin linnalazen kukkaros silminnä-
ten, on tallendettu pondomah. Kaikinhäi uskaldetah rahvoile
“maidojovet da kiiselirannat”, piästes leibypuuloih da Sam-
po-melličän uardeheh.

Toko vai toko! Voi meidy tämmözii hölmiškölöi! Gu omal himol kebjieh bluaznoikse heittävyimmö. “Tuhmal on ainos Äijypäivy”.

Konzu luadužu elos on suadu ajandal rahvahan elos suon upotekseh, monesti vaihtellen puolovehen värilöi, kaikkehpä-dijän sydämellizen huaveilun ylenemizen piämiäry jäljimäi vi-rekkähästi on suovutettu. Oras piäh ei kazva. Ei oččukiiruh iškietä. Sen kazi jäy ainos piälepäi.

Karjalan sukkelkauhkuherralliston tarkoitukselline livun-dun’okoh Moskovah vie ozakkahembua kažin elostu eččimäh ei ehti kazvoittuo. “Sih puuh lindu lendäy, kus on äijy urvastu” nämmil ihaloil ilmazil. Aiga ounahat miekoit oldih! Tiettäväi-ne dielo: “Kenen hurgoidu hurgutat, sengi kan’oidu puret”.

Ken kui omua ozua vestäy. Vai lastuu lendäy.

Midäbo on koidunuh nämmit “hyvyksis” mejän suurele perekunnale? Vuozu vuottu olimmo taivaldannuh mutkikka-hal kiviperäzel tiel da lemikästy suodu myöte, vazitellen vajota lemeš, azettumattah kynzilleh da varbahuzilleh ennustamat-tomas miäriämättömäs mielettömyös. Ristikanzat elettih ku äbräslinnut, laččevunnuot omih summendettuloih suojuksih, pörhistellen höyhenii i n’uokkijen jogahistu uuttu tulijua, vara-ten kaikkii. Vazitellen pahas, valmehilleh riiččimäh paguo, sii-vet kandupiälöis.

Minä en opi olla äijäntiedäi, terävykieline, kočkallizen sa-nan suattai, sanasuarel käynnyh libo väittä la tiedoloil ei ole periä libo vältämättäh net paginat ollah oigiet. Opin vai ku-vailla muga, midä, mikse da kui tapahtui minun kohtinazen nägemyksen myöte. Paras opastai – elinmalto. Kallehennu tu-lou, ga opastau lujah. Toinah kentahto mielevy maltau nähtä oigienmugah syyt da jälgitulokset.

Minun čilmieläine liygiläine died'oi Nifantjev Konstantin Ivanovič, 1875, oli langennuh vierahah kampih, konzu Nevvostoliitos riehui vihažuon, vägivallan liekeh tappotanderehel.

Buitogu muas oli burhannuh, uravunnuh ärei pahahengi, ilgieh hävittämizeh eritynyh. Häi, vaivaine oigei hengi, oli joudunuh valdivon hetkahtamattomasti toimijan laitehen rattahih, armottoman tuhontuojan rattahiston hambahih. Hos kui häi olis borčuinnuh kiihkiesti, hengi hammaskeskis, häi tiezi, ei piäzis irvistelijöin piäniekoin surmukäzis. Hyväntahtožus da žiäli oldih vaiku sanoi, kudamii nämmä rajoitetut i koiražut, gu pedoelätit, ei tundiettu. "Tieten hebo regie potkiu". Jauhondukivi oli ainos hovus, vai lodineh meni. Midä pienembi virgu, sidä suurembi herru.

Gor'aššu oli viärättömänny ammuttu Nurmoilan mečas lähäl Anuksenlinnaa 08.09.1937 viijen čuasun aigah huondestu.

*Mostu kačkeraigua
rahvoil eletty,
gor'ua, sruastii, vaivua
kylläl mujettu.*

Ristikanzoil on vai kolmenluadustu voimua: luadijua, akkiloiččijua da hävittäjiä. On olemas olendoloi, kudamat ilmen-detäh tävvellizesti vai yhty voiman muoduo, käytetäh niilöis vaiku yhty kaikis omis toimindolois. On abei duumaija, kui kebjedy voittuo pahas täs maailmas niittäy. Midä enämbän ristikanzan hengie ryöstäy, sidä enämbäzen suau kunnivuo. Sidä, ken ei nikedä tahto satattua, halveksitah, syrjitäh, gu tartundahistu. "Äijän perä on täydymätöi".

Pattohengenottajua sil rauhattomal vägivaltuajjal oli semmoine äijys, kui šiiloidu aidoinvieres. Riähkyperän miäry on tukkunah vaiku iče ristikanzu. Huigientundijale voi vai pikoi vähäine hairahtus merkitä herkästi enämbäl, kui puadunuole

kohtinaine rikos. Ei ole kyzymys iče tegolois, vai jälgilöis, mitumii net jätetäh meih.

Tora on poliitiekkan jatkuo vägivaldukeinoloil. Konzu nevvottelut korgiel tazol livutah vaiku suun pieksändäh, sit moizis tyhjänpäiväzis paginois ei ole ni tuodavua, ni viedäviä. Se on gu kualatustu agjattomas lytettäväs sumusuos ummissilmin, syvendäjen vihua.

Voinat ei löhätetä palamah lököttäväl, kohizeval liekehel kunnontundijoin tavallizien ristikanzoin periä. Niilöin lieččojinnu, alghuhtanijoinnu ollah kipakot täyzivaldazet piättäjät, kudamil on viäristynnyh mielikuvittelu. Tozieh, toran alužin oli luadimizilleh jo alguudah sotsializman roinduvuozis. Se ni konzu ei rodei hetken toimindas, a sidä valmistetah ielpäi.

Paha ei tule kello kaglas. Vuoziloin ahtistai hän tundo räjähti tulen räškytykseh, jyrin räčkekeh muailman piäle 30. kylmykuudu 1939. Sinny rahvahan mustannu päivänny nevvostojoukot julmah, rajan rikottuu, tungevuttih Suomeh ylen suuril voimil piädorogoin suunnis Suojärvel, Käsänäselläs sego pitkin Luadogan rannikkuo. Suarrokseh joudunuh 18. diviizii, kudamah kuului minun tata Kräkkijev Vasilii Aleksejevič, oli pilkottu palazikse, enimyölleh surmattu.

Tata on kavonnuh, gu tuhku tuuleh, gu muan ragoh. Olgah hänele, kieraizele, höyhenenny mua. Nygöi händy ei vaivua tykkilöin jyrizendy, avtomuatoon rädžizendy, räjähtyksien jyhkytys, “rauduragehizien” korvujuures vihelydykset, ammusulvondat, ruanittuloin voitotukset hengenhaukinduaijal, muokkavot da kirosanat. Hädäpäivis helvetin kattilas ozattomile ei avvutettu ni malitut, ni matit, ni tiedohussanat, ni tiedovuot. Surmu ei kyzy, ken on joudai. Kiitäkkäh ozua, ken, surman pardahil olluh, jäi hengih. Toizien kuoltes. Vikse heile on ozan Jumal oččah kirjutannuh jo roindusijal.

*Sammuttua vihan kybenet,
unohtua riidu da hoppu,
kuivata rahvoin kynnälet –
löydynys čauhaval loppu.*

Hyvittämäh lähtöy kedä, ga sit hyvin hyvittäy. Oho-hoo!
Tozi taivahas dai pordahat keräl. Ken piälimäine, se i oikei.
Äly, hoi, älä jätä, oovostus, älä petä! Ga pienen linnun iäni ei
taivahah kuulu.

Meijän tobjan eloikanzan yksilölöin duumat da sanat pakol
peittyttih aigassah iänettömykseh, tīrpajen menetyksien kač-
keruttu, vuotettih vällytty. Yhtelläh, olles yhteiskunnale gu
aganot hambahan ravos, pienembät gu čuurun jyväzet i tyh-
jänpäiväzembät gu vezipizarehet, ei harjavuttu liegah sivotun
lambahan ozah. Ga parembus kanan askelel tulou, kuni luja
kallivo halgenou. Parem hos vähäine hyviä, migu äijy pahua.
Köyhy vähiägi ihastuu.

Muailmal pidäy muuttuo vaigu yhtes ristikanzan muuttujes.
Voivut terväh, a parata kodvutat. Buito eletäh vendovierahal
kierdotiähtel n'uhoin kehvelin siändölöi myöte.

*Ga pitkäl haraval pidäs eččie:
kunnontundo, huoli, tagustus,
sagien mečän viijenden mäin oččah
unohtunnuh viäryön tunnustus.*

Elät, elät dai jällespäi ounastut. Tovellizien dieloloin, omien
tegoloin, viäryön tunnustamine on viizahuksen algu.

Nygöi, paginah livuttuu, pidänöygo azettuo da myöstyö ta-
gazin, pidäjen mustol algusanoi, jogahine la on oman ozan
seppy. Se ajatus on gu ylen tartušču virnuheiny. Oigienmu-
gažus prižmiy, syvettyy ongelman ydimch, luadie sih kohen-
dustu. Ei jogahine voi olla oman ozan sepänny. Ei kai ripu

vaiku omas kehtavos, raden'n'as... Jogahizele omua. "Miesty myöte i kirves". Piäliči omas ozas piäneh i luineh et harpua ni pitkil jalloil.

*Ei paginat paisten loppu,
virret pajattajen vähene.*

Toko vai toko!

Erähän innunmannun aigazen ulgomualazen viizahan miehen syvän da mieläkiinnittäjän ajatuksen mugah "terveh hengi on tervehes rungas". Eihäi mieli mielädy riko, tietäväine dielo. Ga kallis sana, paginkygy voi virittä, vediä omah regeh ei vai herkäh uskojua.

Suasgo uskuo sanal, kannattua sidä käyttömaltajah nyg-aigah jo ammussah kylläl kypsistynnytty nevvondua? Yhtel-läh opin sovittua yhteh kunnolleh mielevy da hyövylline, tuva sille tävvelline pädevys, piästä maguh. Kuni kabjat loškau, haudu lauččah ei roih. Pien parembannu liikkuo jallai, tutustu-jes linnah, himos juurduo tiä elämäh. Suures linnas eläjes eihäi suas olla hairovuksis, yöksyö. Enhäi ole korves.

Helsingin mikroalovehet da taloloin kompleksat rakendetah leikkuamattah kogonah koskemattomua meččiä, luadimattah vahinguo luonnole. Ažno erillizii puuloi järren mugah vardoijah, gu silmyteriä piäs. Net ei mennä tuhoh, ollah huomivos, piäzemättäh murjottavakse.

Muga mieli käsköy alalleh mennä kävelemäh sih hoidet-tuh meččäh, kunne on vai yksi harpavus matkua, olla ihastuk-sis, kuunnelles huondekses linduzien pajoloi, näbien huavan lehtilepetysty. Iložas mieles himoittau hengittä tävvel ryndä-

häl tervehellisty ilma vägevän pihkan tuoksun kel, kuunnel-
la kabrastetun suarumečän hienostunnuttu, arbituksellistu
luonnollistu šupetustu da hil'pažustu. Verduamatoi, erinomai-
ne luonnon kaunehus ällistytty, lumovuttau.

Ezimerkikse, Helsingin Kivikos da Kontulas on yksi lin-
nan hienombis da suurembis yhtenäzis linnanmečis. Sen trop-
pazil aijoitellen juostah, lipatah, kävelläh. Äijät liikutah kä-
velykepit käis, ližäten vauhtii. Talvil nostah suksile selgäh i
hiihtetäh liikunduviraston kunnospiettävil laduloil!

Ehtil sil meččyalal pietäh juoksukrossua, orientiirukilboi da
silloi-toiči armiehotetut harjoitellah sodaneruo.

Mečän piälimäine n'okoh (kebbeijalgazien kestäččy suksi-
niekoin ruaju) kiemurdelou kus kallivoloïn harjandehtu myöte,
kus kierdäjän niidy, konzu nosten yläh korgiele mäile, konzu
jyrkästi heittäheze alah, kuni lagevuksel se ei levne meččydo-
rogakse. Tiettäväine dielo, huonohvalmistunnuol kävelijäl libo
hiihtajal on parembi kiäldävyö sen käytös, gu tämä ei ole hei-
le vägie myö, kuni ei kirketä vähin vähäzin. Ga eihäi se ole vai
yksi ainavo variantu. Kaikin vallitah omale ičele tien omien
mahtoloïn, rungallizen kunnan mugah, parandajen da lujitta-
jen omua tervehytty. Innostunnuot nenga karastetah iččiedäh,
tuulatetah ajatuksii. Kai kulgutiet da troppazet on čopakosti
merkitty. Et seguo meččäh, etgo puutu umbikujoh. Tien viite-
het tullah abuh, nevvotah, ei jätetä ihan turvattah, loitombak-
segi hoikottuu.

Aloveh on ylen puhtas, gu eläjil on sidä myöte liikkujes ta-
vannu keräillä toppii da panna net tropan varrel olijoih toppu-
kappoih. On sie lauččastugi, kunne, pietellen livundua ielleh,
voi azettuo huogavole, hengähtiäkseh, oijendella kodvaine ni-
velii, sivuloi. Suaduu tuuldu purjehet, jatkua matkua. Sanotah:
“Kurgie hernehes et vieraita.” Mugaže lyrykästi sinne sijoite-
tut eri kohtih nygyaigazet kallehet treninguvehkehet lihaksien

da nivelien lujendamizekse vietäh iččeh, kuhkutetah liikkujua rahvoidu. Net kohtat ei kazvoituta ohtoil, eigo rigevytä. Ei nikenen käzi nouze niidy murendamah muruzikse mielenkäskyl, ei lövvy kaiduoččuvarraskuuriččua näpistiä niidy.

Linnan meččypuustot, pienet puustot ollah (tunduu ihan selväh) tovellizesti alguperäzen meččymassiivan jatkonnu ilmai selgieh piirrettylöi rajoi oman elätti- da kazvimuailman kel. Olin kävellyh ristah-rästäh Ven'an Karjalan mečis da nygöi voin verdailla sidä tiä hoijettuh meččäh. Yhtelläh rohkenizin sanuo, kui havvu-, mugagi lehtipuut tiä suvi-Suomes ollah kazvanuot korgiembikse da järiembikse, kui tämän muan rahvasgi. Se čoi vahtah nägöh, olemattahgi ylen tarku silmäle.

Kerrostaloloin kompleksan helevän pedäimečikön ainaluaduzen aromuatan kel mejjän pihan siliesti niitetyly, buite katepaltin, nurmikole puaksuh äglästäheze piehtaroiimahes, kičkoilemah kirkahal päiväzel krouliekkukolmikko. Susiedoin sanoin mugah, mulloi sil mua-alal čomendeltihes linnalazien ies 12 palua "citykania", kui tiä niidy sanotah. Aijoitel- len nägyy linnan pihoi myöte vis's'uajua, jällele kaččomattah, pitkykorvupeltojänoidy. Puuloin käbyladvois oravat ilos pietäh kižua varavottah. Eräs niilöis on opastunnuh kahviekseh kerrostaloin karhakkoseiniä myöte levossah, ovvostelemattah čummuta alah. Se sie vai istuu kokottau, gu äjännpäivän piirai. Tiedäy ičele hinnan, livahtahes iäre, konzu oma himo vedäy. Sukkelah nostes yläh, silloi-toiči hengähtäjien, se, valla-toi miekoi, sydiy neniä ikkunoih, galdarih, pujoitah hos kunne arrastelemattah. Linnalazet kačotah läbi sormis elätin lystih, sordamattah sen čihua. Tozissah ällistyttäviä kummua! Omil puhtahil silmil sen näin.

Yhtenluaduzii olendoloi ollah semmozet, gu tuikkailinnut, kudamat, ezimerkikse, luajittih pezii laukkukeskuksen levole, da muut pedolinnut.

Kebjiesti suandas olii eineh houkuttelou arguelättilöi linnoin kerrostaloloin luo, kus harjavutah rahvahakkahah hälyh, vilahteluloih, opastutah pezimäh linnan ehtoloil da muutetah syömizen totundan. Linnaseländy muuttou olendoloin luonnon tavat. Helsinkis on reboidu, kudamat ollah harjavunnuot elämäh ristikanzoin keskes, eigo varata koiriigi, hos reboi on suurin miärin argu eläin.

Kui kazvi-, mugagi elättimuailmu ollah olemas kiindies keskenäzes yhtevykses ristikanzan kel da tundietah iččiedäh tovellizesti vällästi. Helsinki, ristitty Baltiekkumeren helmikse, on paras eloisija kogo maailmas britanielazen “Monocle” žurnualan mugah. Joga vuottu se žurnualu luadiu arvotazuo 25 parahih maailman linnoih. Kanzukunduyhtymyksen jälgi-mäzien tutkimuksien mugah Suomes vezikruanas pertih tuli vezi on paras kogo maailmas. Sidä juvvah keittämättömännengi. Ei pie vazitakseh suaja priičču. Aiga hyvä vuottamattomus se oli minule!

Kävelles piälinnas, nikus, nikonzu en ole nähnyh iżändätömiä lykätty pahapäivästy, haškalleh kuariččijua kazii libo kulgukoirua, konzutahto ristikanzan hyväiltyy, ihailtuu. Voisgo mittumastahto maailman kolka olla toizin? Miärätöi miäry tovellistu tapahtumua andau vallon vastata sih myödäzesti. Minungi atkalan kogemuksen myöte.

Elostukseks otetuile elättilöile pidäy jogapäiväine helly huolenpido. Onnuako hil’pah terväh se lyhytaigaine indo, hölymieli, ammuldettu loppussah, äijil rubieu jiahtymäh. Muroksen tuloksennu vastuonalamattomat omistajat karkotetah elättilöi pal’pahan taivahan alle, tuulen selläle. Hyllätyt olendorukat, vieraitetut kois, alalleh nalgähizet, laihat gu pirdu, ärevytäh, argavutah. Pitky ilo vaihtuu itkukse, konzu pattoizändän hengi ei pala. Himo ajettu, magu mujettu. Muga-häi puaksuh tapahtuu eri tunnottomis kohtis. “Lindu sulgazis tunduu halgi ilmois”.

Kerävynnyöt vedeliskokoiruarteliloih einehen ečittelyn aigah, net pietäh kovua haukundu-, ulvundu-, vidžizendyhälyy, hälinehty, kylväjen lujasti varavuo da kauhiedu kaikkie. Niilöin rivit ei harveta. Kiimasolijoin argavunnuzien koirien tevot ollah arbuamattomat, kuvailemattomat. Piästä Jumal vastavuo petties niilöin kel kaijal kujol, puuttuo pedoloin keskeh.

Minun ammuine pävyndälline jovvundu semmozeh äräččyh hurtujoukkoveheh on alevuttomannu mustelunnu vie tässä. Puretelih veressä. Puhaldundua jalgu rodih, gu parzi. Meni aigua sen laivenemizeh. Venehen jälgi vies ei tunnu. Kauhien tapahtuman jället nävytäh vie nygöigi.

Olen roinnuh jänöin vuvvennu. En voi istuo jalgu polven piäs libo puskie pielustu. Mieli kuhkuttau hoikota matkah. Sikse, gu kirjavu tikku elos ei jä mujuttomakse da tapahtumuköyhäkse. Sidä suau yskäl kandua. Askelen piduhuttu tärgiemi on sen suundu.

Erähiči liikkujes, petties puutuin linnan n'okas aidavukses kaikenualazien koirien ozuttelun pidoh. Himoitti silmäillä kummakastu tapahtumua. Ližäkse vie, gu tinal valetut jallat, vuotettih armuo piästä välläle väzyndäs hellepäivypastol. Korgiele nossuh päiväine hyväili suven läs 30 graduusin lämmöl.

Ihastellen, šokat kibienny muhisten ičekseh, hözähtimös siimekseh pitkyoksazen koivun tuulenpezien kel juurele sijoitetule sobivale lauččazele. Ga nečis yksinä tytettämäh jännyh en. Jo kodvazen peräs minun rinnale tuli kaksi arvokkahan nägösty harmaipardu-ukkuo, vaihtajen omii mieli elättimailmas.

Vägi kodvan hyö istuttih suu lukus, sit puhkettih jatkopaginah. Mollei tiettih äijän ei vai sit alas. Heijän rinnal istujes, minägi tartuin tevokkahah paginah, tiijustin kudamidä uut- tu koirisgi i, korvat hörpälleh, kummastellen, opin panna mus-

toh, harkita uvvelleh oman mielen mugah ruhjottuu, ilmiesti čiihoitunnuttu argipäivveloksen muurinastu čurua. Kannattau olla yhtevykses oivallizien mieläkiinnittäjien ristikanzoin kel.

Taratandu midälienne katkei keskisanal. Istuimmo vaikkani vägikodvan. Sit vakkipiässäh paissuh iččeh dai toizeh ehtoh ukko, kurkettajen, kiänäldiheze alguh.

— Paheksin niidy koirienomistajii, kudamat äijis mualois muutettih eläit iččel leh elävikse bobazikse, jättämättäh huomion ulgopuolele niilöin tovellizet, parahat puolet, viäristellen arvoloi.

Toizes miehes tulluh tugi viritti uvvessah kybenilleh olluon tulehmon-paginan.

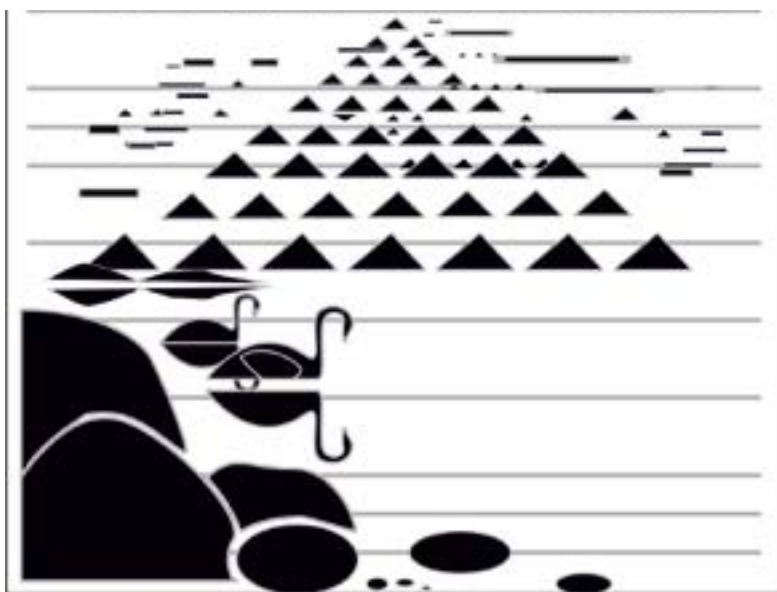
— Koiru on ristikanzan paras ystävy. Äijile oma koiru on gu perehen jäsen. Ga voinnogo sidä suvaija liigua? Nygöihäi niidy väritetäh. Koiruozutteluh pestäh tukkienpezoainehel, kuivatah, kidžerdetäh. Omistajat taivutetah oččutukkii bantoile, pöyhäköijäh, nyhtitäh karvat, hoidetah kynzii, suvitah, gu andilahii. Niile annetah ristikanzoin nimilöi, ommellah sobii, lakkiloi, kannellah yskäs libo ahtahis šalgulois. Onnuakko ozakas koiru on se, kudamal suau eliä mahton mugah tiipilisty omale lajile elaigua, höčöttäjen, pitkäzeh kačahtih minuh huolevu ristikanzu.

Suurellizesti, hyväs hibjas astellah koirien ižändät, pidellen omii vagavunnuzii, sivottuloi hiihnoih iännettömi, silmät muas kazvattiloi puustos siiriči kižahpiindynyzii oravušogoliloi da pedvuajii nurmel krouliekkoi, reagiiruiččemattah niilöin olemasolemizeh. Sula, keskenäine sobu.

Gu tuhku tuulele ollah kavonnuot, pörähtäjen lendoh, am-munaigazen pedoelätin suolehenhimozet puolet. Jalostamizen tuloksennu — kois kazvatettu mielužu elävy tytti.

RUNOT

*Konstantin
Nifantjevan
kunnivokse*

*Kosti-died'oi eli
Čilmien hieruzes
talois čomas ylen
vuoran harjazes*

*Pidi vierdiä kaskie
pelduo luadijes.
Meni higie-vägie
meččiä kuadajes.*

*Torha meččy syötti
luonnon andimil.
Pellol vil'l'u vuotti
širpiartelii.*

*Hierun järves kalua
suadih abajoil.
Kylly tobjua palua
rippeis ahavol.*

*Äijy suabrua heiniä
nouzi pystylleh.
Täyzi liävy lehmiä
tuli lypsylöih.*

*Nel'l'i hebuo rahkies
oli ruadolois.
Toko hizu katkies
moizis tegolois.*

*Aijoinaloh yhtes
nouzi mel'l'iččy.
Sissäh, harvah nähtes,
piäzet sel'l'ači.*

*Räkel kezöpäiväl
rahvas niittymual.
Lapset omal vallah
kurus mittumas.*

*Otti vallah vällys,
rozvuo yllyttäi,
ilgien ruavon allus
taloin sytyttäy.*

*Lapsijoukko odva
kuoppah häpetti.
Höpsevyksis kodvan
itkie hyketti.*

*Tukat nostas pystyh
sidä kaččojes.
Tuli tusku mustu
ozua eččijes.*

*Sydäi taloih tuldu,
ähkäi tuhkile.
Tobju perekkundu
jännnyh tyhjilleh.*

*Pyzyi kázis kirves.
Aijas vähäzes
nouzi uuzi salvo
ojan reunazes.*

Seiččietoistu vuonnu
herrus sorrettih.
Ruskiet, vallan suannuot,
tsuari surmattih.

Vägeh kanzu hierun
pandih kolhozah
vallan uudeh vieroh,
kuultuu konzutah.

Ottua käzin sulin
elot kulakal
tahto ahnas tuli
vallan maklakal.

Elo silmii kyndžiy,
piädy kupettau.
Vallan pitkykynzi
vaččua hapattau.

Terväh pandih laškua
hierun herrakse,
köyhiä paharaškua
vallan varakse.

Talvet päčil magai,
puski pielustu.
Rodih hänes nygöi
vallan alustu.

Himon aigu tuli
kylläl keimoilla,
čiinus pietäh kuni
ehki čiiimoilla.

Pattorožapalat
tul dih kiškomah.
Hevot, lehmät, elot
viettih kolhozah.

NKVD:n käskys
miesty kopattih.
Hengensyöjät kytkyös
tyrmäh potkattih.

Anuslinnan tyrmy —
uhrun sijoitus.
Sellän tagan surmu
kaglah sivoitui.

Kydöy viha vačas,
uhruu levvatah,
veren himon vallas
händy pedvatah.

Seinät ylen sangiet,
ukset lukkulois.
Eihäi vangi pagie
moizis čuppulois.

"Mustu voron" vuottau
linnan tyrmän luo,
miesty viitty ottau
lappieh Nurmoilua.

Päivöin nouzun aijal
kägöi puus istuu.
Čoma iäni aijoi
loitos kuulostuu.

Hengen hädiä iändäy
mečän harakku.
Miehii sel'li'in kiändäy
vallan kurikku.

Joukko taivuoh kaččou
surman pardahil.
Karu virgas kučču
haudah sordajii.

Kučču matkah taivas,
vuottau an'heli.
Died'oi silmät salvas
ruttoh vanheni.

Ärei piämies huikkai,
kuului pamahus.
Nosti lehdoh kuikat
hirvei varavus.

Hengilangu katkei
miehel vaivazel.
Viäräh koukkuh langei
selgiel päivazel.

Mostu kačkeraigua
rahvoil eletty,
gor'ua, sruastii, vaivua
ilmis mujettu.

Oldih vallas kylläl
karun sattanat.
Tembai Jumal ynnäh
kanzan tappajat.

Talvivoinas

Läikähtih mieli luodehpäi
impeerien levehdysshommih.
Nevvostoliitto Suomespäi
korhistui valloitustoimeh.

Röyhkiesti miehii temmattih
kirottuh talvizeh voinah.
Voizimmo sruastin Lemetin
uvvelleh ellendiä toinah.

Ähkättih karun kattilah
parahat Karjalan miehet.
Ajatus lehdi Mainilah —
Moskovan šeikkailuh, mieles.

Alendua, tappua, tallata —
järgevys unohtuu toras.
Estiättäh suorah vallata —
löhähtäy kirovus kovah.

Alalleh hirvies pakkazes
syväindy kaiveltih tuskat.
Ozatoin veikoi rukkazen
maguajes jävyttih tukat.

Hiežlömäs toran, kierokses
äijähköl katkettih siivet.
Verizes lumikivokses
"kypsetes" muututtih mielet.

Kunnivo vuotti toivottu
tuhmale voitole ammui.
Muokkavos, nälläs ruhjottu
tuhanzien eländy sammui.

Ohjuajil tuli ylendys.
Olisgo perustus sille?
Piättäjän nähtih ylbevys.
Palkindot jageli niile.

Pädishäi eliä hieruzes,
pajozel menettiä aigua,
kazvattua lapsii hil'azes,
rikkahan verile ajua.

Lennellä mielet taivahas
hyllätys yhtezes havvas.
Nimetöi kalmu kangahas...
Tiijot on tänäpäi salvas.

Halličusvallas tiijustui
tungokses äijähkö vuottu.
Šuštuttaiečindy vilustui.
Kavonnuh uaduh on tuatto.

Uskaldi "mielikolossu"
voittajan lapsele ozua,
ehtottah rahvoin elostu
tozissah hiättömiä azuo.

Olen ku liipoilinduine,
kudamal poltettih siivet,
turvatoi, vähähindaine,
ilgiesti sivottu kiveh.

Uhruloin kalmat hyllätyt
vuotetah huomavuo vallas.
Uhruloin orboit "hullatut"
huaveillah parembas aijas.

Vaikkani "Surman alangol"
kaččelen "Atkalusristua".
Segavon vallas ollengo,
sogiesti mustellen "riidua"?

Ečindyvaivoi en peitä,
harhailu väzytti jallat.
Tärgiedy ruaduo en heitä,
jättänen puhtahat jället.

Sammuttua vihan kybenet,
unohtua riidu da hoppu,
kuivata rahvoin kyynälet —
löydynys čauhavol loppu.

Čilmien oza

Tuatoil ozan andoi
löydiä uuzil rannoil
ammui čupus korven
sijan čoman, toven.

Järvi järves kiini.
Puhtas taivassini.
Jogi rauhas virduau,
merek vetty siirdäy.

Vedoi järven läikky,
ottau silmät, väitty,
päivypastos čäigäy
hobjal povval päiväl.

Ruadovägi yhtyi,
nosti taloit pystyh
piäle čoman sellän
sagieh meččäh sellin.

Varai ruado käzii.
Eulo aigua läžie.
Kuni kesti rahkeh,
kuului ruavon račkeh.

Nerol kirves vesti.
Igi huonus kesti.
Rahvoi eli rauhas,
pyzyi omas rannas.

Čilmii vuozii sadoi
omua ozua tagoi.
Oli liygi arvos —
kieli muaman armas.

Juurgui suvun elos,
tuldih käzih elot.
Mustii päivii nähtih,
valdu puaksuh ähkii.

Tuodih käsky ilgei:
"Hierus takku jugei.
Keriä teriäm kotat!"
Konzu čotan otat?

Herru Čilmien salbai.
Vikse "hädä" tabai.
Kuibo vil'l'upellot?
Soittas kengi kelloh.

Jiädih elot, rannat,
muaman-tuatan kalmat.
Hädä kätty andau.
Rahvoin nišku kandau.

Näggy vallan jället
tylčän "ruavon" jälles.
Pidäs tiediä čeri,
konzu kiehuu veri.

Minun armas Čilmii,
nouzou kyynäl silmih.
Taloin kandu katkei,
painau tusku kargei.

Kägöi puuhuos kukkuu,
sinne juuret kuččuü.
Älä lähte mieroh,
pidäs eliä hierul.

Älä lepi Jumal
kodirannal omal
eliä tuatan jällel —
eččie sijua jälles.

Kodoilas

Syvään pyrgih alalleh
Kotkatjärveh tulla.
Syndys vačču sijoilleh
mielet kurih tuvva?

Ollengo jo sevonnuh?
Autos ajua räkki.
Kačo kummua! Kavonnuh
juurineh on Präkky.

Jatkan matkua, mustelles,
pal'lašjalguaigoi.
Piästi elos, mustetes,
n'abanuoras aijoi.

Nel'itoistu vuottu vai
kerdyi mieroh mennes.
Omal ruavol jugiel sai
suaja soba, eineh.

Silleh-tälleh kaikkielpäi
tuulou minun oččah.
Midä kuulin, midä näin
kydömäh jäi vaččah.

Midä tuvva päivy voi?
Mittuine se rodiu?
Hengel hoivan andau, vai
kummastuttau kodii?

Silmis voibi kirvota
ristikanzal kynn'al,
vačču hallas turvota,
nähtyy vihua kylläl.

Huaveh uhrun ammuine
piästä kynzis pagoh.
Eigo segi sammunne,
livahtanne ragoh?

Näggy järven Pohjupiä,
kalmužin on lähäl.
Tulin hieruh selgiel siäl,
aigua muga vähä.

Vastah briha tytön kel.
Korvat mendih lukkuh:
pihakielel rozmäköl
paistih — ligua tukku.

Puaru, mennes hieruhpäi,
viinututtii imöy,
ozanladvah niškoï käis
sylginyččy kydyöy.

Heijän syväin puadunuh,
menetetty arvo,
omah kampih kuodunuon
veriät karun avvoi.

Astun ielleh pimeikköh
suomah hengen hoivua.
Jyrky sana tiheikös
satattelou korvua.

"Terveh! Kalmu kelle täh?" —
čomal livvil kzyyin.
Ven'akse: "En ellendä!" —
kaivai matis pyzyi.

"Pane sinä malittuu!
Äžmät riähkiä midä?
Kiškot pahua vallittuu,
kandai aižua sidä!"

Kaçon, mies on humalas,
jalloil seizou odva.
Kirboi mieli Jumalas,
tundoh tuli kodvan.

Viinan suksel puuttunuon
oma hengi soimuau.
Pyhäš kohtas suuttunuon
onhäi aiguo toinduo.

Sit häi hätken taratti
ilottomas ozas.
Miehel mieleh karahutih
elos hoppupežäs.

Toine miehis paginan
vačan tuskis algoi,
tävvel tozistarinal
kuda midä valgai.

"Puaksuh havvankaivandu
syöttäy meijän piädy.
Äijät, nähnyöt vaivastu,
ruavottah on jiiädy.

Huigei ruado? Segi voi
piästiä gor'an hiihnas.
Näimmö unis čiganoi,
dielo eulo viinas.

Kežäl luonnon andimil
torha meččy syöttäy
muarjal, sienel, konzu mil,
gu et olle väitöi.

Vuotat, konzu tuohizen
komšan tyveh tulis
toiči auto hurizii.
Ostai hindoih sulis.

Moizil, veikoi, suamizil
opin tulla toimeh.
N'apettau suu syömizil
igiä jatkua, voinnen."

Briha päččii hiiluttau
toizil vezil pestyy,
kudai kązii lämmitätty
toivol hädäs eistyy.

Jiädih mieleh lapsennu
kaksi järvie, suaret,
ristai-rästäi kapsettu
jalloil Čiikoinsuohut.

Kirikön luo hyččäimmö,
kezoisijas diuhku.
Niemes järveh hyppäimmö,
kandupjät vai viuhki.

Ehki puutui čukeldua
lautas Mečoin-niemel,
kerdu, toine mukelduo,
konzu soitti nivel.

Lähtet meččäh. Järven tuan
vuottau kanzua Kohtu.
Midä tahtot, sidä suat,
kaikil oma kohtu.

Ongiruagua lekuttua
ollou himo suuri,
lammes vetty läikyttäy
lähäl vieno tuuli.

Pyydiä kalua karjembua
jurahtanneh mieleh,
opit neroh harjevuo
nuoris päivis päilleh.

Kotku kaksisiibine,
tulluh tilah hendoh,
pyrstö jugei, kivine,
voinnou piästä lehdoh?

Linduparves eronnuh,
kunna sorzu sovvat?
Kieleh, riähkih sevonnuh
eččie hoivua jovvat.

Puutui mennä kodoilah,
ollah tävvet takat.
Libui liygi kaduomah,
kuoltah putin tavat.

Konzu pyördieh kuadunet
vedehizen kobrih,
armo kirbuou. Huavannet —
tartu ollenkordeh.

Libien sanan kylväjät
ilomielis nähtäs:
orahazet kazvajet
”kebjies käis” jo tähkäs.

Vällyksen sen algehen
muurinaine čura
aijoissah on valehel
pandu peittoh, čugah.

Ikkunale, ynnälleh
avvoi sobuh, rauhah,
pandu este hyväle
čauhavottah rahal.

Virran jyttyöh vikkely
elaijan on juoksu.
Aigu on gu väkkeli,
šläkkäy mutkis puaksuh.

Himo olis: ärzyttäi
pahus ajua iäre.
Hävies tusku väzyttäi,
rahvoil tulis vire.

Endizelleh järvi sit,
keskel kolme suardu.
Lämmin pagin loppeh sih
eihäi tuulen tuodu?

Vahnoil päivil

*Jalgu kapsau sudre
laukois siiriči.*

*Ostohinnat suuret,
piädy piäliči.*

*Den'goil äijy loukkuo.
"Kiitos" vallale.*

*Toinah pajuo huikkuat:
"Työttih välläle!"*

*Itkumielis näggy
reppu paikattu,
puolityhjä räigäy
selgäh kaimattu.*

*Päivy päiviä ečos
halbua syömisty.
Yhtytötu himos
löydiä sualištu.*

*Vahnoil šaugua vaigei
ielleh-järilleh.
Mieliala kargei,
tugi tariččeh.*

*Harmaitukat tukul
vallah hyllätyt.
Kylmät armot. Tuigul
ozan "hullatut".*

*Ehki kylläl puutui
gor'ua näykätä.
Pahua mielädy suitui.
Voitgo haukata?*

*Toinah koski kažah
vallah "armoloi".
Maguau sinun oza,
voinan armoitoi.*

*Eihäi puaksuh vastai
agjat tävvytä.
Tozi, valeh vastas
kerras nävvytäh.*

*Jugei ristü kannu
ielleh palavah.
Sendäh opi panna
huoli Jumalah.*

*Suarnua häkin valgien
valdu tarattau.
"Jovvat vuottua velgoi!" —
ryöstäi varaittau.*

*Hellän mielen aigu
konzu algavuu?
Irve rožah vaiku
vastah "avavuu".*

*Kuibo eliä ielleh,
pyzyö raiživol,
piästä putin tiele
ozan kaimavol?*

*Pyhki suudu iäres,
viippua sulgazel.
Lykkiä paha mieles,
kuivua kyynälet.*

Mengäh moine elos
mečän kattilah!
Hengi lendäy pello —
muahuol katetah.

Kačkerus

Jovvat vuottua huoldu
voinan lapsih näh,
herroin sanua puoldu
armonandoh täh.

Niistii rukku vallas
röyhkien tiijon sai:
herru ylivallass
nylgöy edut kai.

Mieliala kargei,
atkal nouzi piäh,
buito pilvi sagei
turboi selgjel siäl.

Korvois kuadai vihmu.
Rageh pergi muan.
Muga gor'an hiihnu
haukkai tuskan tuon.

Vuvvet ollah selläs,
vägie harval kel,
typei tyhjy, pal'l'as.
Elot ryösti ken?

Vägivallal kiškoi
rahvoin taguksen
den'guhuavoh niškoi.
Tiedäy miero sen.

Vikse valdu vellat
maksua tahto ei.
Tuhman tabah, välläh
suittoden'gat vei.

Valdu niistien hylgäi,
potkai iäre ries.
Tartus rožah huigei!
Kuivat nostah vies.

Kuni vägie kesti,
kiehui ruado käis.
Eluo kirves vesti,
tulos moine — näit.

Oppis piättäi neče
leibyden'goil vai
tulla toimeh iče
tyhjäl čakan väil.

Žiäleimätöi piätös
ilottomas muas.
Ethäi sano "kiitos"
vallan "lahjas" tuos.

Vikse kadoi kaivoh,
kehno tiedäy mih,
armo, abu vaivois,
juurduo ongelmih.

Sevonnuh on järgi.
Riähkän udu vie
peittäy mielen tärgien,
valehtiele viey.

Vahnoil vuottua midä
vuvves häkin suas?
Huoldu vallan. Sidä
myödytuuli tuos.

Tundis herru huigien,
olles leibypuus,
jyrkän sanan, ilgien,
hylgiäs tulisuu.

Kriizissu

Puaksuh köyhys ozuttau
suurdu murčukkuua,
kuni elos azettuu,
mutkis murčottu.

Hädätila valdivon,
riähkih kavottai,
otti omah haldivoh,
härkin sevoittai.

Voinnou vaiku kriizissua
nygöi viärittiä.
Huonol suksel ajua suas,
toizii niärittiä.

Tässäh ruavos rippunuh,
piädy syöttäjes,
higi očas kippinyh,
kunne työttäneh?

Pienen, suuren laitoksen
toimi hullattu,
ruadovägi loitokse
iäres hyllätty.

Moizeh puutuit aidazeh,
mieroh lykäty,
ruavon pitkyaigazeh
eččoh lukittu.

Äijil kaglu hoikkeni,
syväin särähti,
elosuoni heikkeni,
tusku karahtih.

Einehkomšu kebjeni,
enäm lohkie ei.
Luaji loukko remenih,
varat "Hiiri" vei.

Olles ijän polvilleh,
toiči kyllästy.
Taivas ainos pilvilleh.
Konzu kullastuu?

Huavies tulla järilleh
silmit kastutah.
Konzu piäzet jalloilleh,
ketbo vastatah?

Kačo, rubl'u heikkeni.
Ethäi ebäile?
Suiittotagus hoikkeni,
tyhjiä sebäilet.

Taloin kandu näivistyy
päivy-päivästy,
tal'l'an mugah räpistyy.
Žiäli vaivastu.

Hinnat, nouzuh yldynyöt,
aigu azettua,
leibypuulois pyzynyöl
sija ozuttua.

Pitkykynzi rajatoi,
eluo keräillyh,
ruuheh sidä, huijutoi,
otat keräle?

Kanzu rukku piinattu
painau ailastu.
Nägöy vallan viipattu
pahua pal'l'astu.

Valdu nevvou harjavuo
hinnoin hypindäh,
segasotkus harmavuo
kargien mielen täh.

Kodi kestäy hätkembän
hyvän levon al.
Igälangan pitkembän
turvu ennustau.

Tozi notkoh vierendäs
lujah typitty.
Toppu silmäs vierahas
nenäh syvitty.

Koskeh kiveh perehel
regi, prähkäjes.
Nostah kynnälhernehet
silmih, röhkäjes.

Midä minä piä kandau
tyhjiä höcötän?
Ainos ruavonandajua
pietäh počotas.

Tuuli sanat paginan
koppai keräle,
pahois mielis pageni
mečän peräle.

Nägemys

*Pahus hännäs tabailou,
vaivoil kätty andau,
hyvyöl veriät salbailou,
segasotkuu kandau.*

*Kielen soitol eletäh,
sanois tyhjiä tukku.
lčel hyödyy ečitäh,
tavoil hyvil lukku.*

*Puaksuh n'uhoit tallatah
tozimiesty ilmis,
riähkytukkuu vallatah,
počin nahku silmil.*

*Kulleh nygöi otetah
omal aižal, levval,
rihmois piästäh, voitetah.
Roža voittu terval.*

*Yhteiskundu äijile
pitkis kynzis, julmu.
Koirien jovvut päivile,
vuottau armo kylmy.*

*Liyygirukku syrjitty,
tagapihal ammui
vägivallal syvitty
toivol hiilos sammus.*

*Muale luvul pienigi
rahvoi pättäy olis.
Hyvin pahoi piälagi
vägeh tuvva oppis.*

*Suattua sykeh sydämih,
toivol siivet andua,
löydiä avain ryndähih,
himol uskuo kandua*

*Tuiskutuuli kabrasti
lijas kogo pihan.
Mibo voinnou kobristua,
panna suičet vihal?*

*lčenmyöndiä halveksie,
andua miekoil löylyy,
hölymielody paheksie
eihäi mostu lövvy?*

*Vikse oza lepitty
hyvyöl eliä tuskis.
Piästä hiihnas opittu,
olles bauhun keskes.*

Kaiče...

*Kui vezilindu lähäl sillan
čuglui alle vedoin pinnan,
kus huuhtoi siivet, hännän sul-
lat,
pesty, nosti oman rinnan.*

*Sih luaduh oppis piästä riähkis
hengen syöjy, silmy vajai,
sil himol uhruu pidäi tiähtes
hibjas hyväš hangeh ajai.*

*Löi puaksuh omah rindah eräs
meijän čoman kielen puoles.
Oi! Vikse kirboi rahvoin eväs,
piästyy herroih. Kusbo huolef?*

*Kai usko toine toizeh kadoi,
kunnontundo, järgi terveh.
Kui helly syväin ilmīs puadui
oigiel hengel muga terväh?*

*Ga, mikse olet pahas mieles
hengi rukku, öhkät liigua?
A, abei kuulta livvin kieleš,
eččiy lepäs leppy vigua.*

*Kui turkin hiemuas pannah
anzua,
vietäh dokot omah regeh,
gu oččulavvois kezikanzua.
Hengi hikkau nosta mägeh!*

*Ken dielon agjat kähiz ottas?
Kaiče löydys ilman rannas.
Ken čoman kielen lemmen nos-
tas,
jugien takan himol kandas?*

*Ei elossuksi kubluh luistas,
keittäš metty meile mieli.
Ei kaduos pällesh liygi mustos
pakkus arvos tulikieli.*

*Gu, brihois suuris, paisten tot-
tu,
rahvoil eulo midä vuottua,
ga, yksis leivis, dielo tietty,
vediä oppie sidä nuottua.*

Tottu paisten

Herrat, tulles valdah,
paistih keskenäh
suarnua häkin valgien
putin vedeh näh.

Pidäs higie panna.
Dielo — viippua käil.
Houkku julgisana
pärpöin jivvy - näit.

Innunmannun aijal
vallen kebjes käis
varusruado äijät
ruattih puolel väil.

Vikse jyrky kynnys
tärgiel touhul roih.
Järvivedoin kyllys
valehkuvan toi.

Mudavetty segai
ruazmien, hloran kel
hyväl mielel eihäi
juomah piity ken?

Silmykaivol kanzu
hyčyl, keppi käis,
rambuau, matkuau, konzu
taivoin izän väil.

“Ristua omua kannu!” —
vallal nevvon sait.
Älä lauččua paina,
ryntiä Kukoinmäil!

Surmu kätty andau,
tahtos hizu vie
vetty kodih kandua
raiživol sen tien.

Tuhul, šlöttiel, vihmal,
kaččomattah siäh,
krönkistynnyöl vahnal
himo kohtah täh.

Oppis pyzyö čeris,
ethäi jällel jäi,
hengi hammaskeskis
häigi on jo sie.

Kuni jalgu kapsau,
reppu sellän tuan,
sini suuhut n'apsau,
konzu vetty tuot.

Samvuaraine täytä
čuvvonluadiiviel.
Vaivat bokkah vältä
elämizen tiel.

Vedäy himo oma?
Vastua hengi, juo.
Kädeh silmät ota,
hoivu mielel sua.

Linnan rahvoin kivun
valdu ottas piäh,
toiči yhty hyvin
hommas piäzis piäl.

*Kummu rodis: petties
kuni jallat muas,
vezikruanas pertis
juvva vetty suas.*

*“Kuni kazvau heiny,
hebo töllyöy sih.”
Veziazien seiny
konzu häviey sit?*

*Vikse tyhjiä mättien,
viäräh muhisten?
Hyvän jälleen jättiä
voinnou linnal ken?*

Mečas

Konzu päiviä muuristau
pilvi mustu suuri,
puaksuh hyviä mukittau
suičis piässyh tuuli.

Mieli käsköy viipata
silloi segasotkul,
luonnon iänih upota,
andua vihua potkal.

Loitton turbei kuuzikko
vuottau minuu mečäs.
Luonnon oudo muuzikku
menöy läbi vačas.

Kuulen soiton orkestran
päivöin nouzun aigah.
Seizon, hiemuah hörkötän,
kačon mečän agjah.

Kovan tuhun ulvondal
suruiänel tävvel,
suksil lumen survondal
tunduu oma sävel.

Kandelehen kajahtus
kuuluu herkis korvis,
valehkuvan välähtys
čokin čupus korves.

Kuuzet čuras pohjazes
buito neidoit čomat
lumiruutis hobjasis
piirileikis omas.

Käbyladvois oravat
ilos kižua pietäh.
Silminnähten ozavat
innol maguh piästäh.

Muannuh, korvat hörölleh,
jänöi argu keppuau,
talvisovat pörhälleh,
buito tuulel koppuau.

Lappies kando kummannu
hatu vidivalgies,
tuhun lumel ummattu,
vuottau kezä palties.

Hobjal lumi čilkettäy,
silmit ottau, čäigäy.
Taivassini pilvittäh
lhaškoittua algau.

Hengi ilmis hellenöy
torhasuarnukorves.
Vačan pohju vällenöy.
Aigu soittua torvel.

Oma himo ajettu.
Eigo ole tozi?
Magu kylläl mujettu.
Mieliala nouzi.

Talvel

*Pitky tuhu ehtäl
hil'lah terväh sammui.
Poudupäiviä kehtai
vuottua luondo ammui.*

*Vidivalgiel lumel
ligaluhtat peitti,
buito sinne uvven
kattien pehmien heitti.*

*Ridvakoivu pihan
lumiruuttih selgii -
suarnuneidoi ihan,
nouzi kulkuh hengi.*

*Čäigäy puhtas lumi
päivypaston aijal,
taivassini kuni
iluo tuonnou äijän.*

*Herkiä luonduo kačot,
mieli metty keittäy.
Tullah čomat pajot,
vačantuskan peittäy.*

*Iluo täyzi syväin:
rodih regikeli,
ajua hevol hyvä,
pajuo huikkua, velli!*

*Turkin piäle lykkiäy,
vikse hieruh segoi,
ad'vo korjah hyppiäy,
pidäy piästä tegoh.*

*Brihas rungua, rožua,
päivy silmih pastau.
Anna Jumal ozua,
kuldumägi vastah.*

Muutoskuva

*Talvel pertin ikkun
huondesruskon aigah
on gu kirjau tikku
lennos mečän agjah.*

*Moine kaunis rodih:
talvi rouzua tagoi,
joga hierun kodih
omii lahjoi jagoi.*

*Sťoklis nägyy toiči
lapin lehmy pedru,
konzu löydyy počči,
konzu komei tedri.*

*Kuvas huomuat muudu:
tuas on mečän vagoi,
kukkua piendy, suurdu,
puuhuos istuu varoi.*

*Huavies hebo vedäi,
val'ľastettu korjah,
peräs čoma neidoi,
mostu vastuat harvah.*

*Avoi! Kukas kummu!
Kannoil seizou ukko,
selläs huavo tummu
lahjua suuri tukku.*

*Mielikuvvas syndyy
tiähtijoukon läimeh,
ihan kummal tunduu
lumihauhton čäigeh.*

*Talven vilu huondes.
Päivöinnouzun rusko.
Moizeh lendohuavieh
voinnet, opi uskuo.*

*Truba salvas päčän,
lämmy pertih tulou,
lumipihah kačon,
omah oččah tuulou.*

*Sanat ollah rinnal,
eččimättäh tullah,
hengi tikkau rinnas,
paha mieli sulau.*

Toivomuksis

Voinnou vuozu häkin
tuskat sammuttua,
hädähizien härkin
vahnoi avvuttua?

Vahnoih niškoi herroin
huoli hel'l'enis,
kieli tartus keroih,
iäni hil'l'enis.

Eulo himuo suuttuo
herroin kil'l'undah.
Elosuoneh puuttuo
tahton kyl'l'embäh.

Olles käzin kummis,
älä öntästy,
piäze tyhjis hommis,
hoivah hengästy.

Ongo pandau pärieh
tyhjä hälineh:
hutun jyttyöh pyörie
sit, gu härkimes?

Parem hiihtän suksil,
meččiä ihailen.
Tuli loppu tuskis?
Äijäl ebäilen.

Paha jällel jätä,
älä mustoita.
Hyviä mieleh ota,
älä myöstytä.

Ozua, lykkyy tulis
enäm rahvahal.
Anna avvoi olis
lagi taivahan.

Tulis aigu kieleh
omah harjavuo.
Keittäset metty mieli,
paistes karjalua.

Rehendely

Nuorus vilahtih, gu kebjei uni.
Vuozi sinne tänne kiänelles,
älyh šuštunuh sit atkal tuli,
syngän pilven taivoil kierdelles.

Kummastellen, siibii vajai lindu,
silmy kobras, keskel kavonnuh,
kačon uuttu polvie, ken on innol
joga dieloh piäneh vajonnuh.

Vierahannu tunnen minä iččie,
sevonnuh sen keskeh juronnu.
Tulenkegi tyhjiä vigua eččie,
kižattavannu olles kur'oinnu.

Milleh net uskalmot vahnois koiduu:
hos ruadoh tartujan tarkannu
libo ohjavoh vembelel tuodun
meil herrakse — kaglah kurkoinnu?

Huoli vahnois virguniekan tuttu:
hyzy höntiäy dvorčah oivalleh,
painai lauččua rehendeli tytti
hiedäy iäre, igen irvalleh.

Muga hyväkse sie menöy herru,
ni karun sizärekse päi ei.
Kuspäi löydys tärgei syväin herky?
"Huavo tyhjy pyzy pystyi ei".

Ga pitkäl haraval pidäs eččie:
kunnontundo, huoli, tagustus,
sagien mečan viijenden mäin oččah
unohtunnuh viäryön tunnustus.

Muailmu on kapitualan vallas,
jeuro...dollar kova vaikuttai.
Yhtelläh kodoih oikota alla,
tyhjäh pöyhkeilijua taivuttai.

Mennes laitokseh muailman hullun
käyttömältoaigah juutuksis,
näithäi, loistodvorčah sudre tulluh
ukko rukku, olet jovvuksis.

Ga kenbo kodirannal armon väil
tuskan kibuu huolel lievendäs,
sulal sanal helläh ohjavokäil
toiči mielder pahua laivendas?

Vačankyďö

*Aiga hätken čällätty
liugi rukku oman muan
tagapihal räijätty,
surmulaudu sellän tuan.*

*Vahnan mieli toivotoi —
vahingol eulo miäriä.
Valehus on armotoi,
gu ohjuau tiedy viäriä.*

*Jokse kieli tuattoloin,
syrjitty ylen äijäl
herroin tuhmil ruadolol,
kaimavuu nygyaijal?*

*Vaiku omua venehty
täs jogahine tervuau,
čomua livvii, vedrehty
haireheh randah keltuau.*

*Sevoittajes taiginan
murdehis oman rannan,
sanaseppy, paginas
sit vastuonpivon kannat.*

*Uardehekse sydämen
kallistu ečin helmii.
Senhäi löydäy kudaken,
mil reuzata suau hengi.*

*Pidäs silmät avata,
pimevys iäres poistua,
kiistupagin agjata,
aijalleh iäni nostua.*

*Armon tuuli lembiestä
vois vilustuttua mielder,
estiä ajo kebjiestä
suon kubluh minun kielder.*

*Lembikielen varrehtu
sit ei n'aglattas piälleh.
Hirvei kiuzu huavattu
homehtus hil'l'ah tälleh.*

*Syttys syväin palamah
uardeheh lembisanal
sarvettomal, sulaval
Anuksen Kodirannal.*

*Syngy pilves pagenis
huondeksen tähten nostes,
päivöin kuldusägehis
valvatusvalgo loistas.*

*Oi! Syväindy liikuttas
gu iäni minun abei,
toven paistes, vaikuttas
täh šeikkah "kieli näbei".*

Eloksen vivahtuksis

*Gu virduvezi vuolažu
aigu kirjavu huškau.
Elaijan ehty hualevu
jo, käbristynnyh, huastau.*

*On sydyd mustua vardoičus:
ei pahus peitos pyzy,
ni ounahuksen harjoitus,
kus käzi kätty pezöy.*

*Vois uni silmät avata,
vuottamattomus suattua,
net tovellizus salvata.
Sit jovvat hyviä vuottua.*

*Gu hämyt yöhyön häivyttäs
taivahal päivöin nostes,
sit kurkoit, priičat huavettas,
kavottas ynnäh mustos.*

*Ga vikse liigua ečimmö
da čäyčettämmö tyhjiä,
huondeksen kamuu hyččiämmö,
kai pidämättäh pyhiä.*

*Voinnougou kovan eloksen
kougelot huavah kestiä,
piästes kiindiehkösivoksis,
oivalleh ozua vestiä?*

*On enin voimu rakkahus,
mi omal aijal syttyy,
palavah tulel rakkahal
vie yhtehpalah yldyy.*

*Ei malta kieli sellittiä,
ei joga syväin tundie,
ni, palavoiduu, ellendiä,
kui lemmen veza työndyy.*

*Tiä lieterannan valgamos
sain hengellisty rauhua,
gu idupezäs, kainalos,
kus torokku ei bauhu.*

*Kirjavua igiä lugijes,
ozan kainalos olles,
toiččinah juoksuu sugijes,
vägie vie tunnen polves.*

Hoivu

*Mennä kevätmeččäh ehki pädöy
alle ridvakoivun valgien
toiči huolevuo huondestu pagoh
myöte jyrkiä selgiä järgieh.*

*Mual suarnallizel palaval miehel
iänilöi kuundelen keviän.
Meren pitkän lieterannan pieles
duumii syvii keräl keräin.*

*Kukkukate turbei laimiel tuuluol,
lainehtelii laččuniityl,
ilman täyttäy humalduuhul.
Vačču muheloittau, kiihtyy.*

*Jorahuttua himo — lappieh estiet —
gu vai pedäikangas kajuas
päivöinnouzul komiel, huondeskastiel
selgiel čomal livvil pajuo.*

*lhalmuksis korvu herky kuulou
vidžerdykset peiboin, kiurun.
Kidžerpiämečän piäliči tuulou
toivotuksen kevät kirjau.*

*Hengenliikutuksel lemmen vallas
hembien kandlehen luaduh
kiurun kajies iänes kuuluu vällys,
hyvinvoindu, ozanladvu.*

*Ga semmite makšaš nygöi jatkoa,
(vaiku koputtazin puudu),
haihattaieloksen pitkiä matkua,
(ei vai löydys priiččua uuttu).*

Piäsköi

*Siivel tuonnuh kezän
räystäspiäsköi helly
levonkorvah pezän
käyttömaltol hölläi.*

*Mengäh pitkin, poikin,
oman ottau luondo:
tuli jällempolgii
pikoipieni, hondo.*

*Kydi mieli hyväh.
Ilmis hoidokyvyt.
Pyrgih sykkii syväin
andua turvu, kyllys.*

*Virduau hambien piäsköin
pajos helies taivoil
lumovoimu, äsköi
vällys vajai vaivoi.*

*Se, gu välly tuuli
aižois ilmoil piässyh,
pörhöladvoi puuloin
silleh, tälleh piäksäi.*

*Pajos čomas ilmis
ehkoi kelle tullah
loistopilkeh silmih,
ilon huave huuleh.*

*Piäsköi kebjeihöyhen
väžyksissäh hommas,
n'uakku sullis, pöyhei,
yöpuul pezäs omas.*

*Ei vai padin tylčy
rikkos linnun huaviet,
ruagal syyttäh hörčy
riehkie peziä huavuas.*

Ithalmus

Väistyi päivän tiel pimei valdu.
Kuldusormet pitkät päivöin
valetah pilvilöih sulua kuldua
halgi ilmois sinitaivoil.

Rannas pulčistutah urvat huavan,
lainehtiu väl'anny meri.
Mieron miehen suonis palua huavuau
nuorehko kižuaju veri.

Koivikos kukundan aigua kägöin
mečän sebäilys olluh tuulut
omua oppiu, kohahtajen, vägie
kidžerladvoi lyndžyttäjes puuloin.

Himoittas joga lumuojuildua,
joga huondestu hualavua
ihailla kägöidy kuldurindua,
pajostu kiurun heleviä.

Pajo čoma linduhoran helly,
kirkien joven kosken bauhu,
niityn heiny humalduttai herky
mielen täyttäy hoival, rauhal.

A ilmankannel lievästi, huavah
uijellah, buito hyl'atyt,
pehmiet, turbiet kidžervilluvuanat,
pilvet, kudakous kullatut.

Suataldau eri sijoispäi suven
harvazeh n'apakko tuuli
sulavii suittosanazii suaren
mis runo nečilleh tuli.

Hyllätty

*Mučoine minun hävinnyh
kynnenkannattomakse.
Gu kukki kuabeih sevonnuh,
yksin yhdyöttäh sikse.*

*Vikse oza hänen suureh
sundugah ravvoitettih,
täyskäitty ahavah tuuleh
avaimet čummutettih.*

*Hoikku, gu kudžoi katkennuh,
Sordavalas orboinnu,
Suuren voinan lapsennu,
potkittavannu kur'oinnu.*

*Sie n'abanuorazes piästes,
helly inkeriläine,
vai lappielazile vastus,
kui čirčan eineh äimel.*

*Sie tynymieline neiboi,
gu meččylambi kežäl,
rouno keroih herroin n'uudui
sen lohkon pun'u pezän.*

*Ainos, kenen taba kebjei,
sih i mennäh hambahin.
Sen, takan kandai vedrei,
tohmuoččiu jo summali.*

*Puaksuh viereh päčän očän
vieri veziverozil
surendoine hallas vačan
jyrkil lapsusaigazil.*

*Ei olluh syvves juodastu,
(koiš jäi pal'l'as petiččy).
puolet aigua leibästy,
muaman kuoltuu lapsessu.*

*Käveli piähyt jungalleh,
olles vallon jovvuksis,
hörkötti hiemuah alalleh,
gor'an gor'as juutuksis.*

*Viildeli syväimen muadu
lapseššu pahuon adru,
nikonzu suannuh ei muudu
sula čibero argu.*

*Eihäi paha voi koheta,
pane hos mezipuččih,
hoz itke, nagrua lohota,
valliče piettyy suičis.*

*Oi! Johäi oli kazvamas
sulaine sie armoitoi,
joga karu nagramas
kovan kobran armoloil.*

*Nuori aigaine, gu kaste
peräniityn heinän piäs.
Sait rauhan nygöi vaste
vai piästyy dorogan piäh.*

*Tahtovoimu on sammunnuh,
gu puhaldettu päre,
muga on ilon ummannuh
i tyhjendetty vire.*

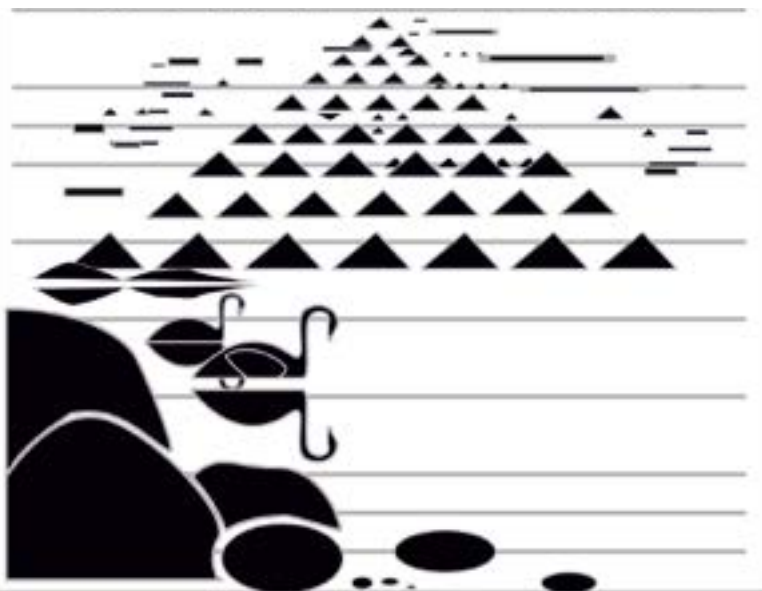
*Joga ehtästy hualevua
vaigei vaivois virrota.
Joga huondestu hualavua
mieli hikkau virmetä.*

*Midä ukko ajattelou,
sidägi suu i soittau,
kirmiel kielel tarattelou,
gu hallua vaččah suittuu.*

KIÄNNÖKSET

*Roza Kräkkijevan (o.s. Susi) ven'ankielizet runot.
Karjalakse on kiändänyh Aleksandr Kräkkijev.*

Minun karjal (pajo)

*Buito suaret kaunehet
välläh ujjellah,
sinijärven lainehel
sijua siirrelläh.*

*Kodvan seizon, silmäilen
luonnon uarrehtu
käzivarret ristalleh
mieli kuavehtiu.*

*Korven tagua harvazeh
kello kelkettäy,
čoma mägiharjandeh
mieläy hellendäy.*

*Hätken kačon, ihailen,
maguau rauhazes
luonnon herkün, ihalan
čura pohjazes.*

*Virduau jogi koivikos,
järveh kiiirehtäy.
Kosken vedoi kivikös
hobjal čilkettäy.*

*Hörkyöt sidä kaččomah,
silmi ota et,
kodirandua omembua
mieros ole ei.*

*Tänne sinun helmilöil
Kiži, Valamoi
tullah laivoil valgieloil
gost'at ihalmol.*

*Kodvan, kodvan kačellah
tämänilmastu
lumoluonnon Karjalan
čudosuarnastu.*

Orboit

*Särizi muahut,
ulistih ammukses.
Bauhujas uadus
palettih huonukset.*

*Hiežlömäs suadih
kohtuzet lapsizii.
Tuatoile tuodih
frontile lappuzii.*

*Vuotimmo voinas
tuattoloin tulendua.
Itkimmö toinah
muamoloin kuolendua.*

*Orboikse jäimmö,
ohtoinnu kazvoimmo.
Orjustu näimmö
notkiedu vai söimmö.*

*Perävyi voinu,
vahnustu vastuammo.
Muokkavos roinnuot,
hözäköt astummo.*

*Pruazniekkupäiväl —
orboloin igävö.
Kyynälet kaivau
kiduičussigivö.*

Sygyzyl (pajo)

Egläi koivut hallu
kullal čomendi,
yöhyön olles vallas,
luonduo kohendi.

Nygöi äijäl pihua
vihmu valattau.
Abei tuuli pahua
pajuo pajattau.

Vilu pohjutuuli
lehtyöt puistattau.
Linduu kučču suvi.
Lundu suitattau.

Ilgei tuuli truvas
yldyi ulvomah.
Vuozi omien turvas
rubiet survomah.

Koivuh ainos kačon,
istun unessah.
Toinah keviän kučču
luondo uvvessah.

Moine aigo tuli
kazvua alahpäi.
Piästäy hädäs huoli,
kahtu yhtistäi.

Anna ainos päivöi
meile huolittas.
Hyvä viettiä aigo
kahtei huolettah.

Onhäi ehtyrusko
meijän elaijan
kodvu čoma. Usko,
tahtot suvaija.

”Bugor” (Mätäs)

Kodih tulii vezi
juvva ainos paha.
Voibuo voibi hedi,
suaja taudi mahan.

Rahvoi kaivol menöy
kuni jalgu kapsau.
Tuvvah kodih vedoin,
sithäi suuhut n’apsau.

Sinne suuri vuoro.
Kusbo istuo voinnou?
Jallat, sivut huonot.
Vanhoil kebjiem roinnou.

Tähgi lapsi čoma
harpii jälles muaman,
vičan tulles koppai
ligaluhtas juaman.

Vägitukun čuuruo
joga astieh viškai,
yhtel, toizel puutui
ligavičal niškah.

Telmi počin jyttyöh
vičan ragoh tungi,
nosti nenän pystyh,
kaivovedeh sylgi.

Vahnu baboi rukku
händy soimai sanoil:
— Älä, riähkytukku,
telmi kondien tavoill!

Näčky rippuu huules,
reppu selläs räigäy.
— ”Bugor” olen! Kuulet?
Pahanruadai pläigäi.

Sanat mendih meččäh
viijen sellän oččah.
Sudre vigua eččie,
kazvau lapses počči.

Mieletöi varoi

Sanon minä teile
varoilinduzes,
kudai, nägyi meile,
harpil hieruzes.

Varoin rinnal čiučoit
varraskuuričat.
Toiči tuodih čidžoit
kodušuurimat.

Ripsai eräs kuni
čibrun syömisty.
Oza sille tuli
oppie tuomistu.

— Lykkiäs jyviä kengi,
smiettiin linduine.
Järgieh edeh lendi
muureh leibäine.

Algoi smiettie varoi
n’okal kolkuttau,
luaduh kaikkeh vaivoin
prähkäy tolkuttah.

Pidäs sidä n’okkie
paloih pienikse.
Tuli mieleh oppie
luadie pehmiekse.

Leivän luhtah čökkäi
huolel turbuomah,
silmy vajai, höttäi
sidä tarbomah.

Kylläl leivän syönnyh
varoi ”mieletöi”
luhtan vetty juonnuh
istuu ”kieletöi”.

Ristivellet

Hil'lu perti. Matkas
kaikin huondekses.
Kažil päčil atkal
yksin huonukses.

Taloin pihäs čiučoiť
čuurus hälistäh.
Olis mieli niilöi
hännäs näpistiä.

Čupus pimies pertis
mibo šuhizou?
Hiivou hiiri petties,
kažil muhizou.

Gost'an nägi kerras,
hyppäi kiirehel.
Roinnou aino kerran
kiža hiiren kel?

Ilopäiviä piettih
yhtes kižates.
Sovun jouhi, tiettih,
katkies vihates.

Hiirimurgin kažin
jäigi syömättäh.
Mugai kaikil pädis
eliä voinattah.

Himo

Kaččou kaži ikkunkorvas
— Voinnou čiučoi höyhendiä?
Kogo päivän ukset salvas.
Sudre sinne hörköttiä.

Uksen vieres istuu koiru.
— Pidäy kažii silmäillä.
Hil'lah terväh taloin poigu
laskou meidy ilmale.

Kenbo avai senčoin veriän?
Silmät, korvat hörölleh.
Täytty nel'lua väläl. Teriäm!
Juostih, hännät torvelleh.

Abevus

*Meni puoli vuotta.
Kluassu tyhjenöy.
Vova tyttöyö vuottau,
vilus tuhmenou.*

*Kat'oi školas tulou,
briha vardoiččou,
kerras sanal sulal
kikkii tariččou.*

*Ilopala tyttö
nagroh puhkeni.
Ruttoh evästöytyty
ilmis tyhjeni.*

*Oman pihan tytöt
sinne lennettih,
linduparvet buito,
aijäl telmittih.*

*Vova vuotti, kačoi,
sanoi yhtellä.
— Sudre sinul, Kat'oi
kikkii syötellä.*

Valgiet kajoit

*Pohlazen tuulen,
pakkazen purtu
Oniegu suuri
vedelöy undu.*

*A valgiet kajoit
aiganah ylen
muailman agjoih
lennettih suven.*

*Keviäči järvel
jääčilu sulau,
jämpäkkö ärjeh
alendau sullat.*

*Kodoilas välläl
riidačut kajoit
čauhavon vallas
pyvvetäh kaloi.*

*Armastai hengie
Oniegu kezäl,
venehty selgiel
vedoizel pezöy.*

*Huondeksil aijoi
kajoizet komiet
suatellah laivoi,
purjehii čomii.*

Vägivallan uhrut

Suomi tuatan kielenny,
muamo sidä juurdu.
Herru, kieli libienny,
lapseh ven'an juurdi.

Mielirikku sydämen
aleta ei tahto.
Ripun azien ydimes,
vaiku löydys mahtuo.

Vuvvet igiä lugietah,
murčovunnuot mutkis.
Vägie harval tuvettah
maklakoindumatkois.

Inkerinmual' keviänny
kolmekymmen kuuzi
haravannu levienny
tuli pahus suuri.

Vuozisadoi elänyh
omal konnul kanzu,
ruavol eluo kerännyh,
pandu sille anzu.

Hengensyöjät koirineh,
joga raskal astal,
kezikanzua koirittih.
Löydys vägie kestiä.

Viettih Čerepovetsah
elättivagonois
ahtahukses jovessah
gu pinohalgoloi.

Sie, muas läbi kiroillen,
nel'utettih laivoih.
Hizu kannal kiirehel
čauhavos sai čaivoiin.

Karun kolkah syngembäh
ruadairahvas viettih,
tieten vallas ylembäs
pahas arvos piettih.

Kirjau elos murjottu.
Tavvit, surmat, nällät
kyllynäpil mujettu
ilgiel käskyl vallan.

Hädä käski lekkehis
olla vahnoil, nuoril,
buito levon väkkeli
yöt dai päivät pyörie.

Lapset niärävissäh vies
ojittamas suodu.
"Miesty myöte i kirves", -
viäristeltih suodu.

Tuatto, ažno vahnannu
otettu voinal Suurel,
olluh perehvarannu,
kadoi, gu tuhku tuuleh.

Enne vellel nuorennu
veri hiilau kiehui.
Puaksuh tuli suurennu —
liekeh rinnas riehui.

Izänmuadu puolustua
n'uudui hörö mieleh.
Korgiel piätös sualistui —
žiitoitettih piäneh.

Omal tahtol kezenny
"voinal" padin "otti",
ga inkeriläzenny
kolounieh sit suatti.

Sodaherru ynnäleh
vallan kädeh otti,
patto, silmät mul'alleh,
Hännikkälän polti.

Nygöi omah čurazeh
poltettu on sillat,
kuulu ei sie pihazeh
koivun čuhkeh illal.

Ruttoh alle turbehen
viettih mamua tuskat,
surendostu turbiehkon
kalmužimen mustan.

Jiännyh yksin čibero
oman ozan nojah,
sitgi tyttön'abero
kuadunuh ei ojah.

Oi! Orboikse kazvamah
älä lepi, Jumal,
Pinnal vedoin kublumah
opastajo Sanal.

In'a — baboi

In'a — baboi armas
eli Anukses.
Huoldu pidi ainos
piiraipastokses.

Nouzou ylen aijoi,
kuoret ajelou.
Kaži, buaban paimoi,
jälles kävelöy.

Uksen avvoi reuzai
lapsiarteli,
šipainiekoin reunoi
voihuol voideli.

Hyväs jauhos pastos
hyväi roiheze.
Ei ni, händy pystyi,
kaži ravize.

Šipainiekkupino
terväh hubenou.
Inehmizel ilo:
vezois ylbeilöy.

Piiruan lehmänhändy
puaksuh majendau,
luomunsyöjiä henduo
kulleh n'avendau.

Aigu terväh astui,
kului igäine,
In'a — baboi mustui
arvoijväine.

KKZ
3-2

